

คู่มือพระไตรปิฎก เล่มที่ ๙
พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค
พระสูตรที่ ๒ สามัญญผลสูตร
แปลโดยสัททนต์นัย (ยกศัพท์)

คู่มือแปลพระไตรปิฎก ชั้นปีที่ ๕

พระมหาสมปอง มุทิโต
สถาบันบาลีใหญ่และพระไตรปิฎก
วัดวิหารธรรม ต.โสมเยี่ยม อ.น้ำโสม จ.อุดรธานี

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๙

พระสูตรตันตปิฎก ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค

๒. สามัญญผลสูตร

ราชามัจจกถา

เรื่องพระเจ้าอชาตศัตรูและอมาตย์

[๑๕๐] (วจน) คำ เม อันข้าพเจ้า สุตม์ สดับมาแล้ว เอวํ อย่างนี้. เอกัม สมัย ในสมัยหนึ่ง ภควา พระผู้มีพระภาค วิหริติ ประทับอยู่ อมพวเน ณ อัมพวัน โกमारภจจสฺส ชิวกสฺส ของหมอชิวโกमारภจ ราชคเห ในกรุงราชคฤห์ สหุริ กับ มหตา ภิกขุสงฺฆเณ ด้วยหมู่แห่งภิกษุหมู่ใหญ่ อทฺตเตสเสหิ ภิกขุสเสหิ มีร้อยแห่งภิกษุทั้งหลาย สิบสามด้วยทั้งกึ่ง (๑,๒๕๐). ปน ก็ เตน โข สมเยน ในสมัยนั้นแล รตติยา ในราตรี ปุณฺณาย ปุณฺณมาย อันเป็นวันเพ็ญมีพระจันทร์เต็มดวง โกมุทียา จาตุมาสินียา แห่งเดือนสี่อันมีดอกโกมุทบานสะพรั่ง ตทหุโปสเถ ปนฺนรเส ในวันอุโบสถขึ้นสิบห้าค่ำแห่งเดือนสี่นั้น ราชา พระราชา มาคโร ผู้เป็นใหญ่แห่งชนชาวแคว้นมคธ เวเทหิปุตโต ผู้เป็นโอรสของพระนางเวเทหิ อชาตศัตรู พระนามว่าอชาตศัตรู ราชามัจจปริวโต ผู้มีราชอมาตย์แวดล้อมแล้ว อุปริปาสาทวรคโต ผู้เสด็จสู่ปราสาทขึ้นบนอันประเสริฐ นิสินฺโน โหติ เป็นผู้ประทับนั่งอยู่. อถ โข ครั้งนั้นแล ตทหุโปสเถ ในวันอุโบสถแห่งเดือนสี่นั้น ราชา พระราชา มาคโร ผู้เป็นใหญ่แห่งชนชาวแคว้นมคธ เวเทหิปุตโต ผู้เป็นโอรสของพระนางเวเทหิ อชาตศัตรู พระนามว่าอชาตศัตรู อุทานสิ ทรงแปลงแล้ว อุทานํ ซึ่งอุทาน อิติ ว่า “โภ ดูก่อนท่านผู้เจริญ รตติ ราตรี โทสิณา อันสว่างไสว รมณียา วต ช่างน่ารื่นรมย์หนอ, โภ ดูก่อนท่านผู้เจริญ รตติ ราตรี โทสิณา อันสว่างไสว อภิรูปา วต ช่างน่ารื่นรมย์หนอ, โภ ดูก่อนท่านผู้เจริญ รตติ ราตรี โทสิณา อันสว่างไสว ทสสนียา วต ช่างน่าชื่นชมหนอ, โภ ดูก่อนท่านผู้เจริญ รตติ ราตรี โทสิณา อันสว่างไสว ปาสาทิกาว วต ช่างส่องไสหนอ, โภ ดูก่อนท่านผู้เจริญ รตติ ราตรี โทสิณา ช่างสว่างไสว ลกขณฺณว วต อันเป็นฤกษ์ยามดีหนอ, อชฺช ในวันนี้ (มย) เราทั้งหลาย ปยิริปาสายาม ควรเข้าไปหา กัม นุ โข ซึ่งใครหนอแล สมณํ วา ซึ่งสมณะหรือ พุราหมณํ วา หรือว่าซึ่งพราหมณ์, จิตฺตํ จิต โน ของเราทั้งหลาย ปสิเทยฺย สามารถเบิกบาน ปยิริปาสโต เพราะเข้าไปหา ยํ (บุคคล) ซึ่งบุคคลใด” ดังนี้.

[๑๕๑] (วจน) ครั้นเมื่อคำ เอวํ อย่างนี้ (รณฺญา) อันพระราชา วุตเต ตริสแล้ว, อณฺณตโร ราชามัจจ ราชอมาตย์ผู้หนึ่ง อโวจ ได้กราบทูลแล้ว เอตํ (วจน) ซึ่งคำนี้ ราชานํ กะพระราชา มาคโร ผู้เป็นใหญ่แห่งชนชาวมคธ เวเทหิปุตโต ผู้เป็นโอรสของพระนางเวเทหิ อชาตศัตรู ทรงแปลงพระนามว่าอชาตศัตรู อิติ ว่า “เทว ข้าแต่สมมุติเทพ อยํ ปุโรโณ กสฺสโป ครู ชื่อปุโรณะกัสสปะผู้นี้ สงฺฆิ เจว เป็นหัวหน้าหมู่ด้วย คณิ จ เป็นหัวหน้าคณะด้วย คณาจริโย จ เป็นคณาจารย์ด้วย ภาโต เป็นผู้มีชื่อเสียง ยสฺสสิ เป็นผู้มีเกียรติยศ ติตถกโร เป็นเจ้าลัทธิ พหุชนสฺส สารุสมฺมโต เป็นผู้อันคนหมู่มากยกย่องว่าดี รตตณฺญา เป็นผู้รัตตัญญูมีประสพการณ์

จิรพพชิตโต เป็นผู้บวชนานแล้ว **อทุคโต** เป็นผู้ล่วงกาล **วโยอนุปตโต** (โหด) เป็นผู้ผ่านวัยแล้ว. **เทโว** พระองค์ผู้สมมุติเทพ **ปยิรฺุปาสโต** จงเสด็จเข้าไปหา **ตํ ปุรณํ กสฺสปี** ซึ่งครุชื่อปุรณะกัสสปะนั้น. **เทวสฺส** เมื่อพระองค์ผู้สมมุติเทพ **ปยิรฺุปาสโต** ผู้เสด็จเข้าไปหาอยู่ **ปุรณํ กสฺสปี** ซึ่งครุปุรณะกัสสปะ **จิตฺตํ** พระทัย **ปสีเทยฺย** สามารถเบิกบาน **อปฺเปว นาม** อย่างแน่นอน” ดังนี้. (วจน) ครั้นเมื่อคำ **เอวํ** อย่างนี้ (ราชมจฺเจน) อัครราชอมาตย์ **วุตฺเต** กราบทูลแล้ว, **ราชา** พระราชา **มาคโร** ผู้เป็นใหญ่แห่งชนชาวแคว้นมคธ **เวเทหิปฺตโต** ผู้เป็นโอรสของพระนางเวเทหิ **อชาติสฺตตฺต** พระนามว่าอชาติศตฺต **ตฺถนฺทึ อโหสิ** ได้ทรงเป็นผู้หนึ่งแล้ว.

[๑๕๒] **อภฺยตโรปิ โข ราชามจฺโจ** ราชอมาตย์แม้อีกผู้หนึ่งแล **อโวจ** ได้กราบทูลแล้ว **เอตํ (วจน)** ซึ่งคำนี้ **ราชานํ** กะพระราชา **มาคธํ** ผู้เป็นใหญ่แห่งชนชาวมคธ **เวเทหิปฺตตํ** ผู้เป็นโอรสของพระนางเวเทหิ **อชาติสฺตตฺต** ทรงพระนามว่าอชาติศตฺต **อติ** ว่า “**เทว** ข้าแต่สมมุติเทพ **อโย มกฺขลึ โคสาลึ** ครุชื่อมกฺขลึโคสาลึผู้หนึ่ง **สงฺฆึ เจว** เป็นหัวหน้าหมู่ด้วย **คณึ จ** เป็นหัวหน้าคณะด้วย **คณาจริโย จ** เป็นคณาจารย์ด้วย **ภาโต** เป็นผู้มีชื่อเสียง **ยสฺสสิ** เป็นผู้มีเกียรติยศ **ติตฺถกโร** เป็นเจ้าลัทธิ **พหุชนสฺส สารุสมฺมโต** เป็นผู้อันคนหมู่มากยกย่องว่าดี **รตฺตถฺย** เป็นผู้รัตตัญญูมีประสบการณ์ **จิรพพชิตโต** เป็นผู้บวชนานแล้ว **อทุคโต** เป็นผู้ล่วงกาล **วโย-อนุปตโต** (โหด) เป็นผู้ผ่านวัยแล้ว. **เทโว** พระองค์ผู้สมมุติเทพ **ปยิรฺุปาสโต** จงเสด็จเข้าไปหา **ตํ มกฺขลึ โคสาลึ** ซึ่งครุชื่อมกฺขลึโคสาลึนั้น. **เทวสฺส** เมื่อพระองค์ผู้สมมุติเทพ **ปยิรฺุปาสโต** ผู้เสด็จเข้าไปหาอยู่ **มกฺขลึ โคสาลึ** ซึ่งครุชื่อมกฺขลึโคสาลึ **จิตฺตํ** พระทัย **ปสีเทยฺย** สามารถเบิกบาน **อปฺเปว นาม** อย่างแน่นอน” ดังนี้. (วจน) ครั้นเมื่อคำ **เอวํ** อย่างนี้ (ราชมจฺเจน) อัครราชอมาตย์ **วุตฺเต** กราบทูลแล้ว, **ราชา** พระราชา **มาคโร** ผู้เป็นใหญ่แห่งชนชาวแคว้นมคธ **เวเทหิปฺตโต** ผู้เป็นโอรสของพระนางเวเทหิ **อชาติสฺตตฺต** พระนามว่าอชาติศตฺต **ตฺถนฺทึ อโหสิ** ได้ทรงเป็นผู้หนึ่งแล้ว.

[๑๕๓] **อภฺยตโรปิ โข ราชามจฺโจ** ราชอมาตย์แม้อีกผู้หนึ่งแล **อโวจ** ได้กราบทูลแล้ว **เอตํ (วจน)** ซึ่งคำนี้ **ราชานํ** กะพระราชา **มาคธํ** ผู้เป็นใหญ่แห่งชนชาวมคธ **เวเทหิปฺตตํ** ผู้เป็นโอรสของพระนางเวเทหิ **อชาติสฺตตฺต** ทรงพระนามว่าอชาติศตฺต **อติ** ว่า “**เทว** ข้าแต่สมมุติเทพ **อโย อชิตํ เกสกมฺพโล** ครุชื่ออชิตะเกสกัมพลผู้หนึ่ง **สงฺฆึ เจว** เป็นหัวหน้าหมู่ด้วย **คณึ จ** เป็นหัวหน้าคณะด้วย **คณาจริโย จ** เป็นคณาจารย์ด้วย **ภาโต** เป็นผู้มีชื่อเสียง **ยสฺสสิ** เป็นผู้มีเกียรติยศ **ติตฺถกโร** เป็นเจ้าลัทธิ **พหุชนสฺส สารุสมฺมโต** เป็นผู้อันคนหมู่มากยกย่องว่าดี **รตฺตถฺย** เป็นผู้รัตตัญญูมีประสบการณ์ **จิรพพชิตโต** เป็นผู้บวชนานแล้ว **อทุคโต** เป็นผู้ล่วงกาล **วโยอนุปตโต** (โหด) เป็นผู้ผ่านวัยแล้ว. **เทโว** พระองค์ผู้สมมุติเทพ **ปยิรฺุปาสโต** จงเสด็จเข้าไปหา **ตํ อชิตํ เกส-กมฺพลํ** ซึ่งครุชื่ออชิตะเกสกัมพลนั้น. **เทวสฺส** เมื่อพระองค์ผู้สมมุติเทพ **ปยิรฺุปาสโต** ผู้เสด็จเข้าไปหาอยู่ **อชิตํ เกสกมฺพลํ** ซึ่งครุชื่ออชิตะเกสกัมพล **จิตฺตํ** พระทัย **ปสีเทยฺย** สามารถเบิกบาน **อปฺเปว นาม** อย่างแน่นอน” ดังนี้. (วจน) ครั้นเมื่อคำ **เอวํ** อย่างนี้ (ราชมจฺเจน) อัครราชอมาตย์ **วุตฺเต** กราบทูลแล้ว, **ราชา** พระราชา **มาคโร** ผู้เป็นใหญ่แห่งชนชาวแคว้นมคธ **เวเทหิปฺตโต** ผู้เป็นโอรสของพระนางเวเทหิ **อชาติสฺตตฺต** พระนามว่าอชาติศตฺต **ตฺถนฺทึ อโหสิ** ได้ทรงเป็นผู้หนึ่งแล้ว.

[๑๕๔] **อภยตโรปิ โข ราชามจโจ** ราชอมาตย์แม่อีกผู้หนึ่งแล **อโวจ** ได้กราบทูลแล้ว **เอตํ (วจนํ)** ซึ่งคำนี้ **ราชานํ** กะพระราชา **มาครํ** ผู้เป็นใหญ่แห่งชนชาวมคธ **เวเทหิปุตฺตํ** ผู้เป็นโอรสของพระนางเวเทหิ **อชาติสตุตฺตํ** ทรงพระนามว่าอชาติศัตถุ **อติ** ว่า “**เทว** ข้าแต่สมมุติเทพ **อัย ปกุโร กจฺจายโน** ครูชื่อกุระกัจจายนะผู้นี้ **สงฺฆิ เจว** เป็นหัวหน้าหมู่ด้วย **คณิ จ** เป็นหัวหน้าคณะด้วย **คณาจริโย จ** เป็นคณาจารย์ด้วย **ฌาโต** เป็นผู้มีชื่อเสียง **ยสฺสสิ** เป็นผู้มียศเกียรติยศ **ติตฺถกโร** เป็นเจ้าลัทธิ **พหุชนสฺส สารุสมฺมโต** เป็นผู้อันคนหมู่มากยกย่องว่าดี **รตฺตมณฺญ** เป็นผู้รัตตัญญูมีประสบการณ์ **จิรปพฺพชิตโต** เป็นผู้บวชนานแล้ว **อทุคฺโต** เป็นผู้ล่วงกาล **วโยอนุปฺตโต (โหติ)** เป็นผู้ผ่านวัยแล้ว. **เทโว** พระองค์ผู้สมมุติเทพ **ปยิริปาสโต** จงเสด็จเข้าไปหา **ตํ ปกุโร กจฺจายนํ** ซึ่งครูชื่อกุระกัจจายนะนั้น. **เทวสฺส** เมื่อพระองค์ผู้สมมุติเทพ **ปยิริปาสโต** ผู้เสด็จเข้าไปหาอยู่ **ปกุโร กจฺจายนํ** ซึ่งครูชื่อกุระกัจจายนะ **จิตฺตํ** พระทัย **ปสีทยเยย** สามารถเบิกบาน **อปฺเปว นาม** อย่างแน่นอน” ดังนี้. (วจน) ครั้นเมื่อคำ **เอวํ** อย่างนี้ (**ราชมจฺเจน**) อันราชอมาตย์ **วุดเต** กราบทูลแล้ว, **ราชา** พระราชา **มาโคร** ผู้เป็นใหญ่แห่งชนชาวแคว้นมคธ **เวเทหิปุตฺโต** ผู้เป็นโอรสของพระนางเวเทหิ **อชาติสตุตฺต** พระนามว่าอชาติศัตถุ **ตฺถนํ อโหสิ** ได้ทรงเป็นผู้หนึ่งแล้ว.

[๑๕๕] **อภยตโรปิ โข ราชามจโจ** ราชอมาตย์แม่อีกผู้หนึ่งแล **อโวจ** ได้กราบทูลแล้ว **เอตํ (วจนํ)** ซึ่งคำนี้ **ราชานํ** กะพระราชา **มาครํ** ผู้เป็นใหญ่แห่งชนชาวมคธ **เวเทหิปุตฺตํ** ผู้เป็นโอรสของพระนางเวเทหิ **อชาติสตุตฺตํ** ทรงพระนามว่าอชาติศัตถุ **อติ** ว่า “**เทว** ข้าแต่สมมุติเทพ **อัย สมฺมจโย เพลภฺจฺจปฺตโต** ครูชื่อสัจญัยเพลภฺจฺจบุตรผู้นี้ **สงฺฆิ เจว** เป็นหัวหน้าหมู่ด้วย **คณิ จ** เป็นหัวหน้าคณะด้วย **คณาจริโย จ** เป็นคณาจารย์ด้วย **ฌาโต** เป็นผู้มีชื่อเสียง **ยสฺสสิ** เป็นผู้มียศเกียรติยศ **ติตฺถกโร** เป็นเจ้าลัทธิ **พหุชนสฺส สารุสมฺมโต** เป็นผู้อันคนหมู่มากยกย่องว่าดี **รตฺตมณฺญ** เป็นผู้รัตตัญญูมีประสบการณ์ **จิรปพฺพชิตโต** เป็นผู้บวชนานแล้ว **อทุคฺโต** เป็นผู้ล่วงกาล **วโยอนุปฺตโต (โหติ)** เป็นผู้ผ่านวัยแล้ว. **เทโว** พระองค์ผู้สมมุติเทพ **ปยิริปาสโต** จงเสด็จเข้าไปหา **ตํ สมฺมจโย เพลภฺจฺจปฺตโต** ซึ่งครูชื่อสัจญัยเพลภฺจฺจบุตรนั้น. **เทวสฺส** เมื่อพระองค์ผู้สมมุติเทพ **ปยิริปาสโต** ผู้เสด็จเข้าไปหาอยู่ **สมฺมจโย เพลภฺจฺจปฺตโต** ซึ่งครูชื่อสัจญัยเพลภฺจฺจบุตร **จิตฺตํ** พระทัย **ปสีทยเยย** สามารถเบิกบาน **อปฺเปว นาม** อย่างแน่นอน” ดังนี้. (วจน) ครั้นเมื่อคำ **เอวํ** อย่างนี้ (**ราชมจฺเจน**) อันราชอมาตย์ **วุดเต** กราบทูลแล้ว, **ราชา** พระราชา **มาโคร** ผู้เป็นใหญ่แห่งชนชาวแคว้นมคธ **เวเทหิปุตฺโต** ผู้เป็นโอรสของพระนางเวเทหิ **อชาติสตุตฺต** พระนามว่าอชาติศัตถุ **ตฺถนํ อโหสิ** ได้ทรงเป็นผู้หนึ่งแล้ว.

[๑๕๖] **อภยตโรปิ โข ราชามจโจ** ราชอมาตย์แม่อีกผู้หนึ่งแล **อโวจ** ได้กราบทูลแล้ว **เอตํ (วจนํ)** ซึ่งคำนี้ **ราชานํ** กะพระราชา **มาครํ** ผู้เป็นใหญ่แห่งชนชาวมคธ **เวเทหิปุตฺตํ** ผู้เป็นโอรสของพระนางเวเทหิ **อชาติสตุตฺตํ** ทรงพระนามว่าอชาติศัตถุ **อติ** ว่า “**เทว** ข้าแต่สมมุติเทพ **อัย นิคฺคณฺโจ นาฏฺฐปฺตโต** ครูชื่อนิคกรณนาฏฐบุตรผู้นี้ **สงฺฆิ เจว** เป็นหัวหน้าหมู่ด้วย **คณิ จ** เป็นหัวหน้าคณะด้วย **คณาจริโย จ** เป็นคณาจารย์ด้วย **ฌาโต** เป็นผู้มีชื่อเสียง **ยสฺสสิ** เป็นผู้มียศเกียรติยศ **ติตฺถกโร** เป็นเจ้าลัทธิ **พหุชนสฺส สารุสมฺมโต** เป็นผู้อันคนหมู่มากยกย่องว่าดี **รตฺตมณฺญ** เป็นผู้รัตตัญญูมีประสบการณ์ **จิรปพฺพชิตโต** เป็นผู้บวชนานแล้ว **อทุคฺโต** เป็นผู้ล่วง

กาล **วโยอนุปตโต** (โหด) เป็นผู้ผ่านวัยแล้ว. **เทโว** พระองค์ผู้สมมุติเทพ **ปยิรุปาสตุ** จงเสด็จเข้าไปหา **ตํ นิคณฺจํ นาฏฺพตํ** ซึ่งครูชื่อนิครนนาฏบุตรนั้น. **เทวสฺส** เมื่อพระองค์ผู้สมมุติเทพ **ปยิรุปาสโต** ผู้เสด็จเข้าไปหาอยู่ **นิคณฺจํ นาฏฺพตํ** ซึ่งครูชื่อนิครนนาฏบุตร **จิตฺตํ** พระทัย **ปสีเทยฺย** สามารถเบิกบาน **อปฺเปว นาม** อย่างแน่นอน” ดังนี้. (วจน) ครั้นเมื่อคำ **เอวํ** อย่างนี้ (ราชมจฺเจน) อันราชอมาตย์ **วุดเต** กราบทูลแล้ว, **ราชา** พระราชา **มาคโร** ผู้เป็นใหญ่แห่งชนชาวแคว้นมคธ **เวเทหิปฺตโต** ผู้เป็นโอรสของพระนางเวเทหิ **อชาตสตุ** พระนามว่าอชาตศัตรู **ตฺถ** **อโหสิ** ได้ทรงเป็นผู้หนึ่งแล้ว.

โกमारภจจชีวิตกกา เรื่องหมอชีวิตโกमारภจ

[๑๕๗] **ปน** ก็ **เตน โข สมเยน** ในสมัยนั้นแล **ชีวิตโก โกमारภจ** หมอชื่อชีวิตโกमारภจ **ตฺถ** **นิสินโน โหติ** เป็นผู้นั่งนิ่งอยู่ **อวิทุเร** ในที่ไม่ไกล **รณฺโณ** จากพระราชา **มาคฺชสฺส** ผู้เป็นใหญ่แห่งชนชาวมคธ **เวเทหิปฺตตฺส** ผู้เป็นโอรสของพระนางเวเทหิ **อชาตสตุตฺส** พระนามว่าอชาตศัตรู. **อถ โข** ครั้งนั้นแล **ราชา** พระราชา **มาคโร** ผู้เป็นใหญ่แห่งชนชาวมคธ **เวเทหิปฺตโต** ผู้เป็นโอรสของพระนางเวเทหิ **อชาตสตุ** พระนามว่าอชาตศัตรู **อโวจ** ได้ตรัสแล้ว **เอตํ (วจน)** ซึ่งพระดำรัสนี้ **ชีวิตโก โกमारภจ** กะหมอชื่อชีวิตโกमारภจ **อิติ** ว่า “**สมฺม ชีวิต** ตุก่อนชีวิตผู้สหาย **ปน** ก็ **ตวํ** ท่าน **ตฺถ** (โหสิ) เป็นผู้หนึ่ง **กิ** เพราะเหตุอะไร” ดังนี้.

(ชีวิตโก โกमारภจ หมอชื่อชีวิตโกमारภจ **อาห** กราบทูลแล้ว) **อิติ** ว่า “**เทว** ข้าแต่พระองค์ผู้สมมุติเทพ **อโย ภควา** พระผู้มีพระภาคพระองค์นี้ **อรหํ** ทรงเป็นพระอรหันต์ **สมฺมาสมฺพุทฺโธ** ผู้ตรัสรู้เองโดยชอบ **วิหฺรติ** ประทับอยู่ **อมฺพเว ณ อัมพวัน** **อมฺหากํ** ของข้าพระองค์ทั้งหลาย **สทุธิ** กับ **มฺหตา ภิกฺขุสงฺเขน** ด้วยหมู่แห่งภิกษุหมู่ใหญ่ **อทุตฺเตสเสหิ** **ภิกฺขุสฺเตหิ** มีร้อยแห่งภิกษุทั้งหลาย **สิบสาม** ด้วยทั้งกิ่ง (๑,๒๕๐). **ปน** ก็ **กลฺยาณ กิตฺติสทุโท** กิตติศัพท์อันงาม **ตํ โข ภวนฺตํ โคตมํ** ของพระโคตมผู้เจริญนั้นแล **อพฺภุคฺคโต** ได้ฟังไปแล้ว **เอวํ** อย่างนี้ **อิติ** ว่า “**อิตฺปิ** แม้เพราะเหตุนี้ **โส ภควา** พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น **อรหํ** ทรงเป็นผู้ไกลจากกิเลส **สมฺมาสมฺพุทฺโธ** ผู้ตรัสรู้ด้วยพระองค์เองโดยชอบ **วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน** ผู้เพียบพร้อมด้วยวิชาและจรณะ **สุคฺโต** ผู้เสด็จไปแล้วด้วยดี **โลกวิทู** ผู้รู้ซึ่งโลก **อนุตฺตโร** **บฺริสทมฺมสารถิ** ผู้เป็นสารถิฝึกบุคคลที่ควรฝึกได้ไม่มีใครอีกว่า **สตุถา เทวมนุสฺसानํ** ผู้เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย **พุทฺโธ** ผู้ตรัสรู้แล้วสั่งสอนผู้อื่นให้ตรัสรู้ตาม **ภควา** ผู้จำแนกธรรม คำสั่งสอน” ดังนี้. **เทโว** พระองค์ผู้สมมุติเทพ **ปยิรุปาสตุ** จงเสด็จเข้าไปหา **ตํ ภควนฺตํ** ซึ่งพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น, **เทวสฺส** เมื่อพระองค์ผู้สมมุติเทพ **ปยิรุปาสโต** ผู้เสด็จเข้าไปหาอยู่ **ภควนฺตํ** ซึ่งพระผู้มีพระภาค **จิตฺตํ** พระทัย **ปสีเทยฺย** สามารถเบิกบาน **อปฺเปว นาม** อย่างแน่นอน” ดังนี้.

[๑๕๘] (ราชา พระราชา **มาคโร** ผู้เป็นใหญ่แห่งชนชาวมคธ **เวเทหิปฺตโต** ผู้เป็นโอรสของพระนางเวเทหิ **อชาตสตุ** พระนามว่าอชาตศัตรู **อโวจ** ได้ตรัสแล้ว **เอตํ (วจน)** ซึ่งพระดำรัสนี้ **ชีวิตโก โกमारภจ** กะหมอชื่อชีวิตโกमारภจ) **อิติ** ว่า “**สมฺม ชีวิต** ตุก่อนชีวิตผู้สหาย **พระมหาสมปอง มุทิต ๓๕๖๘** **สถาบันบาลีใหญ่และพระไตรปิฎก วัดวชิรธรรม**

เตนทิ เพราะเหตุนี้ (ตัว) ท่าน (บุคคล) ยังบุคคล **กปฺปาเปตี** จงให้เตรียม **หตฺถิยานานิ** ซึ่ง ขบวนแห่งช้าง” ดังนี้. (**ชีวก โภมารภจฺโจ** หมอชื่อชีวกโภมารภจ **ปฏิสฺสูณิตฺวา โข** ทูลรับ สนองแล้วแล) **อิตฺติ** ว่า “**เทว** ข้าแต่พระองค์ผู้สมมุติเทพ **เอว** อย่างนั้น” ดังนี้ **กปฺปาเปตฺวา** ให้ เตรียม **ปณฺจมตฺตานิ หตฺถินิกาสฺตานิ** ซึ่งร้อยแห่งกองช้างมีห้าเป็นประมาณ **รมฺโฆ** แต่พระ ราชชา **มาครสฺส** ผู้เป็นใหญ่แห่งชนชาวมคธ **เวเทหิปุตฺตสฺส** ผู้เป็นโอรสของพระนางเวเทหิ **อชาตสฺตฺตฺส** พระนามว่าอชาตศัตรู **อาโรหณียํ นาคํ** ซึ่งช้างอันควรประทับ **รมฺโฆ** ของพระ ราชชา (จ) ด้วย **ปฏิวเทสิ** กราบทูลแล้ว **รมฺโฆ** แต่พระราชา **มาครสฺส** ผู้เป็นใหญ่แห่งชน ชาวมคธ **เวเทหิปุตฺตสฺส** ผู้เป็นโอรสของพระนางเวเทหิ **อชาตสฺตฺตฺส** พระนามว่าอชาตศัตรู **อิตฺติ** ว่า “**เทว** ข้าแต่พระองค์ผู้สมมุติเทพ **หตฺถิยานานิ** ขบวนช้าง **เต** แต่พระองค์ (**อมฺเหติ**) อันหม่อมฉันทั้งหลาย **กปฺปิตานิ โข** เตรียมเสร็จแล้วแล, **กาลํ** กาลอันสมควร **ยสฺส** แก่กาลใด (ตัว) พระองค์ **มณฺณสิ** ย่อมทรงทราบ **อิทานิ ญ บัดนี้**” ดังนี้.

[๑๕๙] **อถ โข** ครั้งนั้นแล **ราชา** พระราชา **มาครโ** ผู้เป็นใหญ่แห่งชนชาวมคธ **เวเทหิ- ปุตฺโต** ผู้เป็นโอรสของพระนางเวเทหิ **อชาตสฺตฺตฺ** พระนามว่าอชาตศัตรู **ปจฺเจกา อิตฺถิโย** ยัง หยั้งทั้งหลายคนหนึ่งๆ **อาโรเปตฺวา** ให้ขึ้นแล้ว **ปณฺจสฺ หตฺถินิกาสฺเตสฺ** บนร้อยแห่งกองช้างพัง ทั้งหลายห้า **อภฺริหิตฺวา** เสด็จขึ้นแล้ว **อาโรหณียํ นาคํ** บนช้างอันควรประทับ **อุกฺกาสุ** เมื่อ คบเพลิงทั้งหลาย **ธาริยมานาสฺ** อันราชบุรุษทั้งหลายถือไปอยู่ **นियฺยาสิ** เสด็จออกไปแล้ว **ราชคหฺมา** จากกรุงราชคฤห์ **มหจฺจราชานูภาเว** ด้วยอำนาจแห่งพระราชาผู้ยิ่งใหญ่, **อมฺพวนํ** ป่าแห่งมะม่วง **ชีวกสฺส โภมารภจฺจสฺส** ของหมอชีวกโภมารภจ (**ติฏฺฐติ**) ย่อมตั้งอยู่ **เยน (จาเนน) ญ ทีใด, ปายาสิ** เสด็จเข้าไปแล้ว **เตน ญ ที่นั้น**.

อถ โข ครั้งนั้นแล **ภยํ ภย อหุเทว** ได้มีแล้วนั้นเทียว **ฉมฺภิตตฺตํ** สิ่งน่าสะอึกกลัว **อหุ** ได้ มีแล้ว **โลมทฺโส** ความลุกชูชันแห่งเส้นขน **อหุ** ได้มีแล้ว **รมฺโฆ** แต่พระราชา **มาครสฺส** ผู้เป็น ใหญ่แห่งชนชาวมคธ **เวเทหิปุตฺตสฺส** ผู้เป็นโอรสของพระนางเวเทหิ **อชาตสฺตฺตฺส** พระนามว่า อชาตศัตรู **อวิหฺวเร** ในที่ไม่ไกล **อมฺพวนสฺส** จากป่ามะม่วง. **อถ โข** ครั้งนั้นแล **ราชา** พระราชา **มาครโ** ผู้เป็นใหญ่แห่งชนชาวมคธ **เวเทหิปุตฺโต** ผู้เป็นโอรสของพระนางเวเทหิ **อชาตสฺตฺตฺ** พระนามว่าอชาตศัตรู **ภโ** ทรงสะดุ้ง **สฺวิโค** ทรงหวาดกลัว **โลมฺหฺจฺจชาโต** เกิดอาการลุกชู ชันแห่งเส้นขน **อโวจ** ได้ตรัสแล้ว **เอตํ (วจนํ)** ซึ่งพระดำรัสนั้น **ชีวกํ โภมารภจฺจํ** กะหม่อชีวก โภมารภจ **อิตฺติ** ว่า “**สมฺม ชีวก** คุณก่อนชีวกผู้สหาย (ตัว) ท่าน **น วณฺเณสิ** ย่อมไม่หลอก **มํ** ซึ่ง เรา **กจฺจิ** หรือ ? **สมฺม ชีวก** คุณก่อนชีวกผู้สหาย (ตัว) ท่าน **น ปลมฺเภสิ** ย่อมไม่ลวง **มํ** ซึ่งเรา **กจฺจิ** หรือ ? **สมฺม ชีวก** คุณก่อนชีวกผู้สหาย (ตัว) ท่าน **น เทสิ** ย่อมไม่แสดง **มํ** ซึ่งเรา **ปจฺจตฺถิกานํ** แก่ศัตรูทั้งหลาย **กจฺจิ** หรือ ? **มหโต ภิกฺขุ นาม** ชื่อว่าภิกษุหมู่ใหญ่ **อหฺตฺเตห สานํ ภิกฺขุสฺตานํ** แห่งร้อยแห่งภิกษุทั้งหลาย **สิบสามด้วยทั้งกึ่ง (๑,๒๕๐) สงฺขมสฺส** แห่งสงฆ์ **เนว ชิปิตสทฺโท ภวิสฺสติ** จักไม่สงเสียดอันนั้นเทียว **น อุกฺกาสิตสทฺโท** ไม่สงเสียดจาม **น นิคฺโขโส** ไม่สงเสียดจาม **ดาว** ก่อน **กถฺวหิ** อย่างไร” ดังนี้.

(**ชีวก โภมารภจฺโจ** หมอชื่อชีวกโภมารภจ **อาท** กราบทูลแล้ว) **อิตฺติ** ว่า “**มหาราช** ข้า แต่พระมหาราช (ตัว) พระองค์ **มา ภายิ** ออย่าทรงกลัว, **มหาราช** ข้าแต่พระมหาราช (ตัว)

พระองค์ **มา ภายิ** อชาทรงกลัว, **เทว** ข้าแต่พระองค์ผู้สมมุติเทพ (**อหิ**) หม่อมฉัน **น วณฺเจมิ** ย่อมไม่หลอก **ตํ** ซึ่งพระองค์ ; **เทว** ข้าแต่พระองค์ผู้สมมุติเทพ (**อหิ**) หม่อมฉัน **น ปลมฺภามิ** ย่อมไม่ลวง **ตํ** ซึ่งพระองค์ ; **เทว** ข้าแต่พระองค์ผู้สมมุติเทพ (**อหิ**) หม่อมฉัน **น เทมิ** ย่อมไม่แสดง **ตํ** ซึ่งพระองค์ **ปจฺจตฺถิกานํ** แก่ศัตรูทั้งหลาย ; **มหาราช** ข้าแต่พระมหาราช (**ตฺวํ**) พระองค์ **อภิกฺกม** โปรดเสด็จไปข้างหน้าเถิด, **มหาราช** ข้าแต่พระมหาราช (**ตฺวํ**) พระองค์ **อภิกฺกม** โปรดเสด็จไปข้างหน้าเถิด, **เอเต ทิปา** ประทีปทั้งหลายเหล่านั้น **ฉายนฺติ** ยังติดไฟอยู่ **มณฑลมาเห** ในหอนั่ง” ดังนี้.

สามัญญผลปุจฉา

ทูลถามเรื่องผลของความเป็นสมณะ

[๑๖๐] **อล โข** ครั้งนั้นแล **ราชา มาคโร อชาทสตฺตฺ เวเทหิปฺตฺโต** พระราชาผู้เป็นใหญ่แห่งชาวแคว้นมคธ พระนามว่าอชาทศัตรู ผู้โอรสของพระนางเวเทหิ **ภูมิ** พื้นที่ **นาคสฺส** แห่งข้าง (**โหติ**) มีอยู่ **ยาวติกา** ประมาณเพียงใด **คนฺตฺวา** เสด็จไปแล้ว **นาเคน** โดยข้าง **ปจฺโจโร หิตฺวา** เสด็จลงแล้ว **นาคา** จากข้าง **ปตฺติโกว** เสด็จด้วยพระบาทเทียว, **ทวารํ** ประตู **มณฑลมาหสฺส** แห่งหอนั่ง (**โหติ**) มีอยู่ **เยน (จาเนน) ณ** ที่ใด, **อุปสงฺกมิ** เสด็จเข้าไปแล้ว **เตน (จาเนน) ณ** ที่นั้น. **อุปสงฺกมิตฺวา** ครั้นเสด็จเข้าไปแล้ว **อโวจ** ได้ตรัสแล้ว **เอตํ (วจนํ)** ซึ่งพระดำรัสนี้ **ชีวกํ โภมารภจฺจํ** กะหม่อชีวกโภมารภจ **อิติ** ว่า “**สมฺม ชีวก** ตุก่อนชีวกะผู้สหาย **ปน** ก็ **ภควา** พระผู้มีพระภาค (**วิหฺรติ**) ย่อมประทับอยู่ **กหํ ณ** ที่ไหน” ดังนี้. (**ชีวก โภมารภจฺโจ** หมอชื่อชีวกโภมารภจ **อาท** กราบทูลแล้ว) **อิติ** ว่า “**มหาราช** ข้าแต่พระมหาราช **เอโส (ปฺคฺคโล)** บุคคลนั้น **ภควา (โหติ)** คือพระผู้มีพระภาค, **มหาราช** ข้าแต่พระมหาราช **เอโส ภควา** พระผู้มีพระภาคนั้น **นิสฺสาย** ทรงอาศัยแล้ว **มชฺฉิมํ ฌมฺภํ** ซึ่งเสออันมีในท่ามกลาง **ปรตฺถภามิโข** ทรงมีพระพักตร์ผินไปในทิศตะวันออก **นิสินฺโน** ผู้ประทับนั่งแล้ว **ปรุกฺขโต** ผู้อยู่ข้างหน้า **ภิกฺขุสงฺขมฺส** แห่งหมู่แห่งภิกษุ” ดังนี้.

[๑๖๑] **อล โข** ครั้งนั้นแล **ภควา** พระผู้มีพระภาค (**วิหฺรติ**) ย่อมประทับอยู่ **เยน (จาเนน) ณ** ที่ใด, **ราชา มาคโร อชาทสตฺตฺ เวเทหิปฺตฺโต** พระราชาผู้เป็นใหญ่แห่งชาวแคว้นมคธ พระนามว่าอชาทศัตรู ผู้โอรสของพระนางเวเทหิ **อุปสงฺกมิ** เสด็จเข้าไปเฝ้าแล้ว **เตน (จาเนน) ณ** ที่นั้น. **อุปสงฺกมิตฺวา** ครั้นเสด็จเข้าไปเฝ้าแล้ว **อฏฺฐาสิ** ได้ประทับขึ้นแล้ว **เอกมนฺตํ** ณ ที่สมควร. **ราชา มาคโร อชาทสตฺตฺ เวเทหิปฺตฺโต** พระราชาผู้เป็นใหญ่แห่งชาวแคว้นมคธ พระนามว่าอชาทศัตรู **เวเทหิปฺตฺโร จิตฺโต โข** ผู้ประทับขึ้นแล้ว **เอกมนฺตํ** ณ ที่สมควร **อนฺวิโลเกตฺวา** ทรงชำเลืองดูแล้ว **ตฺถนฺทึฏฺฐํ ตฺถนฺทึฏฺฐํ ภิกฺขุสงฺขมํ** ซึ่งหมู่แห่งภิกษุผู้เป็นผู้หนึ่ง **วิปฺสหนฺนํ รหฺทํ อิว** รวากะสระน้ำอันใส **อุทานฺสิ** ทรงเปล่งแล้ว **อุทานํ** ซึ่งอุทาน **อิติ** ว่า “**เอตฺรทึ** ในกาลนี้ **ภิกฺขุสงฺขม** หมู่แห่งภิกษุ **สมนฺนาโคโต (โหติ)** ย่อมเป็นผู้ถึงพร้อม **เยน อุปสเมน** ด้วยความสงบใด, **อุทฺยภทฺโท กุมารโ** कुमारชื่ออุทัยภัทร **เม** ของเรา **สมนฺนาโคโต โหตุ** จงเป็นผู้ถึงพร้อม **อิมินา อุปสเมน** ด้วยความสงบนี้” ดังนี้.

(ภควา พระผู้มีพระภาค **อาท** ตรัสแล้ว **เอตํ วจนํ** ซึ่งพระดำรัสนี้) **อิติ** ว่า “**มหาราช** ดูก่อนพระมหาบพิตร **ตฺวํ** พระองค์ **อคมา โข** ได้เสด็จมาแล้วแล **ยถาเปมํ** ตามความรัก” ดังนี้. (**ราชา** **มาคโร อชาตสตุตฺต เวเทหิปุตฺโต** พระราชาผู้เป็นใหญ่แห่งชาวแคว้นมคธ พระนามว่า อชาตคัตตุ เวเทหิบุตร **อโวจ** ได้กราบทูลแล้ว **เอตํ วจนํ** ซึ่งพระดำรัสนี้) **อิติ** ว่า “**ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้ทรงพระเจริญ **อุทยภทฺโท กุมารโ** พระกุมารนามว่าอุทัยภัทร **ปิโย (โหติ)** ย่อมเป็นที่รัก **เม** ของข้าพระองค์, **ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้ทรงพระเจริญ **เอตฺรหิ** ในกาลนี้ **ภิกขุสงฺขโม** หมู่แห่งภิกษุ **สมนฺนาคโ** (โหติ) ย่อมเป็นผู้ถึงพร้อม **เยน อุปสเมน** ด้วยความสงบใด, **อุทยภทฺโท กุมารโ** กุมารชื่ออุทัยภัทร **เม** ของข้าพระองค์ **สมนฺนาคโ** (โหติ) จงเป็นผู้ถึงพร้อม **อิมินา อุปสเมน** ด้วยความสงบนี้” ดังนี้.

[๑๖๒] **อถ โข** ครั้งนั้นแล **ราชา** **มาคโร อชาตสตุตฺต เวเทหิปุตฺโต** พระราชาผู้เป็นใหญ่แห่งชาวแคว้นมคธ พระนามว่าอชาตคัตตุ เวเทหิบุตร **อภิวาเทตฺวา** ทรงอภิเษกแล้ว **ภควนฺตํ** ซึ่งพระผู้มีพระภาค **ปณฺาเมตฺวา** ทรงพนมแล้ว **อณฺุชลิ** ซึ่งอัญชลี **ภิกขุสงฺขมสฺส** แต่หมู่แห่งภิกษุ **นินฺสีทิ** ประทับนั่งแล้ว **เอกมณฺตํ** ณ ที่สมควร. **ราชา** **มาคโร อชาตสตุตฺต เวเทหิปุตฺโต** พระราชาผู้เป็นใหญ่แห่งชาวแคว้นมคธ พระนามว่าอชาตคัตตุ เวเทหิบุตร **นินฺสินโน โข** ผู้ประทับนั่งแล้วแล **เอกมณฺตํ** ณ ที่สมควร **อโวจ** ได้กราบทูลแล้ว **เอตํ วจนํ** ซึ่งพระดำรัสนี้ **ภควนฺตํ** กะพระผู้มีพระภาค **อิติ** ว่า “**ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้ทรงพระเจริญ **สเจ** หากว่า **ภควา** พระผู้มีพระภาค **กโรติ** จะทรงกระทำ **โอกาสํ** ซึ่งโอกาส **เวยฺยาकरणาย** เพื่อพยากรณ์ **ปณฺุสฺส** ซึ่งปัญหา **เม** แก่ข้าพระองค์ไซ้; **อหํ** ข้าพระองค์ **ปุจฺเจยฺยามิ** ฟิงทูลถาม **ภิกฺขุเทว เทสํ** ซึ่งปัญญาบางประการนั้นเทียว **ภควนฺตํ** กะพระผู้มีพระภาค” ดังนี้.

(ภควา พระผู้มีพระภาค **อาท** ตรัสแล้ว **อิติ** ว่า) “**มหาราช** ดูก่อนมหาราช **ยथा** ในกาลใด **ภกฺขลิ** ย่อมสงสัย, (**ตथा**) ในกาลนั้น (**ตฺวํ**) พระองค์ **ปุจฺจ** จงถามเถิด” ดังนี้.

[๑๖๓] (**ราชา** **มาคโร อชาตสตุตฺต เวเทหิปุตฺโต** พระราชาผู้เป็นใหญ่แห่งชาวแคว้นมคธ พระนามว่าอชาตคัตตุ เวเทหิบุตร **อปุจฺจ** ได้ทูลถามแล้ว) **อิติ** ว่า “**ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **อิมานิ ปุคฺคิปปายตฺตานิ** อาชีพอันอาศัยซึ่งศิลปะหลายอย่างทั้งหลายเหล่านี้ **เสยฺยถิ** ได้แก่ **หตฺถาโรหา** ครูฝึกช้างทั้งหลาย **อสุสฺาโรหา** ครูฝึกม้าทั้งหลาย **รถิกฺา** ครูสอนขับรถทั้งหลาย **ธนฺุคฺคหา** ครูสอนยิงธนูทั้งหลาย **เจลกฺา** คนเชิญธงหน้าขบวนทั้งหลาย **จลกฺา** คนจัดขบวนทั้งหลาย **ปิณฺุททายกฺา** พลกล้าปั่นค่อข้าศึกนำไปดุจถือถาดอาหารไปทั้งหลาย **อุคฺคา** **ราชปุตฺตา** ราชบุตรชั้นสูงทั้งหลาย **ปกฺขนฺุทโน** หน่วยจู่โจมทั้งหลาย **มหานาคฺา** หน่วยกล้าตายดุจช้างทั้งหลาย **สุรฺา** พลกล้าสวมเกราะเหล็กทั้งหลาย **จมฺมโยธิโน** พลกล้าถือโล่หนึ่งทั้งหลาย **ทาสิกฺปุตฺตา** ลูกธาดผู้ภักดีทั้งหลาย **อาฬาริกฺา** คนทำขนมทั้งหลาย **กปฺปกฺา** ช่างกลบกทั้งหลาย **นฺุหาปกา** พนักงานเครื่องสรองสนานทั้งหลาย **สุทฺา** พ่อครัวทั้งหลาย **มาลาการฺา** คนจัดดอกไม้ทั้งหลาย **รชกฺา** ช่างย้อมทั้งหลาย **เปสการฺา** ช่างทูกทั้งหลาย **นพการฺา** ช่างจักสานทั้งหลาย **กุมภการฺา** ช่างหม้อทั้งหลาย **คณกฺา** นักวางแผนทั้งหลาย **มฺุทฺทิกฺา** นักคำนวณทั้งหลาย **วา ปน** ก็หรือว่า **ยานิ อณฺุณานิ** (ปุคฺคิปปายตฺตานิ) อาชีพอันอาศัยซึ่งศิลปะหลายอย่างทั้งหลาย(มีช่างเหล็กเป็นต้น)แม้เหลืออื่นใด **เอวคฺตานิ** อันเป็นไปอย่างนั้น (**โหนฺติ**) มีอยู่,

เต (ชนา) ชนทั้งหลายเหล่านั้น **อุบชีวติ** ย่อมเลี้ยงชีพโดยอาศัย **สิปปผล** ซึ่งผลของศิลปะ **สนทิจฺจิก** อันเห็นประจักษ์ **ทิจฺจเว รมเม** ในปัจจุบันนั้นเทียว ; **เต (ชนา)** ชนทั้งหลายเหล่านั้น **อตตาน** ยังตน **สุเขนติ** ย่อมให้เป็นสุข **ปีเณนติ** ย่อมให้อิ่มหนำ, **มาตาปิตโร** ยังมารดาและบิดาทั้งหลาย **สุเขนติ** ย่อมให้เป็นสุข **ปีเณนติ** ย่อมให้อิ่มหนำ, **ปุตตทาร์** ยังบุตรและภรรยา **สุเขนติ** ย่อมให้เป็นสุข **ปีเณนติ** ย่อมให้อิ่มหนำ, **มิตตามจฺเจ** ยังมีมิตรและอมาตย์ **สุเขนติ** ย่อมให้เป็นสุข **ปีเณนติ** ย่อมให้อิ่มหนำ **เตน (สิปปผล)** ด้วยผลของศิลปะนั้น, **ปติฏฺฐเปเนติ** ย่อมตั้งไว้เฉพาะ **ทกฺขิณ** ซึ่งทักษิณา **อุทฺธคฺคิก** อันมีผลมาก **โสวคฺคิก** อันมีอารมณ์เลิศ **สุขวิปาก** อันมีสุขเป็นวิบาก **สคฺคสวตฺตนิก** อันนำไปสู่สวรรค์ **สมณพฺรหฺมณฺเส** ในสมณะและพราหมณ์ทั้งหลาย **ยถา นุ โข** อย่างใดแล. **ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (ตยา) อันพระองค์ **สภฺกา นุ โข** ทรงสามารถหรือหนอ **ปญฺญเปตุ** เพื่อทรงบัญญัติ **สามญฺญผล** ซึ่งผลของความเป็นแห่งสมณะ **สนทิจฺจิก** อันเห็นประจักษ์ **ทิจฺจเว รมเม** ในปัจจุบัน **เอวเมว ฉินฺนินฺนํเทียว** ดังนี้.

[๑๖๔] (ภควา พระผู้มีพระภาค **ปฺจฺฉิ** ตรัสถามแล้ว **อิตติ** ว่า) “**มหาราช** ดูก่อนมหาบพิตร **ตฺว** พระองค์ **อภิขานาสิ** ย่อมทรงจำได้ **อิมํ ปญฺห** ซึ่งปัญหานี้ **โน (นุ) หรือ (อิตติ)** ว่า ‘(อัย ปญฺหา) ปัญหานี้ (เม) อันเรา **ปฺจฺฉิตา** ถาถามแล้ว **อญฺเเย สมณพฺรหฺมณฺเส** กะสมณะและพราหมณ์ทั้งหลายเหล่านี้’ ดังนี้.

(**ราชา** **มาคโร อชาตสตุ เวเทหิปฺตุโต** พระราชาผู้เป็นใหญ่แห่งชาวแคว้นมคธ พระนามว่าอชาตศัตรู เวเทหิบุตร **อาห** ได้ทูลถามแล้ว) **อิตติ** ว่า “**ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **อห** ข้าพระองค์ **อภิขานามิ** ย่อมจำได้ **อิมํ ปญฺห** ซึ่งปัญหานี้ ‘(อัย ปญฺหา) ปัญหานี้ (เม) อันเรา **ปฺจฺฉิตา** ถาถามแล้ว **อญฺเเย สมณพฺรหฺมณฺเส** กะสมณะและพราหมณ์ทั้งหลายเหล่านี้’ ดังนี้.

(ภควา พระผู้มีพระภาค **ปฺจฺฉิ** ตรัสถามแล้ว **อิตติ** ว่า) “**มหาราช** ดูก่อนมหาบพิตร **ปน** ก็ (**เต สมณพฺรหฺมณฺสา** สมณะและพราหมณ์ทั้งหลายเหล่านั้น) **พฺยากริสฺสุ** พยากรณ์แล้ว **ยถา** **กถ** อย่างไร, **สเจ** หากว่า **อคฺรุ** ความไม่หนักใจ **เต** ของพระองค์ (อตฺถิ) มีอยู่ไซ้ไร, **ตฺว** พระองค์ **ภาสสฺสุ** จงตรัสเถิด” ดังนี้.

(**ราชา** **มาคโร อชาตสตุ เวเทหิปฺตุโต** พระราชาผู้เป็นใหญ่แห่งชาวแคว้นมคธ พระนามว่าอชาตศัตรู เวเทหิบุตร **อาห** ได้ทูลถามแล้ว) **อิตติ** ว่า “**ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **ภควา** พระผู้มีพระภาค **ภควนฺตฺรโป วา** หรือรูปของพระผู้มีพระภาค **นิสินฺโน อสฺส** พึงประทับนั่งแล้ว **ยตฺถ (จาเน)** ในที่ใด, (ตตฺถ **จาเน**) ในที่นั้น **คฺรุ** ความหนักใจ **เม** ของข้าพระองค์ **น โข (โหติ)** ย่อมไม่มีแล” ดังนี้.

(ภควา พระผู้มีพระภาค **อาห** ตรัสแล้ว **อิตติ** ว่า) “**มหาราช** ดูก่อนมหาบพิตร **เตนหิ** ถ้าอย่างนั้น (ตฺว) พระองค์ **ภาสสฺสุ** จงตรัสเถิด” ดังนี้.

ปุรณกสฺสปวาโท

ลัทธิของครูชื่อปุรณะกัสสปะ

[๑๖๕] (ราชา มาคโร อชาติตตฺตฺ เวเทหิบุตฺโต พระราชาผู้เป็นใหญ่แห่งชาวแคว้นมคธ พระนามว่าอชาติตตฺตฺ เวเทหิบุตร **อปฺจฺฉิ** ได้ทูลถามแล้ว) **อติ** ว่า “**ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **เอกํ สมยํ** ในสมัยหนึ่ง **ปุรโณ กสฺสโป** ครูชื่อปุรณะกัสสปะ (**อวสตี**) ย่อมอาศัยอยู่ **เยน (จาเนน)** ณ ที่ใด **อิธ (ราชคเท)** ในกรุงราชคฤห์นี้, **อหํ** ข้าพระองค์ **อุปสงฺกมิ** เข้าไปหาแล้ว **เตน (จาเนน)** ณ ที่นั้น ; **อุปสงฺกมิตฺวา** ครั้นเข้าไปหาแล้ว **สมฺโมทิตฺวา** สนทนาแล้ว **ปุรเณน กสฺสเปเน สทฺธิ** กับด้วยครูชื่อว่าปุรณะ กัสสปะ. **กถํ** ยังถ้อยคำ **สมฺโมทนียํ** อันควรเบิกบานใจ **สารณียํ** อันควรให้ระลึกถึง **วิตฺติสเรตฺวา** ให้ล่วงเลยไปแล้ว **นินฺสีทิตฺวา** นั่งแล้ว **เอกมฺนตํ** ณ ที่สมควร. **ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **อหํ** ข้าพระองค์ **นินฺสีทิตฺวา** ผู้นั่งแล้วแล **เอกมฺนตํ** ณ ที่สมควร **อโวจํ** ได้กล่าวแล้ว **เอตํ (วจนํ)** ซึ่งคำนี้ **ปุรณํ กสฺสโป** กะครูชื่อปุรณะกัสสปะ **อติ** ว่า

“**โภ กสฺสโป** ข้าแต่ท่านกัสสปะผู้เจริญ **อิมานิ ปุณฺณิปฺปายตนาณิ** อาชีพอันอาศัยซึ่งศิลปะหลายอย่างทั้งหลายเหล่านี้ **เสยฺยถิทํ** ได้แก่ **หตฺถาโรหา** ครูฝึกช้างทั้งหลาย **อสุสฺสโรหา** ครูฝึกม้าทั้งหลาย **รถิกฺกา** ครูสอนขับรถทั้งหลาย **ธนฺนคฺคหา** ครูสอนยิงธนูทั้งหลาย **เจลกกา** คนเชิญธงนำหน้าขบวนทั้งหลาย **จลกา** คนจัดขบวนทั้งหลาย **ปิณฺฑททายกา** พลกล้าปั่นคอกข้าศึกนำไปดูจื่อถาดอาหารไปทั้งหลาย **อุคฺคา** **ราชปุตฺตา** ราชบุตรชั้นสูงทั้งหลาย **ปภฺชนฺทิโน** หน่วยจู่โจมทั้งหลาย **มหานาคา** หน่วยยกกล้าตายดุจช้างทั้งหลาย **สุธา** พลกล้าสวมเกราะเหล็กทั้งหลาย **จุมฺโยธิโน** พลกล้าถือโล่หนังทั้งหลาย **ทาสิกปุตฺตา** ลูกธาดูผู้ภักดีทั้งหลาย **อาฬาริกกา** คนทำขนมทั้งหลาย **กปฺปกา** ช่างกลบกทั้งหลาย **นุหฺปาภา** พนักงานเครื่องสรุสนานทั้งหลาย **สุทา** พ่อครัวทั้งหลาย **มาลาการา** คนจัดดอกไม้ทั้งหลาย **รชกา** ช่างย้อมทั้งหลาย **เปสการา** ช่างทูกทั้งหลาย **นพการา** ช่างจักสานทั้งหลาย **กุมภการา** ช่างหม้อทั้งหลาย **คณกา** นักวางแผนทั้งหลาย **มฺหุทิกกา** นักคำนวณทั้งหลาย **วา ปน** ก็หรือว่า **ยานิ อณฺณานิปิ (ปุณฺณิปฺปายตนาณิ)** อาชีพอันอาศัยซึ่งศิลปะหลายอย่างทั้งหลาย (มีช่างเหล็กเป็นต้น) แม้เหลืออันใด **เอวํคตานิ** อันเป็นไปอย่างนั้น (**โหนติ**) มีอยู่. **เต (ชนา)** ชนทั้งหลายเหล่านั้น **อุปชฺวันฺติ** ย่อมเลี้ยงชีพโดยอาศัย **สิปฺปผลํ** ซึ่งผลของศิลปะ **สนฺทิฏฺฐิกํ** อันเห็นประจักษ์ **ทิฏฺฐเจว ธมฺเม** ในปัจจุบันนั้นเทียว ; **เต (ชนา)** ชนทั้งหลายเหล่านั้น **อดตานิ** ยังตน **สุเขนฺติ** ย่อมให้เป็นสุข **ปีเณนฺติ** ย่อมให้อิ่มหน้า, **มาตาปิตโร** ยังมารดาและบิดาทั้งหลาย **สุเขนฺติ** ย่อมให้เป็นสุข **ปีเณนฺติ** ย่อมให้อิ่มหน้า, **ปุตฺตทาร์** ยังบุตรและภรรยา **สุเขนฺติ** ย่อมให้เป็นสุข **ปีเณนฺติ** ย่อมให้อิ่มหน้า, **มิตฺตามจฺเจ** ยังมิตรและอมาตย์ **สุเขนฺติ** ย่อมให้เป็นสุข **ปีเณนฺติ** ย่อมให้อิ่มหน้า **เตน (สิปฺปผลเณ)** ด้วยผลของศิลปะนั้น, **ปติฏฺฐเปเนติ** ย่อมตั้งไว้เฉพาะ **ทกฺขิณํ** ซึ่งทักษิณา **อุทฺตคฺคิกํ** อันมีผลมาก **โสวคฺคิกํ** อันมีอารมณ์เลิศ **สุขวิปากํ** อันมีสุขเป็นวิปาก **สคฺคสวตฺตนิกํ** อันนำไปสู่สวรรค์ **สมณพฺราหมเณสุ** ในสมณะและพราหมณ์ทั้งหลาย **ยถา นู โข** อย่างไรก็ดีแล. **ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (ตยา) อันพระองค์ **สกุภา นู โข** ทรงสามารถหรือหนอ **ปณฺณเปตฺตุ** เพื่อทรงบัญญัติ **สามญฺญผลํ** ซึ่งผลของความเป็นแห่งสมณะ **สนฺทิฏฺฐิกํ** อันเห็นประจักษ์ **ทิฏฺฐเจว ธมฺเม** ในปัจจุบัน **เอวเมว** ฉะนั้นนั้นเทียว” ดังนี้.

[๑๖๖] “**ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (วจน) เมื่อคำ (มยา) อันข้าพระองค์ **วุตฺเต** กล่าวแล้ว **เอวํ** อย่างนี้, **ปุรโณ กสฺสโป** ครูชื่อปุรณะกัสสปะ **อโวจํ** ได้กล่าวแล้ว **เอตํ (วจน)**

ซึ่งคำนี้ มังคะข้าพระองค์ อิติ ว่า 'มหाराช ข้าแต่มหाराช (บุคคลุส โข) เมื่อบุคคลแล
 กโรโต กระทบเองอยู่ การยโต ใช้ให้กระทบอยู่ ฉินฺทโต ตัดเองอยู่ ฉะทาปยโต ใช้ให้ตัดอยู่
 ปจโต เบียดเบียนเองอยู่ ปาจาปยโต ใช้ให้เบียดเบียนอยู่ โสจยโต เสร้าโศกเองอยู่ โสจาปยโต
 ให้เสร้าโศกอยู่ กิลมโต ทำให้ลำบากเองอยู่ กิลมาปยโต ใช้ทำให้ลำบากอยู่ มนฺทโต ดั้นรนเอง
 อยู่ มนฺทาปยโต ใช้ให้ดั้นรนอยู่ ปาณมตีปาตาปยโต ฆ่าเองและให้ฆ่าซึ่งสัตว์มีชีวิตอยู่ อทินฺน
 อาทียโต ถือเอาอยู่ซึ่งวัตถุอันหาไม่ได้ให้ สนฺธิ ฉินฺทโต ต้อยซึ่งฝาให้เป็นช่อง นิลุโลบิ ทโรโต
 ปล้นอยู่ครั้งใหญ่ เอกาคาริกิ กโรโต กระทบอยู่ซึ่งการล้อมปล้นเรือนหลังเดียว ปริปนฺณ
 ตัญจโต ชุ่มปล้นอยู่ในทางเปลี่ยว พรทาร์ คจฺจโต ถึงความเป็นชู้กะภรรยาของบุคคลอื่น มุสา
 ภณโต กล่าวคำมุสาอยู่ กโรโต กระทบอยู่ ปาปํ ซึ่งบาป น กรียติ ย่อมไม่ถูกกระทำ.

เจปิ แม้หากว่า โย (บุคคลุโล) บุคคลใด กรเยย สามารถกระทำ ปาณ ซึ่งสัตว์ทั้งหลาย
 เอกํ มังขลํ ให้เป็นเหมือนลานตากซึ่งเนื้อเดียวกัน เอกํ มังสฺปนฺนํ ให้เป็นเหมือนกองแห่งเนื้อ
 เดียวกัน อิมิสฺสา ปถวียา บนแผ่นดินนี้ ชุรฺปริยฺนฺเตน จกฺเกน ด้วยจักรอันคมกริบดุจมีดโกน
 ไซร์, ปาปํ บาป ตโตนิทานํ อันมีการทำให้เป็นลานเนื้อนั้นเป็นเหตุ นตฺถิ ย่อมไม่มี, อาคโม ผล
 ปาปสฺส ของบาป นตฺถิ ย่อมไม่มี,

เจปิ แม้หากว่า โย (บุคคลุโล) บุคคลใด คจฺเจย สามารถไป ทกฺขิณิ ตีริ สู้ฝั่งด้าน
 ขวา(คือฝั่งใน) คจฺคาย แห่งแม่น้ำ ทนฺโต ให้เองอยู่ ทาเปฺนฺโต ให้เขาให้อยู่ ยชนฺโต บูชา
 เองอยู่ ยชาเปฺนฺโต ให้เขาบูชาอยู่ไซร์, ปาปํ บาป ตโตนิทานํ อันมีการทำให้เป็นลานเนื้อนั้นเป็น
 เหตุ นตฺถิ ย่อมไม่มี, อาคโม ผล ปาปสฺส ของบาป นตฺถิ ย่อมไม่มี, อาคโม ผล ปาปสฺส
 ของบาป นตฺถิ ย่อมไม่มี,

เจปิ แม้หากว่า โย (บุคคลุโล) บุคคลใด คจฺเจย สามารถไป อุตฺตรณฺเจปิ ตีริ สู้ฝั่งด้าน
 ซ้าย(คือฝั่งนอก) คจฺคาย แห่งแม่น้ำ ทนฺโต ให้เองอยู่ ทาเปฺนฺโต ให้เขาให้อยู่ ยชนฺโต บูชา
 เองอยู่ ยชาเปฺนฺโต ให้เขาบูชาอยู่ไซร์, ปาปํ บาป ตโตนิทานํ อันมีการทำให้เป็นลานเนื้อนั้นเป็น
 เหตุ นตฺถิ ย่อมไม่มี, อาคโม ผล ปาปสฺส ของบาป นตฺถิ ย่อมไม่มี, ปุณฺณํ บุญ นตฺถิ
 ย่อมไม่มี ทาเนน เพราะการให้ทาน ทเมน เพราะการฝึกฝน สยฺเมน เพราะการสำรวจ
 สจฺจวชฺเชน เพราะการกล่าววาจาจริง, อาคโม ผล ปาปสฺส ของบาป นตฺถิ ย่อมไม่มี" ดังนี้.

ภนฺเต ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อิตถิ โข จริงแล ปุโรณ กสฺสโป ครูชื้อปุระณะกัสสปะ เม
 ปุฏฺโฐ สมานิ เป็นผู้อันข้าพระองค์ถามแล้ว พุยาภาสิ ย่อมพยากรณ์ สามณฺณผลํ ซึ่งผลของ
 ความเป็นแห่งสมณะ สนฺทิฏฺฐิกิ อันเห็นประจักษ์ อภิริยิ ว่าไม่เป็นอันทำ.

ภนฺเต ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ปุโรณ กสฺสโป ครูชื้อปุระณะกัสสปะ เม ปุฏฺโฐ ผู้อันข้า
 พระองค์ถามแล้ว อมฺพํ ซึ่งมะม่วง พุยากรเยย สามารถพยากรณ์ ลพฺพํ ซึ่งขนุน วา หรือ, วา
 หรือว่า เม ปุฏฺโฐ ผู้อันข้าพระองค์ถามแล้ว ลพฺพํ ซึ่งขนุน พุยากรเยย สามารถพยากรณ์
 อมฺพํ ซึ่งมะม่วง เสยฺยถาปิ แม้ฉันใด ; ภนฺเต ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ปุโรณ กสฺสโป ครูชื้อปุ
 ระณะกัสสปะ เม ปุฏฺโฐ สมานิ เป็นผู้อันข้าพระองค์ถามแล้ว พุยาภาสิ ย่อมพยากรณ์

สามัญญผล ซึ่งผลของความเป็นแห่งสมณะ **สนฺทิฏฺฐจิก** อันเห็นประจักษ์ **อกิริย** ว่าไม่เป็นอันทำ **เอวเมว โข** ฉะนั้นนั่นนึ่งเทียวแล” ดังนี้.

ภนฺเต ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **เอต** (จินฺตณ) ความคิดนี้ **อโหสิ** ได้มีแล้ว **ตสฺส มย** แก่ ข้าพระองค์นั้น **อติ** ว่า **มาทิส** (บุคคล) บุคคลผู้เช่นกับด้วยเรา **มณฺเวยย** อาจสำคัญ **สมณ** ฺวา ซึ่งสมณะหรือ **พฺราหมณ** ฺวา หรือว่าซึ่งพราหมณ์ **วสนต** ผู้อยู่ **วิชิต** ในแวนแคว้น **อปสาทตพ** ฺว่าไม่ควรเลื่อมใส **กถณ** ฺทิ นาม ชื่ออย่างไรได้” ดังนี้. **ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **โส โข** อห ข้าพระองค์นั้นแล **เนว** **อภินนฺทิ** ไม่ขึ้นชอบแล้วนั่นนึ่งเทียว **น ปฏิกโกสิ** ไม่ตำหนิแล้ว **ภาสิต** ซึ่งภาสิต **ปุรณสฺส กสฺสปสฺส** ของครูชื่อปุระณะกัสสปะ. (อห) ข้าพระองค์ **อนภินนฺทิตวา** ไม่ขึ้นชอบแล้ว **อปฏิกโกสิตวา** ไม่ตำหนิแล้ว **อนตตมโน** มีใจไม่ยินดี **อนตตมโนวาจ** ยังวาจา อันไม่เป็นที่น่าพอใจ **อนิจฺจเรตวา** ไม่ให้เปล่งออกแล้ว **อนุกคณฺหนโต** ไม่ถือเอาอยู่ **นิกฺกชฺชนโต** รั้งเกียจอยู่ **ตเมว วาจ** ซึ่งวาจานั้นนั่นนึ่งเทียว **อุฏฺฐาย** ลุกขึ้นแล้ว **อาสนา** จากอาสนะ **ปฏกมิ** หลีกไปแล้ว.

มกฺขลิกอสาลวาโท

ลัทธิของครูมกฺขลิกอสาล

[๑๖๗] **ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **เอก** สมัย ในสมัยหนึ่ง **อิธ** (ราชคเท) ในกรุง ราชคฤห์นี้ **มกฺขลิกอสาล** ครูชื่อมกฺขลิกอสาล (วสตี) ย่อมอยู่ **เยน** (จาเนน) ณ ที่ใด, **อห** ข้าพระองค์ **อุปสงฺกมิ** เข้าไปหาแล้ว **เตน** (จาเนน) ณ ที่นั่น ; **อุปสงฺกมิตวา** ครั้นเข้าไปหาแล้ว **สมฺโมเท** สนทนาแล้ว **สทฺธิ** กับ **มกฺขลิกอสาล** ด้วยครูชื่อมกฺขลิกอสาล. **สมฺโมเทนีย** กถ **สารณีย** ยังถ้อยคำอันควรบันเทิงใจ อันควรให้ระลึกถึงกัน **วิทฺติสเรตวา** ให้ล่วงเลยไปแล้ว **นินฺสิท** ึ่งแล้ว **เอกมฺนต** ณ ที่สมควร. **ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **อห** ข้าพระองค์ **นินฺสิโน โข** ผู้นั่งแล้วและ **เอกมฺนต** ณ ที่สมควร **อโวจ** ได้ตรัสแล้ว **เอต** (วจน) ซึ่งคำนี้ **มกฺขลิกอสาล** กะ ครูชื่อมกฺขลิกอสาล **อติ** ว่า **โก กอสาล** ข้าแต่ท่านโคสาลผู้เจริญ **อิมานิ** ปุถุสฺสปายตนา นี อาชีพอันอาศัยซึ่งศิลปะหลายอย่างทั้งหลาย .. ฯลฯ.. **ยถา นุ โข** ได้หรือหนอ. **โก กอสาล** ข้า แต่ท่านโคสาลผู้เจริญ (ตยา) อันท่าน **สฏฺกานุ โข** สามารถหรือหนอ **ปณฺณเปต** เพื่อบัญญัติ **สามัญญผล** ซึ่งผลของความเป็นแห่งสมณะ **สนฺทิฏฺฐจิก** อันเห็นประจักษ์ **ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม** ใน ปัจจุบัน **เอวเมว** อย่างนั้นนั่นนึ่งเทียว” ดังนี้.

[๑๖๘] **ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (วจน) เมื่อคำ (มยา) อันข้าพระองค์ **วุตเต** กล่าว แล้ว **เอว** อย่างนี้, **มกฺขลิกอสาล** ครูชื่อมกฺขลิกอสาล **อโวจ** ได้กล่าวแล้ว **เอต** (วจน) ซึ่ง คำนี้ **ม** กะข้าพระองค์ **อติ** ว่า **มหาราช** ข้าแต่มหาราช **เหตุ เหตุ นตฺถิ** ย่อมไม่มี, **ปัจจย** ปัจจัย **นตฺถิ** ย่อมไม่มี, **อเหตุ** ความไม่ใช่เหตุทั้งหลาย **อปจฺจยา** ความไม่ใช่ปัจจัยทั้งหลาย **สํกิลสาย** เพื่อความเศร้าหมอง **สตฺตาน** ของสัตว์ทั้งหลาย (โหนติ) ย่อมมี, **สตฺตา** สัตว์ทั้งหลาย **สํกิลสสนฺติ** ย่อมเศร้าหมอง (สย) เอง.

เหตุ เหตุ นตฺถิ ย่อมไม่มี, ปจฺจโย ปัจจัย นตฺถิ ย่อมไม่มี, อเหตุ ความไม่ใช่เหตุทั้งหลาย
อปจฺจยา ความไม่ใช่ปัจจัยทั้งหลาย วิสฺสุทฺธิยา เพื่อความบริสุทธิ์ สุตฺตานิ ของสัตว์ทั้งหลาย
(โหนติ) ย่อมมี, สุตฺตา สัตว์ทั้งหลาย วิสฺสุทฺถนตฺติ ย่อมบริสุทธิ์ (สย) เอง.

สพฺเพ สุตฺตา สัตว์ทั้งหลายทั้งปวง สพฺเพ ปาณา สัตว์มีลมปราณทั้งหลายทั้งปวง สพฺเพ
ภูตา ภูติทั้งหลายทั้งปวง สพฺเพ ชีวา พืชทั้งหลายทั้งปวง อวสา อันไม่มีอำนาจ อพลา
อันไม่มีกำลัง อวีรียา อันไม่มีความพยายาม นียตฺติสงฺคตฺตภาวปรินฺตยา อันผันแปรไปตาม
เคราะห์กรรม ตามความเกิด และตามสภาพ ปฏฺิสเวทนฺตติ ย่อมเสวย สุขทุกขํ ซึ่งสุขและทุกขํ
ฉสฺสเววาทิชาตฺติสฺส ในชาติพิเศษทั้งหลาย ๖ นั้นเทียว อตฺตกาเร เพราะการกระทำของตน นตฺถิ
ย่อมไม่มี ปรกาเร เพราะการกระทำของบุคคลอื่น นตฺถิ ย่อมไม่มี ปุริสกาเร เพราะการกระทำ
ของมนุษย์ นตฺถิ ย่อมไม่มี พลํ กำลัง นตฺถิ ย่อมไม่มี วีรียํ ความพยายาม นตฺถิ ย่อมไม่มี
ปุริสสาโม เรี่ยวแรงของมนุษย์ นตฺถิ ย่อมไม่มี ปุริสปรกฺกโม ความพยายามของมนุษย์ นตฺถิ
ย่อมไม่มี.

ปน แต่ว่า จุฑทฺส โข อิมานิ โยนิปมฺขสตฺตสทฺสฺसानิ (ชาติกานิ) กำเนิดทั้งหลาย อันมีแสน
แห่งกำเนิดอันเป็นหลักเหล่านี้ สิบบสี่ แล (๑,๔๐๐,๐๐๐) สฏฺฐิจิ จ สฺตานิ กำเนิดทั้งหลาย อันมีหก
สิบบร้อยด้วย (๖,๐๐๐) ฉ จ สฺตานิ กำเนิดทั้งหลาย อันมีหกร้อยด้วย (๖๐๐) ปญฺจ จ กมฺมุโน
สฺตานิ ร้อยทั้งหลายห้า แห่งกรรมด้วย (๕๐๐) ปญฺจ จ กมฺมานิ กรรมทั้งหลายห้าด้วย (๕)
ตฺธิ จ กมฺมานิ กรรมทั้งหลายสามด้วย (๓) ทวฏฺฐิจิปฏิบัติทา ปฏิบัติทั้งหลาย ๖๒ ด้วย กมฺเม
จ ในหนึ่งกรรมด้วย อทฺตมกฺกเม จ ในกึ่งแห่งกรรมด้วย ทวฏฺฐจนฺตรกฺปปา อันตรกัปปทั้งหลาย
๑๖ ฉหาภิชาตฺตโย อภิชาติทั้งหลาย ๖ อฏฺฐจ ปุริสภุมมฺมโย ปุริสภุมม ๘ เภฏฺณปญฺญาสอาชีวก-
สฺเต ในร้อยแห่งอาชีวก ๔๙ (๔,๙๐๐) เภฏฺณปญฺญาสปริพาชกสฺเต ในร้อยแห่งปริพาชีวก
๔๙ (๔,๙๐๐) เภฏฺณปญฺญาส นาคาวาสสฺเต ในร้อยแห่งนาควาส ๔๙ (๔,๙๐๐) วิเส
อินฺทฺริยสฺเต ในร้อยแห่งอินทฺริย์ ๒๐ (๒,๐๐๐) ตฺสเส นิริยสฺเต ในร้อยแห่งนรก ๓๐ (๓,๐๐๐)
ฉตฺตฺติส รัชชาตฺตโย รัชชาตฺตทั้งหลาย ๓๖ สุตฺต สมฺณคิพฺภา สัณฺณคิพฺภทั้งหลาย ๗ สุตฺต
อสมฺณคิพฺภา สัณฺณคิพฺภทั้งหลาย ๗ สุตฺต นิคฺคณฺจคิพฺภา นิคฺคณฺจคิพฺภทั้งหลาย ๗ สุตฺต
เทวา เทวดาทั้งหลาย ๗ สุตฺต มานุสฺสา มนุษย์ทั้งหลาย ๗ สุตฺต ปิสาจา ปีศาจทั้งหลาย ๗
สุตฺต สฺรา สระน้ำทั้งหลาย ๗ สุตฺต ปวฺฐา ตาไม้ทั้งหลาย ๗ สุตฺต ปวฺฐสฺตานิ ร้อยตาไม้ทั้ง
หลาย ๗ (๗๐๐) สุตฺต ปปาตา เหวใหญ่ทั้งหลาย ๗ สุตฺต ปปาตสฺตานิ ร้อยแห่งเขวน้อยทั้ง
หลาย ๗ (๗๐๐) สุตฺต สฺปิณา มหาสฺปิณทั้งหลาย ๗ สุตฺต สฺปิณสฺตานิ สฺปิณทั้งหลาย ๗
(๗๐๐) จุลลาสิตฺติ มหากบฺปิโน ยานิ สตฺสทฺสฺसानิ ร้อยแห่งมหากบป์ทั้งหลายเหล่าใดสี่พัน
(๘,๔๐๐,๐๐๐) (โหนติ) มีอยู่, พาเล จ คนพาลทั้งหลายด้วย ปญฺชิตฺเต จ บัณฑิตทั้งหลายด้วย
สนฺธาวิตฺวา ท่องไปแล้ว สัสมฺริตฺวา เทียวไปแล้ว กริสุสนฺติ จักกระทำ อนนฺตํ ซึ่งที่สุด ทุกฺขสฺส
แห่งทุกขํ.

(ปฏิลภ) การได้เฉพาะ ตตฺถ (ปตฺถนายน) ในความปรารถนานั้น นตฺถิ ย่อมไม่มี, ทิ ก็
(จินตณ) ความตั้งใจ เอวํ อย่างนี้ อิติ ว่า “อหํ เรา อปริปกฺกํ กมฺมัม ชังกรรมอันไม่สุกงอม
ปริปาเจสฺสามิ จักให้สุกงอม วา หรือ, วา หรือว่า มุสฺสมุสฺส สัมผัสแล้วสัมผัสเล่า ปริปกฺกํ

กมฺมํ ซึ่งกรรมอันสูงงอมแล้ว **กิริสฺสามิ** จักกระทำ **พฺยนฺติ** ให้สิ้นไป **อิมินา สีเลน วา** ด้วยศีลนี้ หรือ **วเตน วา** หรือว่าด้วยพรต, **ตเปน วา** ด้วยตปะหรือ **พฺรหฺมจฺริเยน วา** หรือว่าด้วยพรหมจรรย์' ดังนี้ **นตฺถิ** ย่อมไม่มี.

(เอวํ ปวตฺตณฺ) ความเป็นไปอย่างนั้น **นตฺถิ** ย่อมไม่มี **สุขทุกฺเข** ในสุขและทุกข์ **ปริยฺนต-กเต** อันอันบุคคลกระทำให้สิ้นสุด **สํสारे** ในสังสาร **โทณฺมิเต** เหมือนการตวงด้วยทะนาน, **นตฺถิ** ย่อมไม่มี **หายนวทฺตเน** ในความเสื่อมและความเจริญ, **นตฺถิ** ย่อมไม่มี **อุกฺกํสาวกํเส** ในฐานะสูงและฐานะต่ำ. **สุตฺตคฺุเพ** เมื่อกลุ่มแห่งเส้นด้าย **ขิตฺเต** อันเขาตัดออกไปแล้ว, (ตํ **สุตฺตํ**) เส้นด้ายนั้น **ปเลติ** ย่อมหลุดอยู่ **นิพฺเพจฺยมานเมว** คลือออกอยู่นั้นเทียว **เสยฺยถาปิ นาม** ฉันทใด. **พาลे ज** เมื่อคนพาลด้วย **ปญฺชิตे ज** เมื่อบัณฑิตด้วย (เอวํคเต) เป็นไปอย่างนั้น, (เต **चना**) ชนทั้งหลายเหล่านั้น **สนฺธาวิตฺวา** ท่องไปแล้ว **สํสริตฺวา** เทียวไปแล้ว **กิริสฺสนฺติ** จักกระทำ **อนตํ** ซึ่งที่สุด **ทุกฺขสฺส** แห่งทุกข์' ดังนี้.

[๑๖๙] **ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **อิตฺถํ โข** จริงแล **มกฺขลฺิ โคสาโล** ครูชื่อมักขลิโคศาล **เม ปฺญฺโจ สฺมาโน** เป็นผู้อันข้าพระองค์ถามแล้ว **สนฺทิจฺจํ สามญฺญผลํ** ซึ่งผลของความ เป็นแห่งสมณะอันเห็นประจักษ์ **พฺยกาสิ** พยากรณ์แล้ว **สํสาร์สฺสุทฺธิ** ซึ่งความบริสุทธิ์ในสังสาร. **ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (บุคคล) บุคคล **ปฺญฺโจ** ผู้อันเขาถามแล้ว **อมพํ** ซึ่งมะม่วง, **พฺยากรเยย** สามารถตอบ **ลพฺุชํ** ว่าขนุน **วา** หรือ, **วา** หรือ (บุคคล) บุคคล **ปฺญฺโจ** ผู้อัน เขาถามแล้ว **ลพฺุชํ** ว่าขนุน, **พฺยากรเยย** สามารถตอบ **อมพํ** ซึ่งมะม่วง **เสยฺยถาปิ** แม้ฉันทใด ; **ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **มกฺขลฺิ โคสาโล** ครูชื่อมักขลิโคศาล **เม ปฺญฺโจ สฺมาโน** เป็นผู้อัน ข้าพระองค์ถามแล้ว **สนฺทิจฺจํ สามญฺญผลํ** ซึ่งผลของความ เป็นแห่งสมณะอันเห็นประจักษ์ **พฺยกาสิ** พยากรณ์แล้ว **สํสาร์สฺสุทฺธิ** ซึ่งความบริสุทธิ์ในสังสาร **เอวเมว โข** ฉันทนั้นน้นเทียวแล. **ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **เอตํ (จินฺตณฺ)** ความคิดนี้ **อโหสิ** ได้มีแล้ว **ตสฺส มยฺหํ** แก่ข้า พระองค์นั้น **อิติ** ว่า 'มาทิสฺ (บุคคล) บุคคลผู้เช่นเรา **มญฺเญยฺย** อาจสำคัญ **สมณํ วา** ซึ่งสมณะหรือ **พฺรหฺมณํ วา** หรือว่าพราหมณ์ **วสนตํ** ผู้อาศัยอยู่ **วิชิตे** ในแวนแคว้น **อปสาทตพฺุพํ** ว่าเป็นผู้ไม่ควรเลื่อมสน **กถฺยทฺิ นาม** ได้อย่างไร' ดังนี้. **ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้ เจริญ **โส โข อหํ** ข้าพระองค์นั้นแล **เนว อภินนฺติ** ไม่ชื่นชอบแล้วนั้นเทียว **น ปฏฺิกโกสิ** ไม่ ปฏิเสธแล้ว **ภาสิตํ** ซึ่งภาสิต **มกฺขลฺิสฺส โคสาลสฺส** ของครูชื่อมักขลิโคศาล. (อหํ) ข้าพระองค์ **อนภินนฺติตฺวา** ครั้นไม่ชื่นชอบแล้ว **อปฏฺิกโกสิตฺวา** ไม่ปฏิเสธแล้ว **อนตฺตมโน** ไม่พอใจของตน **อนตฺตมนวาจํ** ยังวาจาอันไม่พอใจของตน **อนิจฺจาเรตฺวา** ไม่ให้เปล่งออกแล้ว **อนุคฺคณฺหนฺโต** ไม่ให้ความสำคัญอยู่ **อนิกฺกฺุชฺชนฺโต** ไม่รังเกียจอยู่ **ตเมว วาจํ** ซึ่งคำพูดนั้น **อฏฺุจาย** ลุกขึ้นแล้ว **อาสนา** จากอาสนะ **ปฏฺกมฺิ** หลีกไปแล้ว.

อชิตเกสกมฺพลวาโท

ลัทธิของครูอชิตะเกสกัมพล

[๑๗๐] **ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **เอกํ สมยํ** ในสมัยหนึ่ง **อิธ (ราชคฺเท)** ในกรุง ราชคฤห์นี้ **อชิตเกสกมฺพโล** ครูชื่ออชิตะเกสกัมพล (วสตี) พำนักอยู่ **เยน (จาเนน)** ณ ที่ใด, **พระมหาสมปอง มุทิต ๓๕๖๘** **สถาบันบาลีใหญ่และพระไตรปิฎก วัดวิหารธรรม**

อหิ ข้าพระองค์ **อุปสงกมิ** เข้าไปหาแล้ว **เตน (จาเนน)** ณ ที่นั้น ; **อุปสงกมิตวา** ครั้นเข้าไปหาแล้ว **สมุโมหิ** สนทนาแล้ว **อชิตเณ เกสกมฺพเลน สหฺริ** กับด้วยครูชื้ออชิตะเกสกัมพล. **กถิ** ยังถ้อยคำ **สมุโมหณียิ** อันควรบันเทิงใจ **สารณียิ** อันควรให้ระลึกถึง **วิตฺติสวเรตฺวา** ให้ลวงเลยไปแล้ว **นินฺสิทฺติ** นั่งแล้ว **เอกมฺนฺตํ** ณ ที่สมควร. **ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **อหิ** ข้าพระองค์ **นินฺสิโน โข** ผู้นั่งแล้วแล **เอกมฺนฺตํ** ณ ที่สมควร **อโวจํ** ได้กล่าวแล้ว **เอตํ (วจนฺ)** ซึ่งคำนี้ **อชิตํ เกสกมฺพลํ** กะครูชื้ออชิตะเกสกัมพล **อิติ** ว่า

โภ อชิต ข้าแต่ท่านอชิตะผู้เจริญ **อิมานิ ปุณฺณิปปายตฺตานิ** อาชีพอันอาศัยซึ่งศิลปะหลายอย่างทั้งหลาย ..ฯลฯ.. **ยถา นุ โข** ได้หรือหนอ. **โภ อชิต** ข้าแต่ท่านอชิตะผู้เจริญ **(ตยา)** อันท่าน **สกุภา นุ โข** สามารถหรือหนอ **ปญฺญเปตฺตํ** เพื่อปัญญา **สามญฺญผลํ** ซึ่งผลของความเป็นแห่งสมณะ **สนฺทิจฺจิกิ** อันเห็นประจักษ์ **ทิจฺจเว รุเม** ในปัจจุบัน **เอวเมว** อย่างนี้นั้นเทียว' ดังนี้.

[๑๗๑] **ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **(วจน)** เมื่อคำ **(มยา)** อันข้าพระองค์ **วุตฺเต** กล่าวแล้ว **เอวํ** อย่างนี้, **อชิต เกสกมฺพล** ครูชื้ออชิตะเกสกัมพล **อโวจ** ได้กล่าวแล้ว **เอตํ (วจน)** ซึ่งคำนี้ **ม** กะข้าพระองค์ **อิติ** ว่า 'มหาราช ข้าแต่มหาราช **ทินฺนํ** ท่านอันบุคคลให้แล้ว **นตฺถิ** ย่อมไม่มี(ผล), **ยิจฺจ** ยัญอันบุคคลบูชาแล้ว **นตฺถิ** ย่อมไม่มี(ผล), **หุตํ** การบวงสรวงอันบุคคลบวงสรวงแล้ว **นตฺถิ** ย่อมไม่มี(ผล), **ผลํ วิปาโก** ผลอันเป็นวิบาก **สฺกตฺตทุกฺกฺกานํ กมฺมานํ** ของกรรมทั้งหลาย อันบุคคลทำดีแล้วและทำชั่วแล้ว **นตฺถิ** ย่อมไม่มี(ผล), **อโย โลกิ** โลกนี้ **นตฺถิ** ย่อมไม่มี, **ปโร โลกิ** โลกหน้า **นตฺถิ** ย่อมไม่มี, **มาตา มารดา** **นตฺถิ** ย่อมไม่มี, **ปิตา** บิดา **นตฺถิ** ย่อมไม่มี, **สตุตา** สัตว์ทั้งหลาย **โอปปาตฺติกา** อันอุบัติเกิดขึ้น **นตฺถิ** ย่อมไม่มี, **สมณ-พฺราหมณา** สมณะและพราหมณ์ทั้งหลาย **สมมคฺคตา** ผู้ประพฤติโดยชอบ **สมฺมาปฏิปนฺนา** ผู้ปฏิบัติโดยชอบ **นตฺถิ** ย่อมไม่มี **โลก** ในโลก, **เย (สมณพฺราหมณา)** สมณะและพราหมณ์ทั้งหลายเหล่าใด **สจฺฉิกตฺวา** กระทำให้แจ้งแล้ว **สยิ** อภิญญา ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง **(สตุเต)** **ปเวเทนฺติ** ย่อมยังสัตว์ทั้งหลายให้รู้ชัดแจ้ง **อิมญจ โลกํ** ซึ่งโลกนี้ด้วย **ปรญจ โลกํ** ซึ่งโลกหน้าด้วย **(นตฺถิ)** ย่อมไม่มี.

จาตุมหาภูติโก อโย **ปุริโส** มนุษย์คือผู้ประชุมด้วยมหาภูตรูปสี่นี้ **ยथा** ในกาลใด **กโรติ** ย่อมกระทำ **กาลํ** ซึ่งกาละ, **ปถวิ** ธาตุดิน **อนุเปติ** ย่อมไหลไป **อนุปคจฺจติ** ย่อมเข้าไป **ปถวิกายํ** สู่กองแห่งธาตุดิน, **อาโป** ธาตุน้ำ **อนุเปติ** ย่อมไหลไป **อนุปคจฺจติ** ย่อมเข้าไป **อาโปกายํ** สู่กองแห่งธาตุน้ำ, **เตโช** ธาตุไฟ **อนุเปติ** ย่อมไหลไป **อนุปคจฺจติ** ย่อมเข้าไป **เตโชกายํ** สู่กองแห่งธาตุไฟ, **วาโย** ธาตุลม **อนุเปติ** ย่อมไหลไป **อนุปคจฺจติ** ย่อมเข้าไป **วาโยกายํ** สู่กองแห่งธาตุลม, **อินฺทฺริยานิ** อินทรีย์ทั้งหลาย **สงฺกมฺนฺติ** ย่อมผันแปร **อากาสํ** สู่อากาศธาตุ.

ปุริสา มนุษย์ทั้งหลาย **อาสนฺหิปปญฺจมา** มีเตียงนอนเป็นที่ห้า **อาทาย** ถือเอาแล้ว **มตํ** ซึ่งซากอันตายแล้ว **คจฺจนฺติ** ย่อมไป. **ปทานิ** ความดีและความชั่วทั้งหลาย **ปญฺญาณฺติ** ย่อมปรากฏ **ยาว** อาพาหนา เพียงใดแต่ป่าช้า. **อญฺจฺนิ** กระจกทั้งหลาย **กาโปตฺกานิ ภวนฺติ** ย่อมมีสี **คฺจฺสีปิกนกพิราบ,** **อาหฺตโย** การเช่นสรวงทั้งหลาย **ภสฺสนฺตา** มีขี้เถ้าเป็นที่สุด. **ยํ ทานํ** การให้ทานใด **(โหติ)** มีอยู่, **อิทํ (ทานํ)** การให้ทานนี้ **ทตฺตฺตฺตฺต** เป็นการให้อันคนเขลาบัญญัติไว้

แล้ว. **เย เกจิ (ชนา)** ชนทั้งหลายทั้งปวง **วทนต์** ย่อมกล่าว **อตถิกวาท์** เป็นวาทีว่ามีอยู่. **วิลาปี** คำ **เตส (ชนาน)** ของชนทั้งหลายเหล่านั้น **ตุจจ (โหติ)** ย่อมเป็นคำว่างเปล่า **มุสา** เป็นคำเท็จ, **พาละ จ** เมื่อคนพาลด้วย **ปณฺฑิตะ จ** เมื่อบัณฑิตด้วย (**กาลงฺกเต**) กระทำซึ่งกาละแล้ว, (**เต ปุริสา**) มนุษย์ทั้งหลายเหล่านั้น **อุจฺฉิชนฺติ** ย่อมขาดสูญ **วินสฺสนฺติ** ย่อมพินาศ **เกทา** เพราะการแตกทำลาย **กายสฺส** แห่งร่างกาย, **ปรึ** เบื้องหลัง **มรณา** จากความตาย (**สฺตฺตา**) สัตว์ทั้งหลาย **น โหนฺติ** ย่อมไม่มี' ดังนี้.

[๑๗๒] **ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **อิตฺถ โข** จริงแล **อชิโต เกสกมฺพโล** ครูชื่ออชิตะ เกสกัมพล **เม ปุณฺโณ สฺมาโน** เป็นผู้อันข้าพระองค์ถามแล้ว **สนฺทิฏฺฐิกํ สามณฺณผลํ** ซึ่งผลของความเป็นแห่งสมณะอันเห็นประจักษ์ **พฺยาภาสิ** พยากรณ์แล้ว **อุจฺเจท์** ซึ่งความขาดสูญ. **ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (**ปุคฺคโล**) บุคคล **ปุณฺโณ** ผู้อันเขาถามแล้ว **อมฺพํ** ซึ่งมะม่วง, **พฺยากรเยย** สามารถตอบ **ลพฺุชํ** ว่าขนุน **วา** หรือ, **วา** หรือ (**ปุคฺคโล**) บุคคล **ปุณฺโณ** ผู้อันเขาถามแล้ว **ลพฺุชํ** ว่าขนุน, **พฺยากรเยย** สามารถตอบ **อมฺพํ** ซึ่งมะม่วง **เสยฺยถาปี** แม้ฉันใด ; **ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **มกฺขลฺิ โคสาล** ครูชื่อมกฺขลฺิโคศาล **เม ปุณฺโณ สฺมาโน** เป็นผู้อันข้าพระองค์ถามแล้ว **สนฺทิฏฺฐิกํ สามณฺณผลํ** ซึ่งผลของความเป็นแห่งสมณะอันเห็นประจักษ์ **พฺยาภาสิ** พยากรณ์แล้ว **สํสารสฺสุทฺธิ** ซึ่งความบริสุทธิ์ในสังสาร **เอวเมว โข** ฉะนั้นนั่นเทียวแล.

ภนฺเต ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **เอตํ (จินฺตณํ)** ความคิดนี้ **อโหสิ** ได้มีแล้ว **ตสฺส มยฺหํ** แก่ข้าพระองค์นั้น **อิติ** ว่า **'มาทีโส (ราชา)** ราชาผู้เช่นเรา **มณฺเวยเยย** อาจสำคัญ **สมณํ** **วา** ซึ่งสมณะหรือ **พฺราหฺมณํ** **วา** หรือว่าพราหมณ์ **วสนฺตํ** ผู้อาศัยอยู่ **วิชิตะ** ในแคว้นแคว้น **อปฺสาทตพฺพํ** ว่าเป็นผู้ไม่ควรเลื่อมใส **กถฺยตี นาม** ได้อย่างไร' ดังนี้.

ภนฺเต ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **โส โข อหํ** ข้าพระองค์นั้นแล **เนว อภินฺนที** ไม่ชื่นชอบแล้ว **นํนเทยว** **น ปฏิกฺโกสึ** ไม่ปฏิเสธแล้ว **ภาสิตํ** ซึ่งภาษิต **มกฺขลฺิสฺส โคสาลสฺส** ของครูชื่อมกฺขลฺิโคศาล. (**อหํ**) ข้าพระองค์ **อนภินฺนทิตฺวา** ครั้นไม่ชื่นชอบแล้ว **อปฺปฏิกฺโกสิตฺวา** ไม่ปฏิเสธแล้ว **อนตฺตมโน** ไม่พอใจของตน **อนตฺตมโนวาจํ** ยังวาจาอันไม่พอใจของตน **อนิจฺจาเรตฺวา** ไม่ให้เปล่งออกแล้ว **อนุคฺคณฺหนฺโต** ไม่ให้ความสำคัญอยู่ **อนิกฺกฺุชฺชนฺโต** ไม่รังเกียจอยู่ **ตเมว วาจํ** ซึ่งคำพูดนั้น **อุฏฺฐาย** ลุกขึ้นแล้ว **อาสนา** จากอาสนะ **ปฏกฺมิ** หลีกไปแล้ว.

ปกฺรกจฺจายนวาโท ลัทธิของครูชื่อกุระกัจจายนะ

[๑๗๓] “**ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **เอกํ สมยํ** ในสมัยหนึ่ง **อิธ (ราชคเท)** ในกรุงราชคฤห์นี้ **ปฺกฺโร กจฺจายโน** ครูชื่อกุระกัจจายนะ (**วสตี**) ย่อมอยู่ **เยน (จาเนน)** ณ ที่ใด, **อหํ** ข้าพระองค์ **อุปสงฺกมึ** เข้าไปหาแล้ว **เตน (จาเนน)** ณ ที่นั้น ; **อุปสงฺกมิตฺวา** ครั้นเข้าไปหาแล้ว **สมฺโมทึ** สนทนาแล้ว **สทฺธิ** กับ **ปฺกฺเรน กจฺจายเนน** ด้วยครูชื่อกุระกัจจายนะ. **สมฺโมทณียํ** **กถํ สารณียํ** ยังถ้อยคำอันควรบันเทิงใจ อันควรให้ระลึกถึงกัน **วิตฺติสารถฺวา** ให้ล่วงเลยไปแล้ว **นินฺสีทิ** นั่งแล้ว **เอกมฺนตํ** ณ ที่สมควร. **ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **อหํ** ข้าพระองค์ **นินฺสินโน โข** ผู้นั่งแล้วและ **เอกมฺนตํ** ณ ที่สมควร **อโวจํ** ได้ตรัสแล้ว **เอตํ (วจน)** ซึ่งคำนี้ **ปฺกฺรํ กจฺจายนํ** กะครูชื่อกุระกัจจายนะ **อิตฺติ** ว่า **โภ กจฺจายน** ข้าแต่ท่านกัจจายนะผู้เจริญ **อิมานิ ปุณฺณสึปฺปายตฺตานิ** อาชีพอันอาศัยซึ่งศิลปะหลายอย่างทั้งหลาย .. ฯลฯ.. **ยถา นุ โข** ฉันทนอแล. **โภ กจฺจายน** ข้าแต่ท่านกัจจายนะผู้เจริญ (**ตยา**) อันท่าน **สฺกฺกา นุ โข** สามารถหรือหนอ **ปญฺญเปตฺตุ** เพื่อบัญญัติ **สามญฺญผลํ** ซึ่งผลแห่งความเป็นสมณะ **สนฺทิจฺจิกํ** อันเห็นประจักษ์ **ทิจฺจเว** **ธมฺเม** ในปัจจุบัน **เอวเมว** อย่างนี้นั้นเทียว” ดังนี้.

[๑๗๔] **ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (**วจน**) เมื่อคำ (**มยา**) อันข้าพระองค์ **วุตฺเต** กล่าวแล้ว **เอวํ** อย่างนี้, **ปฺกฺโร กจฺจายโน** ครูชื่อกุระกัจจายนะ **อโวจํ** ได้กล่าวแล้ว **เอตํ (วจน)** ซึ่งคำนี้ **มํ** กะข้าพระองค์ **อิตฺติ** ว่า ‘**มหาราช** ข้าแต่พระมหาราช **สตฺติเม กายา** กองสภาวะทั้งหลาย ๗ อย่างเหล่านี้ (**เกนจิ**) อันใครๆ **อกฺกฺวา** ไม่ได้กระทำไว้แล้ว **อกฺกฺวิธา** ไม่ได้บันดาลไว้แล้ว **อนิมฺมิตา** ไม่ได้เนรมิตไว้แล้ว **อนิมฺมาตา** ไม่ให้เนรมิตไว้แล้ว **วญฺจมา** มีความยั่งยืน **ญญฺจฺจา** มั่นคง **เอสสิญฺจายฺยิจฺจิตา** ตั้งอยู่ดุจเสาระเนียด. **เต** กองสภาวะทั้งหลายเหล่านั้น **น อธิชฺชนฺติ** ย่อมไม่หวั่นไหว **น วิปริณฺมฺนฺติ** ย่อมไม่ผันแปร **น อญฺญมฺญญํ** **พฺยาพาเรนฺติ** ย่อมไม่กระทบกระทั่งซึ่งกันและกัน **น อลํ** ไม่ควร **สุขาย วา** เพื่อความสุขหรือ **ทุกฺขาย วา** หรือเพื่อความทุกข์ **สุขทุกฺขาย วา** หรือว่าเพื่อความทุกข์และความทุกข์ **อญฺญมฺญญสฺส** แก่กันและกัน.

สตฺต (กายา) กองสภาวะทั้งหลาย ๗ **กตฺเม** เป็นไฉน ? **ปถวิกาโย** กองแห่งธาตุดิน **อาโปกาโย** กองแห่งธาตุน้ำ **เตโชกาโย** กองแห่งธาตุไฟ **วาโยกาโย** กองแห่งธาตุลม **สุเข** ในสุข **ทุกฺখে** ในทุกข์ **สตฺตฺเต** **ชีเว** ในชีวะอันเป็นกองที่ ๗, **อิม** **สตฺต** กายา กองสภาวะทั้งหลาย ๗ อย่างเหล่านี้ (**เกนจิ**) อันใครๆ **อกฺกฺวา** ไม่ได้กระทำไว้แล้ว **อกฺกฺวิธา** ไม่ได้บันดาลไว้แล้ว **อนิมฺมิตา** ไม่ได้เนรมิตไว้แล้ว **อนิมฺมาตา** ไม่ให้เนรมิตไว้แล้ว **วญฺจมา** มีความยั่งยืน **ญญฺจฺจา** มั่นคงดุจยอดเขา **เอสสิญฺจายฺยิจฺจิตา** ตั้งอยู่ดุจเสาระเนียด. **เต** กองสภาวะทั้งหลายเหล่านั้น **น อธิชฺชนฺติ** ย่อมไม่หวั่นไหว **น วิปริณฺมฺนฺติ** ย่อมไม่ผันแปร **น อญฺญมฺญญํ** **พฺยาพาเรนฺติ** ย่อมไม่กระทบกระทั่งซึ่งกันและกัน **น อลํ** ไม่ควร **สุขาย วา** เพื่อความสุขหรือ **ทุกฺขาย วา** หรือเพื่อความทุกข์ **สุขทุกฺขาย วา** หรือว่าเพื่อความทุกข์และความทุกข์ **อญฺญมฺญญสฺส** แก่กันและกัน.

ตตฺถ ในกองสภาวะทั้งหลาย ๗ อย่างเหล่านั้น **หนฺตา วา** ผู้ฆ่าหรือ **ฆาเตตา วา** หรือว่าผู้ให้ฆ่า **โสตา วา** ผู้ฟังหรือ **สาเวตา วา** หรือว่าผู้ให้ฟัง **วิญฺญาตา วา** ผู้รู้หรือ **วิญฺญาเปตา**

วา หรือว่าผู้ให้รู้ นตฺถิ ย่อมไม่มี. โยปิ (บุคคลใด) แม้บุคคลใด ฉินฺทติ จะตัด สีสํ ซึ่งศีรชะ
ติณฺเฬน สตุเถน ด้วยศีตราอันคม, โภจิ ใครๆ น โวโรเปติ ย่อมปลงลงไม่ได้ กิณฺจึ ซึ่งใครๆ
ชีวิตา จากชีวิต ; ตุ เพราะว่า สตุถํ ศีตรา อนุปตฺติ ย่อมตกแพร่ไป วิวริ์ สูช่องว่าง
อนุตเรน ในระหว่าง สตุตฺตุนํ เอว กายานํ แห่งกองสภาวะทั้งหลาย ๗ อย่างเท่านั้น' ดังนี้

[๑๗๕] ภาณเต ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อิตถํ โข จริงแล ปกุโร กจฺจายโน ครูชื้อปกุระกัจ
จายนะ เม ปฏฺฐโจ สฺมาโน เป็นผู้อันข้าพระองค์ถามแล้ว สนฺทิจฺจิกํ สามญฺญผลํ ซึ่งผลของ
ความเป็นแห่งสมณะอันเห็นประจักษ์ พุยาภาสิ พยากรณ์แล้ว อญฺญํ ซึ่งความเป็นอย่างอื่น
อญฺเณน โดยความเป็นอย่างอื่น. ภาณเต ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (บุคคลใด) บุคคล ปฏฺฐโจ ผู้อัน
เขาถามแล้ว อมฺพํ ซึ่งมะม่วง, พุยากรเยย สามารถตอบ ลพฺขํ ว่าขนุน วา หรือ, วา หรือ
(บุคคลใด) บุคคล ปฏฺฐโจ ผู้อันเขาถามแล้ว ลพฺขํ ว่าขนุน, พุยากรเยย สามารถตอบ อมฺพํ ซึ่ง
มะม่วง เสยฺยถาปิ แม้ฉนฺใด ; ภาณเต ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ปกุโร กจฺจายโน ครูชื้อปกุระกัจ
จายนะ เม ปฏฺฐโจ สฺมาโน เป็นผู้อันข้าพระองค์ถามแล้ว สนฺทิจฺจิกํ สามญฺญผลํ ซึ่งผลของ
ความเป็นแห่งสมณะอันเห็นประจักษ์ พุยาภาสิ พยากรณ์แล้ว อญฺญํ ซึ่งความเป็นอย่างอื่น
อญฺเณน โดยความเป็นอย่างอื่น เอวเมว โข ฉนฺนํนํนํเทยฺวแล.

ภาณเต ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เอตํ (จินฺตฺนํ) ความคิดนี้ อโหสิ ได้มีแล้ว ตสฺส มยฺหํ
แก่ข้าพระองค์นั้น อิติ ว่า 'มาทิสฺ (ราชา) ราชาผู้เช่นเรา มญฺเญยฺย อาจสำคัญ สมนํ วา
ซึ่งสมณะหรือ พุราหมณํ วา หรือว่าพราหมณ์ วสนฺตํ ผู้อาศัยอยู่ วิชิตฺ ในแคว้น
อปสาทตพฺพํ ว่าเป็นผู้ไม่ควรเลื่อมใส กถฺยฺหิ นาม ได้อย่างไร' ดังนี้.

ภาณเต ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ โส โข อหํ ข้าพระองค์นั้นแล เนว อภินฺนทึ ไม่ขึ้นชอบแล้ว
นํนํเทยฺว น ปฏฺฐโกสิ ไม่ปฏิเสธแล้ว ภาสิตํ ซึ่งภาษิต ปกุรฺสสฺส กจฺจายนฺสฺส ครูชื้อปกุระกัจ
จายนะ. (อหํ) ข้าพระองค์ อนภินฺนทิตฺวา ครั้นไม่ขึ้นชอบแล้ว อปฺปฏฺฐโกสิตฺวา ไม่ปฏิเสธแล้ว
อนตฺตมโน ไม่พอใจของตน อนตฺตมนวาจํ ยังวาจาอันไม่ชอบใจของตน อนิจฺจาเรตฺวา ไม่ให้
เปล่งออกแล้ว อนุคฺคณฺหนโต ไม่ให้ความสำคัญอยู่ อนิกฺกฺชฺชนโต ไม่รังเกียจอยู่ ตเมว วาจํ
ซึ่งคำพูดนั้น อฏฺฐจาย ลุกขึ้นแล้ว อาสนา จากอาสนะ ปกฺกมึ หลีกไปแล้ว.

นิคณฺจนาฏฺปุตฺตวาโท

ลัทธิของครูชื้อนิครนถ์นาฏบุตร

[๑๗๖] ภาณเต ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เอกํ สมยํ ในสมัยหนึ่ง อธิ (ราชคฺเท) ในกรุง
ราชคฤหฺนี้ นิคณฺโจ นาฏฺปุตฺโต ครูชื้อนิครนถ์นาฏบุตร (วสฺติ) ย่อมอยู่ เยน (จาเนน) ณ ที่ใด,
อหํ ข้าพระองค์ อุปสงฺกมึ เข้าไปหาแล้ว เตน (จาเนน) ณ ที่นั้น ; อุปสงฺกมิตฺวา ครั้นเข้าไปหา
แล้ว สมนมฺทึ สนทนาแล้ว สทฺธิ กับ นิคณฺเจน นาฏฺปุตฺเตน ด้วยครูชื้อนิครนถ์นาฏบุตร.
สมฺมโถนียํ ถลํ สารณียํ ยังถ้อยคำอันควรบันเทิงใจ อันควรให้ระลึกถึงกัน วิตฺติสาเรตฺวา ให้ล่วง
เลยไปแล้ว นิสฺสึทึ นั้งแล้ว เอกมฺนฺตํ ณ ที่สมควร. ภาณเต ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อหํ ข้าพระองค์
นิสินฺโน โข ผู้นั่งแล้วและ เอกมฺนฺตํ ณ ที่สมควร อโวจํ ได้ตรัสแล้ว เอตํ (วจนํ) ซึ่งคำนี้

นิคณฺจํ นาฏปุตฺตํ กะครูชื่อนิครนถ์นาฏบุตร **อิตฺติ** ว่า **โภ อคฺคิเวสฺสน** ข้าแต่ท่านอัคคิเวสสนะผู้
 เจริญ **อิมานิ ปุณฺณิปปายตนาณิ** อาชีพอันอาศัยซึ่งศิลปะหลายอย่างทั้งหลาย ..ฯลฯ.. **ยถา นุ
 โช** ฉันทใดหนอแล. **โภ อคฺคิเวสฺสน** ข้าแต่ท่านอัคคิเวสสนะผู้เจริญ (**ตยา**) อันท่าน **สกุภา นุ โช**
 สามารถหรือหนอ **ปณฺณเปตฺตํ** เพื่อบัญญัติ **สามณฺณผลํ** ซึ่งผลแห่งความเป็นสมณะ **สนฺทิกฺกจิกํ**
 อันเห็นประจักษ์ **ทิกฺกเจว ธมฺเม** ในปัจจุบัน **เอวเมว** อย่างนี้นั้นเทียว” ดังนี้.

[๑๗๗] **ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (**วจน**) เมื่อคำ (**มยา**) อันข้าพระองค์ **วุตฺเต** กล่าว
 แล้ว **เอวํ** อย่างนี้, **นิคณฺจํ นาฏปุตฺโต** ครูชื่อนิครนถ์นาฏบุตร **อโวจ** ได้กล่าวแล้ว **เอตํ**
 (**วจน**) ซึ่งคำนี้ **มํ** กะข้าพระองค์ **อิตฺติ** ว่า **‘มหาราช** ข้าแต่พระมหาราช **นิคณฺจํ** นิครนถ์ **อิธ**
 (**โลก**) ในโลกนี้ **จาตุยามสํวรสํวโต โทติ** ย่อมเป็นผู้มีสังวรตลอดยามสี่อันตนสำรวมแล้ว.
มหาราช ข้าแต่พระมหาราช **จ** ก็ **นิคณฺจํ** นิครนถ์ **อิธ (โลก)** ในโลกนี้ **จาตุยามสํวรสํวโต**
โทติ ย่อมเป็นผู้มีสังวรตลอดยามสี่อันตนสำรวมแล้ว **กถํ** เป็นอย่างไร ? **มหาราช** ข้าแต่พระ
 มหาราช **นิคณฺจํ** นิครนถ์ **อิธ (โลก)** ในโลกนี้ **สพฺพวาริวโรจ โจ โทติ** ย่อมเป็นผู้ห้ามแล้วซึ่ง
 น้ำทุกอย่างด้วย **สพฺพวารียุตฺโต จ** เป็นผู้ประกอบด้วยเครื่องกันซึ่งบาปทุกอย่างด้วย **สพฺพ-**
วาริรุโจ จ เป็นผู้กำจัดซึ่งบาปทุกอย่างด้วย **สพฺพวาริฝุญฺโฆ จ** เป็นผู้อันเครื่องกันซึ่งบาปทุกอย่าง
 ถูกต้องแล้วด้วย. **มหาราช** ข้าแต่พระมหาราช **นิคณฺจํ** นิครนถ์ **จาตุยามสํวรสํวโต โทติ**
 ย่อมเป็นผู้มีสังวรตลอดยามสี่อันตนสำรวมแล้ว **เอวํ โช** อย่างนี้แล, **มหาราช** ข้าแต่พระ
 มหาราช **ยโต โช** เพราะเหตุใดแล **นิคณฺจํ** นิครนถ์ **จาตุยามสํวรสํวโต โทติ** ย่อมเป็นผู้มี
 สังวรตลอดยามสี่อันตนสำรวมแล้ว **เอวํ** อย่างนี้ ; **มหาราช** ข้าแต่พระมหาราช (**ตโต**) เพราะ
 เหตุนั้น **อโย (บุคคล)** บุคคลนี้ **คตฺตโต จ** ผู้มีจิตอันถึงที่สุดแล้วด้วย **ยตฺตโต จ** ผู้มีจิตอัน
 สำรวมแล้วด้วย **จิตฺตโต จ** ผู้มีจิตอันตั้งมั่นแล้วด้วย (**ปณฺทิตน**) อันบัณฑิต **วุจฺจติ** ย่อมเรียก
 ‘**นิคณฺจํ**’ **อิตฺติ** ว่า ‘นิครนถ์’ ดังนี้.

[๑๗๘] **ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **อิตถํ โช** จริงแล **นิคณฺจํ นาฏปุตฺโต** ครูชื่อนิครนถ์นาฏบุตร **เม ปุณฺณิ**
 นิครนถ์นาฏบุตร **สมาน** เป็นผู้อันข้าพระองค์ถามแล้ว **สนฺทิกฺกจิกํ สามณฺณผลํ** ซึ่งผล
 ของความเป็นแห่งสมณะอันเห็นประจักษ์ **พฺยกาสิ** พยากรณ์แล้ว **จาตุยามสํวริ** ซึ่งความสัง
 วารในยามทั้งสี่. **ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (**บุคคล**) บุคคล **ปุณฺณิ** ผู้อันเขาถามแล้ว **อมพํ**
 ซึ่งมะม่วง, **พฺยากรเยย** สามารถตอบ **ลพฺขํ** ว่าขนุน **วา** หรือ, **วา** หรือ (**บุคคล**) บุคคล
ปุณฺณิ ผู้อันเขาถามแล้ว **ลพฺขํ** ว่าขนุน, **พฺยากรเยย** สามารถตอบ **อมพํ** ซึ่งมะม่วง **เสยฺยถาปิ**
 แม้ฉันทใด ; **ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **นิคณฺจํ นาฏปุตฺโต** ครูชื่อนิครนถ์นาฏบุตร **เม**
ปุณฺณิ **สมาน** เป็นผู้อันข้าพระองค์ถามแล้ว **สนฺทิกฺกจิกํ สามณฺณผลํ** ซึ่งผลของความเป็นแห่ง
 สมณะอันเห็นประจักษ์ **พฺยกาสิ** ตอบแล้ว **จาตุยามสํวริ** ซึ่งความสังวารในยามทั้งสี่ **เอวเมว**
โช ฉันทนั้นนั้นเทียวแล.

ภนฺเต ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **เอตํ (จินตณ)** ความคิดนี้ **อโหสิ** ได้มีแล้ว **ตสฺส มยํ** หัน
 แก่ข้าพระองค์นั้น **อิตฺติ** ว่า **‘มาทิส (ราชา)** ราชาผู้เช่นเรา **มณฺเวยย** อาจสำคัญ **สมณํ** **วา**
 ซึ่งสมณะหรือ **พฺรหฺมณํ** **วา** หรือว่าพราหมณ์ **วสนฺตํ** ผู้อาศัยอยู่ **วิชิต** ในแคว้นแคว้น
อปสาทตพฺพํ ว่าเป็นผู้ไม่ควรเลื่อมใส **กถนฺติ นาม** ได้อย่างไร’ ดังนี้.

อติ เพราะเหตุนี้ **เจ** หากว่า (ตฺว) พระองค์ **ปุจฉล** ย่อมตรัสถาม **ม** ซึ่งอาตมา **อติ** ว่า **‘นตฺถิ ปโร โลโก โลกหน้าไม่มีหรือ’** ..ฯเปฯ.. **อตฺถิ จ นตฺถิ จ ปโร โลโก โลกหน้ามีก็ไม่ใช่หรือ** ..ฯเปฯ.. **เนวตฺถิ น นตฺถิ ปโร โลโก โลกหน้าไม่มีก็ไม่ใช่หรือ** ..ฯเปฯ.. **อตฺถิ สตุตา โอบปาติกา** สัตว์ทั้งหลายผู้อุบัติเกิดขึ้นมีอยู่หรือ ..ฯเปฯ.. **นตฺถิ สตุตา โอบปาติกา** สัตว์ทั้งหลายผู้อุบัติเกิดขึ้นไม่มีหรือ ..ฯเปฯ.. **อตฺถิ จ นตฺถิ จ สตุตา โอบปาติกา** สัตว์ทั้งหลายผู้อุบัติเกิดขึ้นมีอยู่ก็ไม่ใช่หรือ ..ฯเปฯ.. **เนวตฺถิ น นตฺถิ สตุตา โอบปาติกา** สัตว์ทั้งหลายผู้อุบัติเกิดขึ้นมีอยู่ก็ไม่ใช่ ไม่มีก็ไม่ใช่หรือ ..ฯเปฯ.. **อตฺถิ สุกตทุกกฺขานํ กมฺมานํ ผลํ วิปาโก** ผลอันเป็นวิบากของกรรมทั้งหลาย อันบุคคลทำดีแล้ว และอันบุคคลทำชั่วแล้ว มีอยู่หรือ ..ฯเปฯ.. **นตฺถิ สุกตทุกกฺขานํ กมฺมานํ ผลํ วิปาโก** ผลอันเป็นวิบากของกรรมทั้งหลาย อันบุคคลทำดีแล้ว และอันบุคคลทำชั่วแล้ว ไม่มีอยู่หรือ ..ฯเปฯ.. **อตฺถิ จ นตฺถิ จ สุกตทุกกฺขานํ กมฺมานํ ผลํ วิปาโก** ผลอันเป็นวิบากของกรรมทั้งหลาย อันบุคคลทำดีแล้ว และอันบุคคลทำชั่วแล้ว มีอยู่ก็ไม่ใช่ ไม่มีก็ไม่ใช่หรือ ..ฯเปฯ.. **เนวตฺถิ น นตฺถิ สุกตทุกกฺขานํ กมฺมานํ ผลํ วิปาโก** ผลอันเป็นวิบากของกรรมทั้งหลาย อันบุคคลทำดีแล้ว และอันบุคคลทำชั่วแล้ว มีอยู่ก็ไม่ใช่ ไม่มีก็ไม่ใช่หรือ ..ฯเปฯ.. **ปรํ** เบื้องหน้า **มรณา** แต่ความตาย **ตถาคโต** สัตว์ **โหติ** มีอยู่หรือ ..ฯเปฯ.. **ปรํ** เบื้องหน้า **มรณา** แต่ความตาย **ตถาคโต** สัตว์ **น โหติ** ไม่มีอยู่หรือ ..ฯเปฯ.. **ปรํ** เบื้องหน้า **มรณา** แต่ความตาย **ตถาคโต** สัตว์ **โหติ จ น จ** มีอยู่ก็ไม่ใช่หรือ ..ฯเปฯ.. **ปรํ** เบื้องหน้า **มรณา** แต่ความตาย **ตถาคโต** สัตว์ **เนว โหติ น น โหติ** มีอยู่ก็ไม่ใช่ ไม่มีอยู่ก็ไม่ใช่หรือ’ ดังนี้ไซ้.

เจ หากว่า (ทสฺสนํ) ความเห็น **อสุส** ฟังมี **เม** แก่อาตมา **อติ** ว่า **‘ปรํ** เบื้องหน้า **มรณา** แต่ความตาย **ตถาคโต** สัตว์ **เนว โหติ น น โหติ** มีอยู่ก็ไม่ใช่ ไม่มีอยู่ก็ไม่ใช่’ ดังนี้, **อติ** เพราะเหตุนี้ (อหํ) อาตมา **พฺยากรเยยํ** ควรตอบ **น** (**ปุจฉน**) ซึ่งคำถามนั้น **เต** แก่พระองค์ **อติ** ว่า **‘ปรํ** เบื้องหน้า **มรณา** แต่ความตาย **ตถาคโต** สัตว์ **เนว โหติ น น โหติ** มีอยู่ก็ไม่ใช่ ไม่มีอยู่ก็ไม่ใช่’ ดังนี้.

(**พฺยากรณ**) คำตอบ **‘เอว’ อติปิ** แม้ว่า ‘อย่างนั้น’ ดังนี้ **โน** ไม่มี **เม** แก่อาตมา, (**พฺยากรณ**) คำตอบ **‘ตถา’ อติปิ** แม้ว่า ‘เช่นนั้น’ ดังนี้ **โน** ไม่มี **เม** แก่อาตมา, (**พฺยากรณ**) คำตอบ **‘อญฺญถา’ อติปิ** แม้ว่า ‘โดยประการอื่น’ ดังนี้ **โน** ไม่มี **เม** แก่อาตมา, (**พฺยากรณ**) คำตอบ **‘โน’ อติปิ** แม้ว่า ‘ไม่ใช่’ ดังนี้ **โน** ไม่มี **เม** แก่อาตมา, (**พฺยากรณ**) คำตอบ **‘โน โน’ อติปิ** แม้ว่า ‘ไม่ใช่ ก็ไม่ใช่’ ดังนี้ **โน** ไม่มี **เม** แก่อาตมา’ ดังนี้.

[๑๘๑] **ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **อิตถํ โข** จริงแล **สณฺจโย เพลภฺจฺจปุตฺโต** ครุชื้อสัจยเวลัฏฐบุตฺร **เม ปุณฺโณ สมนาน** เป็นผู้อันข้าพระองค์ถามแล้ว **สนฺทิกฺกํ สามญฺญผลํ** ซึ่งผลของความเป็นแห่งสมณะอันเห็นประจักษ์ **วิกฺเขปํ พฺยาภาสิ** ตอบหลักเสียงแล้ว. **ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (**ปุคฺคโล**) บุคคล **ปุณฺโณ** ผู้อันเขาถามแล้ว **อมพํ** ซึ่งมะม่วง, **พฺยากรเยย** สามารถตอบ **ลพฺขํ** ว่าขนุน **วา** หรือ, **วา** หรือ (**ปุคฺคโล**) บุคคล **ปุณฺโณ** ผู้อันเขาถามแล้ว **ลพฺขํ** ว่าขนุน, **พฺยากรเยย** สามารถตอบ **อมพํ** ซึ่งมะม่วง **เสยฺยถาปิ** แม้ฉันทใด ; **ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **สณฺจโย เพลภฺจฺจปุตฺโต** ครุชื้อสัจยเวลัฏฐบุตฺร **เม ปุณฺโณ สมนาน** เป็นผู้อันข้า

พระองค์ถามแล้ว **สนทิกุจิกิ สามณฺณผล** ซึ่งผลของความเป็นแห่งสมณะอันเห็นประจักษ์ **วิกเขปปี พุยาภาสิ** ตอบหลักเฉียงแล้ว **เอวเมว โข** ฉนั้นนั้นนั้นเทียวแล.

ภนฺเต ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **เอตํ (จินฺตณํ)** ความคิดนี้ **อโหสิ** ได้มีแล้ว **ตสฺส มยํ** แก่ข้าพระองค์นั้น **อิตฺติ** ว่า **‘อิเมสํ สมณพฺรหฺมณานํ** บรรดาสมณะและพราหมณ์ทั้งหลายเหล่านี้ **จ** ก็ **อโย (สญฺจโย เพลญฺจบุตฺโต)** ครูชื่อสัตยชัยเวฬุทฺฐบุตรนี้ **สพฺพพาลो (โหติ)** เป็นผู้ไม่รู้ซึ่งสภาวะธรรมทั้งปวง **สพฺพมุสฺโส** เป็นผู้หลงในสภาวะธรรมทั้งปวง, **เม ปญฺโญ สมนานํ** เป็นผู้อันข้าพระองค์ถามแล้ว **สนทิกุจิกิ สามณฺณผล** ซึ่งผลของความเป็นแห่งสมณะอันเห็นประจักษ์ **วิกเขปปี พุยาภาสิ** ตอบหลักเฉียงแล้ว **กถญฺหิ นาม** ได้อย่างไร’ ดังนี้.

ภนฺเต ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **เอตํ (จินฺตณํ)** ความคิดนี้ **อโหสิ** ได้มีแล้ว **ตสฺส มยํ** แก่ข้าพระองค์นั้น **อิตฺติ** ว่า **‘มาทิสฺโส (ราชา)** ราชาผู้เช่นเรา **มณฺเวยย** อาจสำคัญ **สมณํ** ว่า ซึ่งสมณะหรือ **พฺรหฺมณํ** ว่า หรือว่าพราหมณ์ **วสนฺตํ** ผู้อาศัยอยู่ **วิชิตฺเต** ในแคว้น **อปสาทตพฺพํ** ว่าเป็นผู้ไม่ควรเลื่อมใส **กถญฺหิ นาม** ได้อย่างไร’ ดังนี้.

ภนฺเต ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **โส โข อหํ** ข้าพระองค์นั้นแล **เนว อภินนฺทิตฺติ** ไม่ขึ้นขอบแล้ว นั้นเทียว **น ปญฺญิกโกสึ** ไม่ปฏิเสธแล้ว **ภาสิตํ** ซึ่งภาสิต **สญฺจยสฺส เพลญฺจบุตฺตสฺส** ของครูชื่อสัตยชัยเวฬุทฺฐบุตร. (**อหํ**) ข้าพระองค์ **อนภินนฺทิตฺวา** ครั้นไม่ขึ้นขอบแล้ว **อปปญฺญิกโกสิตฺวา** ไม่ปฏิเสธแล้ว **อนตฺตมโน** ไม่พอใจของตน **อนตฺตมโนวาจํ** ยังวาจาอันไม่พอใจของตน **อนิจฺจาเรตฺวา** ไม่ให้เปล่งออกแล้ว **อนุคฺคณฺหนฺโต** ไม่ให้ความสำคัญอยู่ **อนิกฺกฺชชฺนฺโต** ไม่รังเกียจอยู่ **ตเมว วาจํ** ซึ่งคำพูดนั้น **อญฺจาย** ลุกขึ้นแล้ว **อาสนา** จากอาสนะ **ปกฺกมึ** หลีกไปแล้ว.

ปจฺมสนทิกุจิกิสามณฺณผล

ผลของความเป็นสมณะอันเห็นประจักษ์ ข้อที่ ๑

[๑๘๒] **ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **โสหํ** ข้าพระองค์นั้น **ปุจฺฉามิ** จะถาม **ภควนฺตมปิ** แม้ซึ่งพระผู้มีพระภาค **อิตฺติ** ว่า **‘ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **อิมานิ ปุถฺติปฺพายตฺตานิ** อาชีพอันอาศัยชื่อศิลปะหลายอย่างทั้งหลายเหล่านี้ **เสยฺยถิ** ได้แก่ **หตฺถาโรหา** ครูฝึกซึ่งข้างทั้งหลาย **อสุสาโรหา** ครูฝึกซึ่งม้าทั้งหลาย **รถิกา** ครูสอนขับรถทั้งหลาย **ธนุคฺคหา** ครูสอนยิงธนูทั้งหลาย **เจลกา** คนเชิญธงนำหน้าขบวนทั้งหลาย **จลกา** คนจัดริ้วขบวนทั้งหลาย **ปิณฑทนายกา** พลกล่าบบั่นคอเข้าศึกนำไปดูถือถาดอาหารไปทั้งหลาย **อุคฺคา** **ราชบุตฺตา** ราชโอรสชั้นสูงทั้งหลาย **ปกฺขนฺทินอ** หน่วยจู่โจมทั้งหลาย **มหานาคา** หน่วยกล้าตายดุจข้างทั้งหลาย **สุรา** พลกล้าสวมเกราะเหล็กทั้งหลาย **จุมฺมโยธินอ** พลกล้าถือซึ่งโล่หนังทั้งหลาย **ทาสิกปฺตฺตา** ลูกของธาดผู้ภักดีทั้งหลาย **อาฬาริกา** คนทำขนมทั้งหลาย **กปฺปกา** ช่างกลบกทั้งหลาย **นฺหาปกา** พนักงานเครื่องสรุสนานทั้งหลาย **สุทา** พ่อครัวทั้งหลาย **มาลาการา** ช่างจัดซึ่งดอกไม้ทั้งหลาย **รชกา** ช่างย้อมทั้งหลาย **เปสการา** ช่างทอซึ่งทุกทั้งหลาย **นพการา** ช่างจักสานซึ่งไม้ไผ่ทั้งหลาย **กุมภการา** ช่างปั้นซึ่งหม้อทั้งหลาย **คณกา** นักวางแผนทั้งหลาย **มฺหุทฺทิกา**

ปริจาเรติ ย่อมทรงให้บำเรอ **เทโว** ดุจเทพเจ้า. **ปน** ส่วน **อหัง** เรา **ทาโส อมุหิ** ย่อมเป็นทาส **กมุทกาโร** เป็นกรรมการ **บุพพุทฺฐจาฮี** เป็นผู้มีปรกติตื่นก่อน **ปจฺฉานิปาตี** เป็นผู้มีปรกตินอนในภายหลัง **กิงฺการปฏิสฺสาวี** เป็นผู้มีปรกติดอบสนองซึ่งงานอะไรๆ **มณาปจารี** ผู้มีปรกติประพฤตินิชอบพระทัย **ปิยวาที** ผู้มีปรกติกถาว่าซึ่งคำน่ารัก **มุขุโลโลกโก** ผู้เฝ้ามองซึ่งพระพักตร์ **อสุส (ราชินี)** ของพระราชานั้น.

โส อหัง เรานั้น (ตถารุโป) **วต อสุส** พึงเป็นอย่างนั้นหนอ, (อหัง) เรา **กเรยฺย** สามารถกระทำ **ปุณฺณานิ** ซึ่งบุญทั้งหลาย. **ยฺนฺน** ถ้ากระไร **อหัง** เรา **โอหาเรตฺวา** ให้ปลงแล้ว **เกสฺมสฺสุ** ซึ่งผมและหนวด **อจฺฉาเทตฺวา** ทุ่มหมแล้ว **กาสายานิ วตฺถานิ** ซึ่งผ้าอันข้อมด้วยน้ำฟาด (นิกฺขมิตฺวา) ออกแล้ว **อคารสฺมา** จากเรือน **อนคาริยํ ปพฺพเชยฺย** พึงบวชโดยไม่มีเรือน' ดังนี้.

อปเรณ สมเยน ในสมัยต่อมา **โส (ปุริโส)** บุรุษนั้น **โอหาเรตฺวา** ให้ปลงแล้ว **เกสฺมสฺสุ** ซึ่งผมและหนวด **อจฺฉาเทตฺวา** ทุ่มหมแล้ว **กาสายานิ วตฺถานิ** ซึ่งผ้าอันข้อมด้วยน้ำฟาด (นิกฺขมิตฺวา) ออกแล้ว **อคารสฺมา** จากเรือน **อนคาริยํ ปพฺพเชยฺย** พึงบวชโดยไม่มีเรือน. **โส (ปุริโส)** บุรุษนั้น **ปพฺพชิตฺวา สฺมาโน** เป็นผู้บวชแล้ว **เอวํ** อย่างนั้น **สํวุโต** สำรวมแล้ว **กาเยน** ด้วยกาย **วิหเรยฺย** พึงอยู่, **สํวุโต** สำรวมแล้ว **วาจา** ด้วยวาจา **วิหเรยฺย** พึงอยู่, **สํวุโต** สำรวมแล้ว **มนสา** ด้วยใจ **วิหเรยฺย** พึงอยู่, **สนฺตฺตฺวา (โหติ)** ย่อมเป็นผู้ยินดีแล้ว **ฆาตฺวา** เพื่ออาหารและผ้าเป็นอย่างยิ่ง **อภิวเว** เป็นผู้ยินดียิ่งแล้ว **ปวิเวเก** ในสถานที่อันสงัด.

เจ หากว่า **ปุริสา** ราชบุรุษทั้งหลาย **อาโรเจยฺย** กราบทูลแล้ว **ตํ (ปุริสฺกรณ)** ซึ่งการกระทำของบุรุษนั้น **เต** แก่พระองค์ **เอวํ** อย่างนี้ **อิติ** ว่า 'ยคฺเช ขอเดชะ **เทว** ข้าแต่พระองค์ผู้สมมุติเทพ (ตฺว) พระองค์ **ชานเยยฺย** พึงทรงทราบ, **โย โส ปุริโส** บุรุษใด **ทาโส อสุส** พึงเป็นทาส **เต** ของพระองค์ **กมุทกาโร** เป็นกรรมการ **บุพพุทฺฐจาฮี** เป็นผู้มีปรกติตื่นก่อน **ปจฺฉานิปาตี** เป็นผู้มีปรกตินอนในภายหลัง **กิงฺการปฏิสฺสาวี** เป็นผู้มีปรกติดอบสนองซึ่งงานอะไรๆ **มณาปจารี** ผู้มีปรกติประพฤตินิชอบพระทัย **ปิยวาที** ผู้มีปรกติกถาว่าซึ่งคำน่ารัก **มุขุโลโลกโก** ผู้เฝ้ามองซึ่งพระพักตร์. **เทว** ข้าแต่พระองค์ผู้สมมุติเทพ **โส (ปุริโส)** บุรุษนั้น **โอหาเรตฺวา** ให้ปลงแล้ว **เกสฺมสฺสุ** ซึ่งผมและหนวด **อจฺฉาเทตฺวา** ทุ่มหมแล้ว **กาสายานิ วตฺถานิ** ซึ่งผ้าอันข้อมด้วยน้ำฟาด (นิกฺขมิตฺวา) ออกแล้ว **อคารสฺมา** จากเรือน **อนคาริยํ ปพฺพเชยฺย** พึงบวชโดยไม่มีเรือน. **โส (ปุริโส)** บุรุษนั้น **ปพฺพชิตฺวา สฺมาโน** เป็นผู้บวชแล้ว **เอวํ** อย่างนั้น **สํวุโต** สำรวมแล้ว **กาเยน** ด้วยกาย **วิหเรยฺย** พึงอยู่, **สํวุโต** สำรวมแล้ว **วาจา** ด้วยวาจา **วิหเรยฺย** พึงอยู่, **สํวุโต** สำรวมแล้ว **มนสา** ด้วยใจ **วิหเรยฺย** พึงอยู่, **สนฺตฺตฺวา (โหติ)** ย่อมเป็นผู้ยินดีแล้ว **ฆาตฺวา** เพื่ออาหารและผ้าเป็นอย่างยิ่ง **อภิวเว** เป็นผู้ยินดียิ่งแล้ว **ปวิเวเก** ในสถานที่อันสงัด' ดังนี้,

ตฺว พระองค์ **วเทยฺย** พึงตรัส **อปิ นุ เอวํ** อย่างนี้เลยหรือ **อิติ** ว่า 'โภ ดูก่อนท่านผู้เจริญ **โส ปุริโส** บุรุษนั้น **เม** ของเรา **เอตฺถ** จงมา, **ทาโส โหตุ** จงเป็นทาส **กมุทกาโร** เป็นกรรมการ **บุพพุทฺฐจาฮี** เป็นผู้มีปรกติตื่นก่อน **ปจฺฉานิปาตี** เป็นผู้มีปรกตินอนในภายหลัง **กิงฺการปฏิสฺสาวี** เป็นผู้มีปรกติดอบสนองซึ่งงานอะไรๆ **มณาปจารี** ผู้มีปรกติประพฤตินิชอบ

พระทัย **ปิยวาที** ผู้มีปรกติกกล่าวซึ่งคำน่ารัก **มุขุลโลกโก** ผู้เฝ้ามองซึ่งพระพักตร์ **ปุนเทว** อีกนั้นเทียว' ดังนี้.

[๑๕๔] (**ราชา มาคโร อชาติสตุตฺต เวเทหิบุตรโต** พระราชาผู้เป็นใหญ่แห่งชาวแคว้นมคธ พระนามว่าอชาติสตุตฺต เวเทหิบุตร **อาห** กราบทูลแล้ว) **อติ** ว่า “**ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **ทึ** ก็ **เอตํ** (กรรม) การกระทำอย่างนั้น **โน** (โหติ) ย่อมไม่มี. **อถ ไช** (ภาเว) เมื่อความเป็นอย่างนั้นแล (**สนฺเต**) มีอยู่, **มยํ เอว** ข้าพระองค์ทั้งหลายนั้นเทียว **อภิวาเทยยามปิ** ควรกราบไหว้ด้วย **ปจฺจุญฺเจยยามปิ** ควรลุกขึ้นต้อนรับด้วย **นิมนฺเตยยาม** ควรเชื้อเชิญ **นํ** (บุคคล) ซึ่งบุคคลนั้น **อาสนเนปิ** ด้วยอาสนะด้วย **อภินิมนฺเตยยามปิ** ควรบำรุงด้วย **นํ** (บุคคล) ซึ่งบุคคลนั้น **จิวรปิณฑปาทเสนาสนคิลานปฺปจฺจุยเสสชฺชปริกฺขารเทหิ** ด้วยจิวร พิณฑปาท เสนาสนะ และคิลานเภสัชบริหารทั้งหลาย **สํวิทเทยยาม** ควรตระเตรียมไว้ **ธมฺมิกํ รกฺขาวารณคฺคฺติ** ซึ่งการอารักขา การปกป้อง และการคุ้มครอง อันชอบธรรม **อสฺสปี** (บุคคลสฺส) แก่บุคคลนั้นด้วย” ดังนี้.

[๑๕๕] (**ภควา** พระผู้มีพระภาค **ปฺจฺฉิ** ตรัสถามแล้ว) **อติ** ว่า “**มหาราช** ดูก่อนมหาบพิตร (**ตวํ**) พระองค์ **มณฺณสฺสิ** จะทรงเข้าใจ **ตํ** (ปวตฺตนํ) ซึ่งความเป็นไปนั้น ก็ อย่างไร, **ยทึ** ถ้าว่า **เอวํ** (ภาเว) ครั้นเมื่อความเป็นอย่างนั้น **สนฺเต** มีอยู่ไซ้, **สามญฺญผลํ** ผลของความเป็นแห่งสมณะ **สนฺทิจฺฉิกํ** อันเห็นประจักษ์ **โหติ วา** มีอยู่หรือ **โน วา** หรือว่าไม่มี” ดังนี้.

(**ราชา มาคโร อชาติสตุตฺต เวเทหิบุตรโต** พระราชาผู้เป็นใหญ่แห่งชาวแคว้นมคธ พระนามว่าอชาติสตุตฺต เวเทหิบุตร **อาห** กราบทูลแล้ว) **อติ** ว่า “**ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **เอวํ** (ภาเว) ครั้นเมื่อความเป็นอย่างนั้น **สนฺเต** มีอยู่ไซ้, **สามญฺญผลํ** ผลของความเป็นแห่งสมณะ **สนฺทิจฺฉิกํ** อันเห็นประจักษ์ **โหติ** ย่อมมี **อุทฺธา ไช** แนนอนแล” ดังนี้.

(**ภควา** พระผู้มีพระภาค **อาห** ตรัสถามแล้ว) **อติ** ว่า “**มหาราช** ดูก่อนมหาบพิตร **อิทํ ไช** นี้แล **สามญฺญผลํ** เป็นผลของความเป็นแห่งสมณะ **สนฺทิจฺฉิกํ** อันเห็นประจักษ์ **ปจฺฉม** ข้อที่ ๑ **ทิจฺฉเวร ธมฺเม** ในปัจจุบันนั้นเทียว **มยา** อันเรา **ปณฺณตตํ** บัญญัติไว้แล้ว **เต** แก่พระองค์” ดังนี้.

ทุตติยสนฺทิจฺฉิกสามญฺญผลํ

ผลของความเป็นสมณะอันเห็นประจักษ์ ข้อที่ ๒

[๑๕๖] (**ราชา มาคโร อชาติสตุตฺต เวเทหิบุตรโต** พระราชาผู้เป็นใหญ่แห่งชาวแคว้นมคธ พระนามว่าอชาติสตุตฺต เวเทหิบุตร **อาห** กราบทูลแล้ว) **อติ** ว่า “**ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **ปน** ก็ (**ตยา**) อันพระองค์ **สกฺกา นุ ไช** ทรงสามารถหรือหนอ **ปณฺณเปตฺตํ** เพื่อทรงบัญญัติ **สามญฺญผลํ** ซึ่งผลของความเป็นแห่งสมณะ **สนฺทิจฺฉิกํ** อันเห็นประจักษ์ **อณฺณมฺปิ** แม้อื่น **ทิจฺฉเวร ธมฺเม** ในปัจจุบัน **เอวเมว** อย่างนั้นนั้นเทียว” ดังนี้.

(ภควา) พระผู้มีพระภาค พุยากาสี ทรงตอบแล้ว อิติ ว่า “**มหาราช** ดูก่อนมหาบพิตร (มยา) อันเรา **สกุภา** สามารถ. **มหาราช** ดูก่อนมหาบพิตร **เตนที** ถ้าอย่างนั้น (อห) เรา **ปฏิบัติจิสฺสามิ** จักข้อนถาม. **ตมฺเวย** ซึ่งพระองค์นั้นเทียว **เอตถ (สามญฺผล)** ในผลของความเป็นแห่งสมณะนั้น, **เต** อันพระองค์ **ขเมยฺย** ฟังพอพระทัย **ยถา** โดยประการใด, (ตฺว) พระองค์ **พุยากเรยฺยาสี** ฟังตอบ **นํ (สามญฺผล)** ซึ่งผลของความเป็นแห่งสมณะนั้น **ตถา** โดยประการนั้น. **มหาราช** ดูก่อนมหาบพิตร (ตฺว) พระองค์ **มญฺลสิ** ย่อมเข้าใจ **ตํ (สามญฺผล)** ซึ่งผลของความเป็นแห่งสมณะนั้น **ก็** อย่างไร. **ปุริโส** บุรุษ **อิธ (นิเวสเน)** ในพระตำหนัก **เต** ของพระองค์ **กสฺสโก อสฺส** ฟังเป็นชาวนา **คหปติโก** เป็นคฤหบดี **กรการโก** เป็นผู้เสียอากร **ราสิวฑฺฒโก** เป็นผู้บริจาคเพิ่มซึ่งกองแห่งทรัพย์.

เอวํ (จินฺตณ) ความคิดอย่างนี้ **อสฺส** อาจมี **ตสฺส (ปุริสส)** แก่บุรุษนั้น **อิติ** ว่า **โก** ข้าแต่ท่านผู้เจริญ **คติ** การถึง **บุญฺยานํ** แห่งบุญทั้งหลาย **วิปาโก** ผล **บุญฺยานํ** ของบุญทั้งหลาย **อจฺจริยํ** วัต นำอัศจรรย์หนอ, **โก** ข้าแต่ท่านผู้เจริญ **อพฺภุตํ** วัต ไม่เคยมีแล้วหนอ, **ที** **ก็** **อัย ราชา** **มาคโร** **อชาตสตฺต** **เวเทหิปฺตโต** พระราชาผู้เป็นใหญ่แห่งชาวมคธพระนามว่าอชาตศัตรูเวเทหิบุตรพระองค์นี้ **มนุสฺโส (โหติ)** ย่อมทรงเป็นมนุษย์, **อหฺมปิ** แม้เรา **มนุสฺโส (โหมิ)** ย่อมเป็นมนุษย์.

ที **ก็** **อัย ราชา** **มาคโร** **อชาตสตฺต** **เวเทหิปฺตโต** พระราชาผู้เป็นใหญ่แห่งชาวมคธพระนามว่าอชาตศัตรูเวเทหิบุตรพระองค์นี้ **สมบฺปิโต** สมบูรณ์แล้ว **สมงฺคิภูโต** พรั่งพร้อมแล้ว **ปญฺจหิ** **กามคฺเณหิ** ด้วยกามคุณทั้งหลาย ๕ ประการ **มญฺเวย** เห็นจะ **ปริจาเรติ** ย่อมทรงให้บำเรอ **เทโว** ดุจเทพเจ้า. **ปน** ส่วน **อห** เรา **กสฺสโก อสฺส** ฟังเป็นชาวนา **คหปติโก** เป็นคฤหบดี **กรการโก** เป็นผู้เสียอากร **ราสิวฑฺฒโก** เป็นผู้บริจาคเพิ่มซึ่งกองแห่งทรัพย์.

โส **อห** เรานั้น (ตถารูโป) **วัต** **อสฺส** ฟังเป็นอย่างนั้นหนอ, (อห) เรา **กเรยฺย** สามารถกระทำ **บุญฺยานิ** ซึ่งบุญทั้งหลาย. **ยฺนฺน** ถ้ากระไร **อห** เรา **โอหาเรตฺวา** ให้ปลงแล้ว **เกสมสฺสุ** ซึ่งผมและหนวด **อจฺจาเทตฺวา** นุ่งห่มแล้ว **กาสายานิ** **วตฺถานิ** ซึ่งผ้าอันย้อมด้วยน้ำฝาด (นิกฺขมิตฺวา) ออกแล้ว **อคารสฺมา** จากเรือน **อนคาริยํ** **ปพฺพเชยฺย** ฟังบวชโดยไม่มีเรือน' ดังนี้.

อปเรน **สมเยน** ในสมัยต่อมา **โส (ปุริโส)** บุรุษนั้น **ปหาย** ละทิ้งแล้ว **อปฺปิ โภคกฺขณฺรํ** ซึ่งกองแห่งโภคะน้อย **วา** หรือ **วา** หรือว่า **ปหาย** ละทิ้งแล้ว **มหนฺตํ โภคกฺขณฺรํ** ซึ่งกองแห่งโภคะใหญ่, **ปหาย** ละทิ้งแล้ว **อปฺปิ ภาติปริวฏฺฐํ** ซึ่งเครื่องแห่งญาติน้อย **วา** หรือ **วา** หรือว่า **ปหาย** ละทิ้งแล้ว **มหนฺตํ ภาติปริวฏฺฐํ** ซึ่งเครื่องแห่งญาติใหญ่, **โอหาเรตฺวา** ให้ปลงแล้ว **เกสมสฺสุ** ซึ่งผมและหนวด **อจฺจาเทตฺวา** นุ่งห่มแล้ว **กาสายานิ** **วตฺถานิ** ซึ่งผ้าอันย้อมด้วยน้ำฝาด (นิกฺขมิตฺวา) ออกแล้ว **อคารสฺมา** จากเรือน **อนคาริยํ** **ปพฺพเชยฺย** ฟังบวชโดยไม่มีเรือน. **โส (ปุริโส)** บุรุษนั้น **ปพฺพชิต** **สมาโน** เป็นผู้บวชแล้ว **เอวํ** อย่างนั้น **สํวุโต** สำรวมแล้ว **กาเยน** ด้วยกาย **วิหเรยฺย** ฟังอยู่, **สํวุโต** สำรวมแล้ว **วาจา** ด้วยวาจา **วิหเรยฺย** ฟังอยู่, **สํวุโต** สำรวมแล้ว **มนสา** ด้วยใจ **วิหเรยฺย** ฟังอยู่, **สนฺตุฏฺโง (โหติ)** ย่อมเป็นผู้ยินดีแล้ว

ฆาตจฉาปนปรมตตาย เพื่ออาหารและผ้าเป็นอย่างยิ่ง **อภิโรโต** เป็นผู้ยินดียิ่งแล้ว **ปวิเวเก** ในสถานที่อันสงัด.

เจ หากว่า **ปฐิสสา** ราชบุรุษทั้งหลาย **อาโรเจยฺยํ** ฟังกราบทูล **ตํ (ปฐิสกรณํ)** ซึ่งการกระทำของบุรุษนั้น **เต** แก่พระองค์ **เอวํ** อย่างนี้ **อิติ** ว่า ‘**ยคุฆเ** ขอเดชะ **เทว** ข้าแต่พระองค์ผู้สมมุติเทพ (**ตฺวํ**) พระองค์ **ชานะยยาสิ** ฟังทรงทราบ, **โย โส ปฐิสโส** บุรุษใด **กสฺสโก อสฺส** ฟังเป็นชาวนา **คหปติโก** เป็นคฤหบดี **กรการโก** เป็นผู้เสียอากร **ราสิวฑฺฒโก** เป็นผู้บริจาคเพิ่มซึ่งกองแห่งทรัพย์. **เทว** ข้าแต่พระองค์ผู้สมมุติเทพ **โส (ปฐิสโส)** บุรุษนั้น **โอทาเรตฺวา** ให้ปลงแล้ว **เกสมสฺสํ** ซึ่งผมและหนวด **อจฺฉาเทตฺวา** นุ่งห่มแล้ว **กาสายานิ วตฺถานิ** ซึ่งผ้าอันย้อมด้วยน้ำฝาด (**นิภุขมิตฺวา**) ออกแล้ว **อคารสฺมา** จากเรือน **อนคาริยํ** **ปพฺพเชยฺยํ** ฟังบวชโดยไม่มีเรือน. **โส (ปฐิสโส)** บุรุษนั้น **ปพฺพชิตฺวา** **สมาโน** เป็นผู้บวชแล้ว **เอวํ** อย่างนั้น **สํวฺโต** สำรวมแล้ว **กาเยน** ด้วยกาย **วิหเรยฺย** ฟังอยู่, **สํวฺโต** สำรวมแล้ว **วาจาย** ด้วยวาจา **วิหเรยฺย** ฟังอยู่, **สํวฺโต** สำรวมแล้ว **มนสา** ด้วยใจ **วิหเรยฺย** ฟังอยู่, **สนตฺตฺวา** (**โหติ**) ย่อมเป็นผู้ยินดีแล้ว **ฆาตจฉาปนปรมตตาย** เพื่ออาหารและผ้าเป็นอย่างยิ่ง **อภิโรโต** เป็นผู้ยินดียิ่งแล้ว **ปวิเวเก** ในสถานที่อันสงัด’ ดังนี้,

ตฺวํ พระองค์ **วเทยฺยาสิ** ฟังตรัส **อปิ นุ เอวํ** อย่างนี้เลยหรือ **อิติ** ว่า ‘**โภ** ดูก่อนท่านผู้เจริญ **โส ปฐิสโส** บุรุษนั้น **เม** ของเรา **เอตฺถ** จงมา, **กสฺสโก โหตฺถ** จงเป็นชาวนา **คหปติโก** เป็นคฤหบดี **กรการโก** เป็นผู้เสียอากร **ราสิวฑฺฒโก** เป็นผู้บริจาคเพิ่มซึ่งกองแห่งทรัพย์ **ปุนเทว** อีกนั่นเทียว’ ดังนี้.

[๑๘๗] (**ราชา มาคโร อชาตสตฺตฺวา เวเทหิบุตฺโต** พระราชาผู้เป็นใหญ่แห่งชาวแคว้นมคธ พระนามว่าอชาตศัตรู เวเทหิบุตร **อาท** กราบทูลแล้ว) **อิติ** ว่า “**ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **ทึ** ก็ **เอตํ (กรณํ)** การกระทำอย่างนั้น **โน (โหติ)** ย่อมไม่มี. **อล โข (ภาเว)** เมื่อความเป็นอย่างนั้นแล (**สนฺเต**) มีอยู่, **มยํ เอว** ข้าพระองค์ทั้งหลายนั้นเทียว **อภิวาเทยฺยามปิ** ควรกราบไหว้ด้วย **ปจฺจุญฺเจยฺยามปิ** ควรลุกขึ้นต้อนรับด้วย **นิมนฺเตยฺยาม** ควรเชื้อเชิญ **นํ (ปคฺคํ)** ซึ่งบุคคลนั้น **อาสเนนปิ** ด้วยอาสนะด้วย, **อภินิมนฺเตยฺยามปิ** ควรบำรุงด้วย **นํ (ปคฺคํ)** ซึ่งบุคคลนั้น **จิวรปิณฑฺพาทเสนาสนคิลานปฺปจฺยเยสชฺชปริกฺขารเอหิ** ด้วยจิวร ปิณฑฺพาท เสนาสนะ และคิลานเภสัชบริวารทั้งหลาย, **สํวิทเทยฺยาม** ควรตระเตรียมไว้ **ธมฺมิกํ รกฺขาวรณคฺคฺติ** ซึ่งการอารักขา การปกป้อง และการคุ้มครอง อันชอบธรรม **อสฺสปี (ปคฺคํ)** แก่บุคคลนั้นด้วย” ดังนี้.

[๑๘๘] (**ภควา** พระผู้มีพระภาค **ปฺจุฉิ** ตรัสถามแล้ว) **อิติ** ว่า “**มหาราช** ดูก่อนมหาบพิตร (**ตฺวํ**) พระองค์ **มณฺณสิ** จะทรงเข้าใจ **ตํ (ปวตฺตณํ)** ซึ่งความเป็นไปนั้น **ทึ** อย่างไร, **ยทึ** ถ้าว่า **เอวํ (ภาเว)** ครั้นเมื่อความเป็นอย่างนั้น **สนฺเต** มีอยู่ไซ้, **สามณฺณผลํ** ผลของความ เป็นแห่งสมณะ **สนฺทิกฺกํ** อันเห็นประจักษ์ **โหติ** ว่า **มีอยู่หรือ** **โน** ว่า **หรือว่าไม่มี**” ดังนี้.

(**ราชา มาคโร อชาตสตฺตฺวา เวเทหิบุตฺโต** พระราชาผู้เป็นใหญ่แห่งชาวแคว้นมคธ พระนามว่าอชาตศัตรู เวเทหิบุตร **อาท** กราบทูลแล้ว) **อิติ** ว่า “**ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **เอวํ**

(ภาเว) ครั้นเมื่อความเป็นอย่างนั้น **สนฺเต** มีอยู่ไซ้ไร, **สามญฺญผล** ผลของความเป็นแห่งสมณะ **สนฺทิจฺจิก** อันเห็นประจักษ์ **โหติ** ย่อมมี **อทุรา โข** แน่นนอนแล” ดังนี้.

(ภควา พระผู้มีพระภาค **อาห** ตรัสถามแล้ว) **อติ** ว่า “**มหาราช** ดูก่อนมหาบพิตร **อิท** **โช** นี้แล **สามญฺญผล** เป็นผลของความเป็นแห่งสมณะ **สนฺทิจฺจิก** อันเห็นประจักษ์ **ปรจฺม** ข้อที่ ๑ **ทิจฺจเวร ฐมฺเม** ในปัจจุบันเทียว **มยา** อันเรา **ปญฺจตฺต** ปัญญัตติไว้แล้ว **เต** แก่พระองค์” ดังนี้.

ปณิตตรสามญฺญผล

ผลของความเป็นสมณะอันประณิตกว่า

[๑๘๙] **ราชา มาคโร อชาติสตุ เวเทหิบุตร** พระราชาผู้เป็นใหญ่แห่งชาวแคว้นมคธ พระนามว่าอชาติสตุ เวเทหิบุตร **อาห** กราบทูลแล้ว) **อติ** ว่า “**ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **ปน** ก็ (ตยา) อันพระองค์ **สกา** ทรงสามารถ **ปญฺจตฺต** เพื่อทรงบัญญัติ **สามญฺญผล** ซึ่งผลของความเป็นแห่งสมณะ **สนฺทิจฺจิก** อันเห็นประจักษ์ **อญฺญมปิ** แม้อื่น **อภิกฺกนฺตตรญจ** อันยิ่งกว่าด้วย **ปณิตตรญจ** อันประณิตกว่าด้วย **อิเมหิ สนฺทิจฺจิกเกหิ สามญฺญผลเอหิ** กว่าผลของความเป็นแห่งสมณะ อันเห็นประจักษ์ เหล่านี้ **ทิจฺจเวร ฐมฺเม** ในปัจจุบันนั้นเทียว” ดังนี้.

(ภควา พระผู้มีพระภาค **อาห** ตรัสแล้ว) **อติ** ว่า “**มหาราช** ดูก่อนมหาบพิตร (มยา) อันเรา **สกา** สามารถ. **มหาราช** ดูก่อนมหาบพิตร **เตนหิ** ถ้าอย่างนั้น (ตฺว) พระองค์ **สุโณหิ** จงทรงฟัง, **กโรหิ** จงทรงกระทำไว้ **มนสิ** ในพระทัย **สารุํ** ให้ดี, (อห) เรา **ภาสิสฺสามิ** จักกล่าว” ดังนี้. **ราชา มาคโร อชาติสตุ เวเทหิบุตร** พระราชาผู้เป็นใหญ่แห่งชาวแคว้นมคธ พระนามว่าอชาติสตุ เวเทหิบุตร **ปจฺจสุสฺสสิ** ทรงตอบรับแล้ว **ภควโต** แต่พระผู้มีพระภาค **อติ โช** ว่า “**ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **เอว** อย่างนั้น” ดังนี้.

[๑๙๐] (ภควา) พระผู้มีพระภาค **อโวจ** ได้ตรัสแล้ว **เอต** (วจน) ซึ่งพระดำรัสนี้ **อติ** ว่า “**มหาราช** ดูก่อนมหาบพิตร **ตถาคโต** พระตถาคต **อรห** ผู้ทรงห่างไกลจากกิเลส **สมฺมาสมฺพุทฺโธ** ผู้ตรัสรู้ได้ด้วยพระองค์เองโดยชอบ **วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน** ผู้ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ **สุคโต** ผู้เสด็จไปดีแล้ว **โลกวิทู** ผู้ทรงรู้ซึ่งโลก **อนุตฺตโร** ปุริสทมฺมสารถิ ผู้ทรงเป็นสารถิฝึกซึ่งบุรุษอันไม่มีใครยิ่งกว่า **สตถา** ผู้ทรงเป็นศาสดา **เทวมนุสฺसान** ของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย **พุทฺโธ** ผู้ตรัสรู้แล้วสอนผู้อื่นให้ตรัสรู้ตาม **ภควา** ผู้ทรงจำแนกธรรม **อุปฺปชฺชติ** ย่อมเสด็จอุบัติขึ้น **อิธ** โลก ในโลกนี้. **โส ตถาคโต** พระตถาคตพระองค์นั้น **สจฺฉิกิตฺวา** ทรงกระทำให้แจ้งแล้ว **สย** อภิญญา ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง **อิม** โลก ยังมนุษย์โลกนี้ **สเทวํ** อันเป็นไปกับด้วยเทวโลก **สมารํ** อันเป็นไปกับด้วยมารโลก **สพฺรหฺมํ** อันเป็นไปกับด้วยพรหมโลก **สสุสมณพฺรหฺมณิ** **ปช** ซึ่งหมู่สัตว์ผู้เป็นไปกับด้วยสมณะและพรหมณ์ **สเทวมนุสฺส** ผู้เป็นไปกับด้วยมนุษย์ **ปเวเทติ** ย่อมให้รู้ทั่วถึง. **โส ตถาคโต** พระตถาคตพระองค์นั้น **เทเสติ** ย่อมทรงแสดง **ธมฺม** ซึ่งธรรม **อาทิกฺลยาณ** อันงามในเบื้องต้น **มชฺฌเมกฺลยาณ** อันงามในท่ามกลาง **ปริโยสานกฺลยาณ** อันงามในที่สุด, **ปกาสติ** ย่อมทรงประกาศ **พฺรหฺมจฺริย** ซึ่งพระศาสนา

ปริสุทฺถ์ อันปริสุทฺถ์ **เกวลปริปฺพณฺณ** อันปริบรูณฺสิ้นเชิง **สาทถ์** อันเป็นไปพร้อมด้วยอรรถ **สพฺพยชนฺ** อันเป็นไปพร้อมด้วยพยัญชนะ.

[๑๕๑] **คหปติ วา** คฤหบดีหรือ **คหปติปุตฺโต วา** หรือบุตรของคฤหบดี **วา** หรือว่า **ปจฺจชาชาโต (ปุคฺคโล)** บุคคลผู้เกิดมาเฉพาะ **อณฺวยตรสมฺมิ กุเล** ในตระกูลใดตระกูลหนึ่ง **สุณฺนาติ** ย่อมรับฟัง **ตํ ธมฺมํ** ซึ่งธรรมนั้น. **โส (ปุคฺคโล)** บุคคลนั้น **สุตฺวา** ฟังแล้ว **ตํ ธมฺมํ** ซึ่งธรรมนั้น **ปฏฺวีภตฺติ** ย่อมได้เฉพาะ **สทฺถ์** ซึ่งความศรัทธา **ตถาคเต** ในตถาคต. **โส (ปุคฺคโล)** บุคคลนั้น **สมนฺนาคโต** ผู้ถึงพร้อมแล้ว **เตน สทฺธาปฏฺวีลาเภน** ด้วยการได้เฉพาะซึ่งศรัทธานั้น **ปฏฺวีสมฺยจิกฺขตฺติ** ย่อมตระหนัก **อิตฺติ** ว่า **'ขรราวาโส** การอยู่ครองซึ่งเรือน **สมฺพาโร (โหติ)** เป็นความคับแคบ **รชฺชปโต** เป็นทางแห่งรัฐ, **ปพฺพชฺชา** การบวช **อพฺุโลกาโส (โหติ)** เป็นความโปรดปรัง. **อิหํ** **สุกฺรํ** **อคารํ** **อชฺฌมาวสตา** **เอกนฺตปริปฺพณฺณ** **เอกนฺตปริสุทฺถ์** **สงฺขลฺลิตฺตํ** **พฺุรทฺมจริยํ** **จริตุํ** การอันบุคคลผู้อยู่ครองซึ่งเรือน ประพฤติ ซึ่งพฺุรทฺมจรรยํ อันปริบรูณฺโดยส่วนเดียว อันปริสุทฺถ์โดยส่วนเดียว **คฺุจสังฺขํ**อันบุคคลขัดแล้ว **นํ** กระทำได้ไม่ง่าย. **ยํนฺน** ถ้ากระไร **อิหํ** เรา **โอหาเรตฺวา** ให้ปลงแล้ว **เกสมฺมสฺสุ** ซึ่งผมและหนวด **อจฺฉาเทตฺวา** นุ่งห่มแล้ว **กาสายานิ** **วตฺถานิ** ซึ่งผ้าอันย้อมด้วยน้ำฝาด (**นิกฺขมิตฺวา**) ออกแล้ว **อคารสมฺมา** จากเรือน **อนคาริยํ** **ปพฺพชฺชยํ** ฟังบวช โดยไม่มีเรือน' ดังนี้.

[๑๕๒] **อปฺเรน สมเยน** ในสมัยอื่นอีก **โส (ปุคฺคโล)** บุคคลนั้น **ปหาย** ละทิ้งแล้ว **อปฺปิ โภคกฺขนฺธํ** ซึ่งกองแห่งโภคะน้อย **วา** หรือ **วา** หรือว่า **ปหาย** ละทิ้งแล้ว **มหนฺตํ โภคกฺขนฺธํ** ซึ่งกองแห่งโภคะใหญ่, **ปหาย** ละทิ้งแล้ว **อปฺปิ ฌาติปริวฏฺฐํ** ซึ่งเครื่องแห่งญานีน้อย **วา** หรือ **วา** หรือว่า **ปหาย** ละทิ้งแล้ว **มหนฺตํ ฌาติปริวฏฺฐํ** ซึ่งเครื่องแห่งญานีใหญ่, **โอหาเรตฺวา** ให้ปลงแล้ว **เกสมฺมสฺสุ** ซึ่งผมและหนวด **อจฺฉาเทตฺวา** นุ่งห่มแล้ว **กาสายานิ** **วตฺถานิ** ซึ่งผ้าอันย้อมด้วยน้ำฝาด (**นิกฺขมิตฺวา**) ออกแล้ว **อคารสมฺมา** จากเรือน **อนคาริยํ** **ปพฺพชฺชติ** ย่อมบวช โดยไม่มีเรือน.

[๑๕๓] **โส (ปุคฺคโล)** บุคคลนั้น **ปพฺพชฺชิต** สมาน เป็นผู้บวชแล้ว **เอวํ** อย่างนั้น **ปาติโมกฺขสํวรํ** ผู้มีสังวรในปาติโมกข์อันตนรักษาแล้ว **วิหฺรติ** ย่อมอยู่, **อาจารโคจร-สมฺปนฺโน (โหติ)** เป็นผู้ถึงพร้อมแล้วด้วยมารยาทและการโคจรไป **ภยทสฺสาวิ** เป็นผู้มิปรกติเห็นซึ่งภัย **อณฺมตฺเตสฺสุ** **วชฺเชสฺสุ** ในโทษทั้งหลายเพียงเล็กน้อย **สมาทาย** สมทานแล้ว **สิกฺขตฺติ** ย่อมศึกษา **สิกฺขาปเทสฺสุ** ในสิกขาบททั้งหลาย **สมนฺนาคโต** เป็นผู้ประกอบแล้ว **กุสเลน** **กายกมฺม-วจิกมฺเมน** ด้วยกายกรรมและวจีกรรมอันเป็นกุศล **ปริสุทฺธาชีโว** เป็นผู้เลี้ยงโดยปริสุทฺถ์ **สีล-สมฺปนฺโน** เป็นผู้สมบูรณ์แล้วด้วยศีล **คฺุตฺตทฺวาโร** เป็นผู้มิทวารอันตนคํมครองแล้ว **อินฺทริเยสฺสุ** ในอินทริยทั้งหลาย **สมนฺนาคโต** เป็นผู้ประกอบแล้ว **สติสมฺปชฺชยเมน** ด้วยสติและสัมปชฺชัญญะ **สนฺตฺตฺวจิ** และเป็นผู้สันโดษ.

จฺุฬสึลํ

จฺุฬศีล

[๑๙๔] “**มหาราช** ดูก่อนมหาบพิตร **ภิกขุ ภิกษุ สีสสมฺปนฺโน โทติ** ย่อมเป็นผู้สมบูรณ์แล้วด้วยศีล **กถณฺจ** เป็นอย่างไร ? **มหาราช** ดูก่อนมหาบพิตร **ภิกขุ ภิกษุ อิธ (ธมฺมวินฺเย)** ในพระธรรมวินัยนี้

(๑) **ปหาย** ละแล้ว **ปาณาติปาตํ** ซึ่งการยังสัตว์มีชีวิตให้ตกลงไป **ปฏิวีโรโต โทติ** ย่อมเป็นผู้เว้นขาดแล้ว **ปาณาติปาตา** จากการยังสัตว์มีชีวิตให้ตกลงไป. **นิหิตทณฺโท** ผู้มีทณฺหาอุดอันวางแล้ว **นิหิตสตุโถ** ผู้มีศีลตราอุดอันวางแล้ว **ลขฺชึ** ผู้มีความละเอียด **ทยาปนฺโน** ผู้มีความเอ็นดู **สพฺพปาณญุตฺติตานุกมฺปิ** ผู้หวังซึ่งประโยชน์แก่สัตว์ทั้งปวง **วิหฺรติ** ย่อมอยู่. **อิทฺมฺปิ** แม้ **สีลสฺมิ โทติ** ย่อมเป็นศีล (สีลสฺมิ สัตตมโอรธปฺฐมา) **อสุส (ภิกฺขุสฺส)** ของภิกษุนั้น.

(๒) **ปหาย** ละแล้ว **ทินฺนาทานํ** ซึ่งการถือเอาวัตถุอันเจ้าของยังไม่ให้ **ปฏิวีโรโต โทติ** ย่อมเป็นผู้เว้นขาดแล้ว **อทินฺนาทานา** จากการถือเอาวัตถุอันเจ้าของยังไม่ให้, **ทินฺนาทายี** มีปกติถือเอาซึ่งวัตถุอันเขาให้แล้ว **ทินฺนปาฏิกฺงฺขี** ผู้มุ่งหวังเฉพาะซึ่งวัตถุอันเขาให้แล้ว **วิหฺรติ** ย่อมอยู่. **อตุตฺตนา** ด้วยตน **อเถเนน** อันไม่ขโมย **สุจฺจฺกูเตน** อันมีความสะอาด. **อิทฺมฺปิ** แม้ **สีลสฺมิ โทติ** ย่อมเป็นศีล (สีลสฺมิ สัตตมโอรธปฺฐมา) **อสุส (ภิกฺขุสฺส)** ของภิกษุนั้น.

(๓) **ปหาย** ละแล้ว **อพรหมจฺริยํ** ซึ่งความประพฤติอันไม่ใช่พรหมจรรย **พรหมจฺริ โทติ** ย่อมเป็นผู้ประพฤติซึ่งพรหมจรรย **อาราจาโร** มีปกติประพฤติอยู่ห่าง **วีโรโต** เว้นแล้ว **เมถุณา** จากเมถุน **คามธมฺมา** อันเป็นปกติของชาวบ้าน. **อิทฺมฺปิ** แม้ **สีลสฺมิ โทติ** ย่อมเป็นศีล (สีลสฺมิ สัตตมโอรธปฺฐมา) **อสุส (ภิกฺขุสฺส)** ของภิกษุนั้น.

(๔) **ปหาย** ละแล้ว **มุสฺสาวาทํ** ซึ่งคำมุสา **ปฏิวีโรโต โทติ** ย่อมเป็นผู้เว้นขาดแล้ว **มุสฺสาวาทา** จากคำมุสา, **สจฺจวาที** ผู้มีปกติกล่าวคำสัตย์ **สจฺจสนฺโธ** ดำรงไว้ซึ่งคำสัตย์ **เถโต** มีถ้อยคำเป็นหลัก **ปจฺจยฺโก** ผู้เชื่อถือได้ **อวิสฺวาทโก** ผู้ไม่หลอกลวง **โลกสฺส** ซึ่งชาวโลก. **อิทฺมฺปิ** แม้ **สีลสฺมิ โทติ** ย่อมเป็นศีล (สีลสฺมิ สัตตมโอรธปฺฐมา) **อสุส (ภิกฺขุสฺส)** ของภิกษุนั้น.

(๕) **ปหาย** ละแล้ว **ปิสุณฺม วาจํ** ซึ่งคำอันส่อเสียด **ปฏิวีโรโต โทติ** ย่อมเป็นผู้เว้นขาดแล้ว **ปิสุณฺยา วาจา** จากคำอันส่อเสียด, **สุตฺวา** ฟังแล้ว **อิโต (ปฺกฺขโต)** จากฝ่ายนี้ **น อุกฺขาตา** ไม่บอกแล้ว **อมุตฺร (ปฺกฺเข)** แก่ฝ่ายโน้น **เภทาย** เพื่อทำลาย **อิเมสํ (ปฺกฺขานํ)** ซึ่งฝ่ายทั้งหลายเหล่านี้ ; **วา** หรือว่า **สุตฺวา** ฟังแล้ว **อมุตฺร (ปฺกฺเข)** ในฝ่ายโน้น **น อุกฺขาตา** ไม่บอกแล้ว **อิเมสํ (ปฺกฺขานํ)** แก่ฝ่ายทั้งหลายเหล่านี้ **เภทาย** เพื่อทำลาย **อมุสํ (ปฺกฺขานํ)** ซึ่งฝ่ายทั้งหลายเหล่านี้ ; **อิติ** แต่ว่า **สนฺธาตา โทติ** เป็นผู้สมาน **ภินฺนानํ (ชนานํ)** ซึ่งชนทั้งหลายผู้แตกแยก **วา** หรือ **วา** หรือว่า **อนุปรฺทาตา** ผู้ส่งเสริม **สฺหิตานํ (ชนานํ)** ซึ่งชนทั้งหลายผู้ปรองดอง **สมคฺคฺคาราโม** ผู้ชื่นชมซึ่งผู้สามัคคีกัน **สมคฺครโต** ผู้ยินดีในผู้สามัคคีกัน **สมคฺคนนฺที** ผู้ผลิตผลิตในผู้สามัคคีกัน **ภาสิตา** ผู้กล่าวแล้ว **สมคฺคฺกรณฺี วาจํ** ซึ่งวาจาอันกระทำให้สามัคคีกัน. **อิทฺมฺปิ** แม้ **สีลสฺมิ โทติ** ย่อมเป็นศีล (สีลสฺมิ สัตตมโอรธปฺฐมา) **อสุส (ภิกฺขุสฺส)** ของภิกษุนั้น.

(๖) **ปหาย** ละแล้ว **มรุต วาจ** ซึ่งคำอันหยาบคาย **ปฏิวิโรโต โทติ** ย่อมเป็นผู้เว้นขาดแล้ว **มรุตสา ยวจา** จากคำอันหยาบคาย, **ยา สา วาจา** คำพูดใด **เนลา** เป็นคำไม่มีโทษ **กณฺณสุขา** ฟังสบายหู **เปมณียา** น่ารัก **ททยงฺคมา** เข้าถึงซึ่งใจ **โปรี** เป็นคำของชาวเมือง **พหุชนกนฺตา** อันคนส่วนมากยินดี **พหุชนมนปา** อันคนส่วนมากพอใจ, **ภาสิตา โทติ** เป็นผู้มีปกติกล้า **ตถารูปิ วาจ** ซึ่งคำเช่นนั้น. **อิทฺมปิ** แม้ **สีลสฺมิ โทติ** ย่อมเป็นศีล (สีลสฺมิ เป็นสัตตมมิมอรรธปฐมา) **อสุส (ภิกฺขุสฺส)** ของภิกษุนั้น.

(๗) **ปหาย** ละแล้ว **สมฺพปฺปลาปิ** ซึ่งคำอันเพื่อเจ้อ **ปฏิวิโรโต โทติ** ย่อมเป็นผู้เว้นขาดแล้ว **สมฺพปฺปลาปา** จากคำอันเพื่อเจ้อ **กาลวาที** มีปกติกล่าวถูกกาล **ภูตวาที** กล่าวตามจริง **อตถวาที** กล่าวอิงประโยชน์ **ธมฺมวาที** กล่าวอิงธรรม **วินยวาที** กล่าวอิงวินัย, **ภาสิตา โทติ** เป็นผู้มีปกติกล่าว **นิธานวตี วาจ** ซึ่งคำอันมีที่อ้างอิง **สาปเทส** คำมีหลักฐาน **ปริยญฺตวตี** คำมีกำหนดขอบเขต **อตถสฺสทิต** คำอันประกอบด้วยประโยชน์ **กาเลน** ในกาลอันควร. **อิทฺมปิ** แม้ **สีลสฺมิ โทติ** ย่อมเป็นศีล (สีลสฺมิ สัตตมมิมอรรธปฐมา) **อสุส (ภิกฺขุสฺส)** ของภิกษุนั้น.

(๘) **ปฏิวิโรโต โทติ** ย่อมเป็นผู้เว้นขาดแล้ว **พิชคามภูตคามสมารมฺภา** จากการพรากซึ่ง พิชคามและภูตคาม.

(๙) **เอกภตฺติโก โทติ** ย่อมเป็นผู้ฉันอาหารมือเดียว **รตฺตฺปรโต** ไม่ฉันในเวลากลางคืน **วิโรโต** ผู้เว้นแล้ว **วิกาลโภชนา** จากการฉันในเวลาวิกาล.

(๑๐) **ปฏิวิโรโต โทติ** ย่อมเป็นผู้เว้นขาดแล้ว **นจฺจคิตฺวาทิตฺวิสุกทสฺสนา** จากการฟ้อน การขับร้อง การประโคมดนตรี และการดูซึ่งการเล่นอันเป็นข้าศึกต่อกุศล.

(๑๑) **ปฏิวิโรโต โทติ** ย่อมเป็นผู้เว้นขาดแล้ว **มาลาคนฺรวิเลปนธารณมฺนุทฺท- วิกุสนฺภูจฺจนา** จากการตัดทรง การประดับ การตกแต่ง ด้วยดอกไม้ ด้วยเครื่องหอม และด้วยเครื่องลูบไล้ อันเป็นลักษณะแห่งการแต่งตัว.

(๑๒) **ปฏิวิโรโต โทติ** ย่อมเป็นผู้เว้นขาดแล้ว **อุจฺจาสยฺนมหาสยฺนา** จากที่นั่งและนอนอันสูงและใหญ่.

(๑๓) **ปฏิวิโรโต โทติ** ย่อมเป็นผู้เว้นขาดแล้ว **ชาตฺรุปรชตปฏิกุคฺคหฺนา** จากการรับซึ่งทอง และเงิน.

(๑๔) **ปฏิวิโรโต โทติ** ย่อมเป็นผู้เว้นขาดแล้ว **อามกธมฺมปฏิกุคฺคหฺนา** จากการรับซึ่ง ัญพิชติบ.

(๑๕) **ปฏิวิโรโต โทติ** ย่อมเป็นผู้เว้นขาดแล้ว **อามกมฺสปฏิกุคฺคหฺนา** จากการรับซึ่งเนื้อดิบ.

(๑๖) **ปฏิวิโรโต โทติ** ย่อมเป็นผู้เว้นขาดแล้ว **อิตฺถิกุมาริกปฏิกุคฺคหฺนา** จากการรับซึ่งสตรี และกุมารี.

(๑๗) **ปฏิวีโรโต โทติ** ย่อมเป็นผู้เว้นขาดแล้ว **ทาสีทาสปฏิบัติคุณา** จากการรับซึ่งทาสหญิงและทาสชาย.

(๑๘) **ปฏิวีโรโต โทติ** ย่อมเป็นผู้เว้นขาดแล้ว **อเชษกปฏิบัติคุณา** จากการรับซึ่งแพะและแกะ.

(๑๙) **ปฏิวีโรโต โทติ** ย่อมเป็นผู้เว้นขาดแล้ว **กุกกุฏสุกรปฏิบัติคุณา** จากการรับไก่และสุกร.

(๒๐) **ปฏิวีโรโต โทติ** ย่อมเป็นผู้เว้นขาดแล้ว **หตถิควสุสวหรวปฏิบัติคุณา** จากการรับซึ่งช้าง โค แม้ และลา.

(๒๑) **ปฏิวีโรโต โทติ** ย่อมเป็นผู้เว้นขาดแล้ว **เขตตวตตุปฏิบัติคุณา** จากการรับซึ่งนาและที่ดิน.

(๒๒) **ปฏิวีโรโต โทติ** ย่อมเป็นผู้เว้นขาดแล้ว **ทูเตยยปัทมคมนาโนโยคา** จากการส่งไปซึ่งทูตและการนำข่าวสาร.

(๒๓) **ปฏิวีโรโต โทติ** ย่อมเป็นผู้เว้นขาดแล้ว **กยวิกุกยา** จากการซื้อและการขาย.

(๒๔) **ปฏิวีโรโต โทติ** ย่อมเป็นผู้เว้นขาดแล้ว **ตุลาภูฏกัสมุฏมานภูฏา** จากการโกงด้วยตราชั่ง โกงด้วยของปลอม และโกงด้วยเครื่องนับ.

(๒๕) **ปฏิวีโรโต โทติ** ย่อมเป็นผู้เว้นขาดแล้ว **อุกุกุฏนวมจจนิกิตสาจโยคา** จากการรับซึ่งสินบน การล่อลวง และการตลปตะแฉง.

(๒๖) **ปฏิวีโรโต โทติ** ย่อมเป็นผู้เว้นขาดแล้ว **เจทนวรพนุณวิปราโมสอาโลปสทสาการา** จากการตัดอวัยวะ การฆ่า การจองจำ การตีชิง การวิ่งราว การปล้นสะดม และการข่มขู่กรรโชก.

อิทมปิ แม้นี้ **สีลสมิ โทติ** ย่อมเป็นศีล (สีลสมิ สัตตม็อรรณปฐมา) **อสุส (ภิกขุสุส)** ของภิกษุนี้.

จุหสีล จุหศีล นิฏจิต์ จบแล้ว.

มชฌิมสึล

มัชฌิมศีล

[๑๕๕] วา ปน ก็หรือว่า **เอเก โภโกโต สมณพราหมณา** สมณะและพราหมณ์ทั้งหลาย ผู้เจริญ พวกหนึ่ง **ภุชชิตวา** บริโภคแล้ว **โภชนานิ** ซึ่งโภชนาหารทั้งหลาย **สทฺธาเทยยานิ** อันเขาถวายด้วยศรัทธา **เต** สมณะและพราหมณ์ทั้งหลายเหล่านั้น **อนฺยุตฺตา** ผู้ประกอบเนืองนิจแล้ว **พีชคามภูตคามสมารมฺภ** ซึ่งการพรากซึ่งพีชคามและภูตคาม **เอวรูป** อันเช่นนั้น **เสยฺยถิ** ได้แก่ **มฺลพิช** ซึ่งพีชอันเกิดจากหัว(เหง้า) **ขนฺรพิช** ซึ่งพีชอันเกิดจากลำต้น **ผฺสุพิช** ซึ่งพีชอันเกิดจากตา **อฺคฺคพิช** ซึ่งพีชอันเกิดจากยอด **พีชพิชเมว** **ปญฺจม** ซึ่งพีชอันเกิดจากเมล็ดเป็นที่ห้านั้นเทียว **วิหฺรนฺติ** ย่อมอยู่ **ยถา** โดยประการใด.

(ภิกฺขุ) ภิกษุ **ปฏฺวิโรโต โทติ** ย่อมเป็นผู้เว้นขาดแล้ว **พีชคามภูตคามสมารมฺภ** จากการพรากซึ่งพีชคามและภูตคาม **เอวรูปา** อันเป็นเช่นนั้น **อิติ** โดยประการนั้น. **อิทฺมปิ** แม้ **สึลสฺมิ โทติ** ย่อมเป็นศีล (สึลสฺมิ สัตตมโอรธปจฺจมา) **อสุส (ภิกฺขุสุส)** ของภิกษุนั้น.

[๑๕๖] วา ปน ก็หรือว่า **เอเก โภโกโต สมณพราหมณา** สมณะและพราหมณ์ทั้งหลาย ผู้เจริญ พวกหนึ่ง **ภุชชิตวา** บริโภคแล้ว **โภชนานิ** ซึ่งโภชนาหารทั้งหลาย **สทฺธาเทยยานิ** อันเขาถวายด้วยศรัทธา **เต** สมณะและพราหมณ์ทั้งหลายเหล่านั้น **อนฺยุตฺตา** ผู้ประกอบเนืองนิจแล้ว **สนฺนิธิการปริโภา** ซึ่งการบริโภคอาหารอันเก็บสะสมไว้ **เอวรูป** อันเช่นนั้น **เสยฺยถิ** ได้แก่ **อนฺนสนฺนิธิ** ซึ่งการสะสมซึ่งข้าว **ปานสนฺนิธิ** ซึ่งการสะสมซึ่งน้ำ **วตฺตสนฺนิธิ** ซึ่งการสะสมซึ่งผ้า **ยานสนฺนิธิ** ซึ่งการสะสมซึ่งพาหุระ **สยฺนสนฺนิธิ** ซึ่งการสะสมซึ่งที่นอน **คฺนฺรสนฺนิธิ** ซึ่งการสะสมซึ่งของหอม **อามิสสนฺนิธิ** ซึ่งการสะสมซึ่งเครื่องปรุงรส **วิหฺรนฺติ** ย่อมอยู่ **ยถา** โดยประการใด.

(ภิกฺขุ) ภิกษุ **ปฏฺวิโรโต โทติ** ย่อมเป็นผู้เว้นขาดแล้ว **สนฺนิธิการปริโภา** จากการบริโภคอาหารอันเก็บสะสมไว้ **เอวรูปา** อันเป็นเช่นนั้น **อิติ** โดยประการนั้น. **อิทฺมปิ** แม้ **สึลสฺมิ โทติ** ย่อมเป็นศีล (สึลสฺมิ สัตตมโอรธปจฺจมา) **อสุส (ภิกฺขุสุส)** ของภิกษุนั้น.

[๑๕๗] วา ปน ก็หรือว่า **เอเก โภโกโต สมณพราหมณา** สมณะและพราหมณ์ทั้งหลาย ผู้เจริญ พวกหนึ่ง **ภุชชิตวา** บริโภคแล้ว **โภชนานิ** ซึ่งโภชนาหารทั้งหลาย **สทฺธาเทยยานิ** อันเขาถวายด้วยศรัทธา **เต** สมณะและพราหมณ์ทั้งหลายเหล่านั้น **อนฺยุตฺตา** ผู้ประกอบเนืองนิจแล้ว **วิสุทฺทสนฺน** ซึ่งการดูซึ่งการละเล่นอันเป็นข้าศึกต่อกุศล **เอวรูป** อันเช่นนั้น **เสยฺยถิ** ได้แก่ **นจฺจ** ซึ่งการฟ้อน **คิตี** ซึ่งการขับร้อง **วาทิต** ซึ่งการบรรเลง **เปกฺข** ซึ่งการรำ **อฺกฺขาน** ซึ่งการเล่านิทานปรัมปรา **ปาณิสฺสร** ซึ่งการปรบซึ่งมือ(ซึ่งการตีซึ่งนิ้ว) **เวตาฬ** ซึ่งการเล่นปลุกผี **กฺมฺภกฺกฺก** ซึ่งการตีซึ่งกลอง **โสภนํ** ซึ่งการสร้างฉากอันสวยงาม **จฺณทาล** ซึ่งการเล่นของคนจัญทาล **วส** ซึ่งการเล่นกระดานหก **โรวน** ซึ่งการเล่นเหมือนล้างหน้าศพ, **อิติ** วา ก็หรือว่า **หตฺถิยฺหุ** ซึ่งการชนของช้าง **อสุสยฺหุ** ซึ่งการชนของช้าง **มฺหิสยฺหุ** ซึ่งการชนของม้า **อฺสุกยฺหุ** ซึ่งการชนของโค **อชยฺหุ** ซึ่งการชนของแพะ **เมณฺฑยฺหุ** ซึ่งการชนของแกะ

(ภิกขุ) ภิกษุ **ปฏิวีโรโต โทติ** ย่อมเป็นผู้เว้นขาดแล้ว **อุจจาसनมหาสนา** จากการนั่ง การนอนบนที่นอนอันสูงและที่นอนอันใหญ่ **เอวรูปา** อันเช่นนั้น **อิติ** โดยประการนั้น. **อิทมิปิ** แม้ **สีลสัมมิ โทติ** ย่อมเป็นศีล (สีลสัมมิ สัตตมม็อรรธปฐมา) **อสุส (ภิกขุสุส)** ของภิกษุนั้น.

[๒๐๐] **วา ปน** ก็หรือว่า **เอเก โภณโต สมณพราหมณา** สมณะและพราหมณ์ทั้งหลาย ผู้เจริญ พวกหนึ่ง **ภุชชิตวา** บริโภคแล้ว **โภชนานิ** ซึ่งโภชนาหารทั้งหลาย **สทฺธาเทยยานิ** อันเขาถวายด้วยศรัทธา **เต** สมณะและพราหมณ์ทั้งหลายเหล่านั้น **อนุยุตตา** ผู้ประกอบเนืองนิจแล้ว **มณฑนวิภูสณฺณจานานุโยคํ** ซึ่งความชวนชวายในระดับและตกแต่ง **เอวรูปิ** อันเช่นนั้น **เสยฺยถิ** ได้แก่ **อุจฺจาทนํ** ซึ่งการอบผิว **ปริมฺททนํ** ซึ่งการบีบนิ้ว **นฺหาปนํ** ซึ่งการอาบน้ำหอม **สมฺพาทนํ** ซึ่งการเพาะกาย **อาทาสํ** ซึ่งการส่งกระจก **อณฺชนํ** ซึ่งการแต้มตา **มาลาคนฺธ-วิเลปนํ** ซึ่งการทัดทรงดอกไม้ ทาของหอม และไล้ทาผิวกาย **มุขจฺจนฺถํ** ซึ่งการขัดหน้า **มุขเลปนํ** ซึ่งการทาซึ่งปาก **หตฺถพฺนุํ** ซึ่งการผูกเครื่องประดับที่ข้อมือ **สิขาพฺนุํ** ซึ่งการสวมมงกุฎ **ทณฺฑํ** ซึ่งไม้เท้า **นาฬิกํ** ซึ่งกลัฏยา **อสิ** ซึ่งดาบ **ฉตฺตํ** ซึ่งฉัตรหรือร่ม **จิตฺรฺปาหนํ** ซึ่งรองเท้าลายวิจิตร **อุณฺหิสี** ซึ่งการติดกรอบหน้า **มถิ** ซึ่งการปักปิ่น **วาลพิชฺฉิ** ซึ่งพัดและแห่หางจามรี **อิติ วา** ก็หรือว่า **ทิมฺททานิ โอทาทานิ วตฺถานิ** ซึ่งการนุ่งห่มผ้าอันมีสีขาว มีชายยาว **วิหฺรณฺติ** ย่อมอยู่ **ยถา** โดยประการใด.

(ภิกขุ) ภิกษุ **ปฏิวีโรโต โทติ** ย่อมเป็นผู้เว้นขาดแล้ว **มณฑนวิภูสณฺณจานานุโยคา** จากความชวนชวายในระดับและตกแต่ง **เอวรูปา** อันเช่นนั้น **อิติ** โดยประการนั้น. **อิทมิปิ** แม้ **สีลสัมมิ โทติ** ย่อมเป็นศีล (สีลสัมมิ สัตตมม็อรรธปฐมา) **อสุส (ภิกขุสุส)** ของภิกษุนั้น.

[๒๐๑] **วา ปน** ก็หรือว่า **เอเก โภณโต สมณพราหมณา** สมณะและพราหมณ์ทั้งหลาย ผู้เจริญ พวกหนึ่ง **ภุชชิตวา** บริโภคแล้ว **โภชนานิ** ซึ่งโภชนาหารทั้งหลาย **สทฺธาเทยยานิ** อันเขาถวายด้วยศรัทธา **เต** สมณะและพราหมณ์ทั้งหลายเหล่านั้น **อนุยุตตา** ผู้ประกอบเนืองนิจแล้ว **ตฺริจฺฉานกถํ** ซึ่งเรื่องตฺริจฺฉานกถา **เอวรูปิ** อันเช่นนั้น **เสยฺยถิ** ได้แก่ **ราชกถํ** ซึ่งเรื่องของพระราชา **โจรกถํ** ซึ่งเรื่องของโจร **มหามตฺตกถํ** ซึ่งเรื่องของมหาอมาตย์ **เสนากถํ** ซึ่งเรื่องของกองทัพ **ภยกถํ** ซึ่งเรื่องของภัย **ยฺทุธกถํ** ซึ่งเรื่องของการรบ **อนฺนกถํ** ซึ่งเรื่องของการข้าว **ปานกถํ** ซึ่งเรื่องของการน้ำ **วตฺถกถํ** ซึ่งเรื่องของการผ้า **สยฺนกถํ** ซึ่งเรื่องของการนคร **มาลากถํ** ซึ่งเรื่องของการดอกไม้ **คณฺธกถํ** ซึ่งเรื่องของการหอม **ฉาตฺติกถํ** ซึ่งเรื่องของการญาติ **ยานกถํ** ซึ่งเรื่องของการยานพาหนะ **คามกถํ** ซึ่งเรื่องของการหมู่บ้าน **นิคมกถํ** ซึ่งเรื่องของการนิคม **นครกถํ** ซึ่งเรื่องของการเมืองหลวง **ชนปทกถํ** ซึ่งเรื่องของการเมืองใหญ่ **อิตฺถิกถํ** ซึ่งเรื่องของการสตรี (ปริสฺสกถํ) ซึ่งเรื่องของการบุรุษ **สุรกถํ** ซึ่งเรื่องของการผู้กล้า **วิสิขากถํ** ซึ่งเรื่องของการตรอก **กุมฺภจฺฉานกถํ** ซึ่งเรื่องของการทำเป็นที่ลงตักน้ำด้วยหม้อ **ปฺพพฺเปตกถํ** ซึ่งเรื่องของการผู้ล่วงลับไปก่อนแล้ว **นานตฺตกถํ** ซึ่งเรื่องอันมีทั่วไป **โลกกฺขายิกํ** ซึ่งเรื่องของการโลก **สมฺพทฺกฺขายิกํ** ซึ่งเรื่องของการสมุทร **อิติ วา** ก็หรือว่า **อิตฺถิภา-วากถํ** ซึ่งเรื่องของการความเจริญและความเสื่อม **วิหฺรณฺติ** ย่อมอยู่ **ยถา** โดยประการใด.

(ภิกษุ) ภิกษุ **ปฏิวิโรโต โทติ** ย่อมเป็นผู้เว้นขาดแล้ว **ดิรจฉานกถา** จากเรื่องดิรจฉานกถา **เอวรูปา** อันเช่นนั้น **อติ** โดยประการนั้น. **อิทมปิ** แม้ **สีลสุมิ โทติ** ย่อมเป็นศีล (สีลสุมิ สัตตมี อรรณพฐมา) **อสุส (ภิกษุสุส)** ของภิกษุนั้น.

[๒๐๒] **วา ปน** ก็หรือว่า **เอเก โภโกโต สมณพราหมณา** สมณะและพราหมณ์ทั้งหลาย ผู้เจริญ พวกหนึ่ง **ภุชชิตวา** บริโภคแล้ว **โภชนานิ** ซึ่งโภชนาหารทั้งหลาย **สทฺธาเทยยานิ** อันเขาถวายด้วยศรัทธา **เต** สมณะและพราหมณ์ทั้งหลายเหล่านั้น **อนุยุตฺตา** ผู้ประกอบเนืองนิจแล้ว **วิคฺคาทิกกถํ** ซึ่งคำพูดโต้เถียงกัน **เอวรูปิ** อันเช่นนั้น **เสยฺยถิ** ได้แก่ (วจน) คำพูด **อติ** ว่า ‘**ตฺวํ** ท่าน **น อาชานาสิ** ย่อมไม่รู้ทั่วถึง **อิมํ ธมฺมวินยํ** ซึ่งธรรมวินัยนี้, **อหํ** ข้าพเจ้า **อาชานามิ** ย่อมไม่รู้ทั่วถึง **อิมํ ธมฺมวินยํ** ซึ่งธรรมวินัยนี้, **ตฺวํ** ท่าน **อาชานิสฺสฺสสิ** จักรู้ทั่วถึง **อิมํ ธมฺมวินยํ** ซึ่งธรรมวินัยนี้ ก็อย่างไรเล่า, **ตฺวํ** ท่าน **มิจฺฉา ปฏิปนฺโน อสิ** ย่อมเป็นผู้ปฏิบัติผิด, **อหํ** ข้าพเจ้า **สมฺมา ปฏิปนฺโน อสิ** เป็นผู้ปฏิบัติถูก, (วจน) คำพูด **เม** ของข้าพเจ้า **สทิตํ** ประกอบด้วยประโยชน์, (วจน) คำพูด **เต** ของท่าน **อสทิตํ** ไม่ประกอบด้วยประโยชน์, **ตฺวํ** ท่าน **อวจ** ได้กล่าวแล้ว **ปุเร วจนียํ** ซึ่งคำอันควรกล่าวในกาลก่อน **ปจฺฉา** ในกาลภายหลัง, **ตฺวํ** ท่าน **อวจ** ได้กล่าวแล้ว **ปจฺฉา วจนียํ** ซึ่งคำอันควรกล่าวในกาลภายหลัง **ปุเร** ในกาลก่อน, (วจน) คำพูด **อริจฺฉินฺนํ** อันเป็นความเคยชิน **เต** ของท่าน **วิปฺราวตฺตํ** เปลี่ยนไปแล้ว, **วาโท** คำพูด **เต** ของท่าน (มยา) **อาโรปิโต** อันข้าพเจ้าจับผิดได้แล้ว, **ตฺวํ** ท่าน (มยา) **นิคฺคทิตอ อสิ** เป็นผู้อันข้าพเจ้าชมไว้แล้ว, **อติ** **วา** ก็หรือว่า **สเจ** หากว่า **ตฺวํ** ท่าน **สมตฺถอ ปโหสิ** ย่อมเป็นผู้มีความสามารถไซ้, **ตฺวํ** ท่าน **จร** จงเสาะหา **นิพฺเพเจทิจิ วา** หรือว่าจงเปลื้อง (อตฺตานํ) ซึ่งตน **วาทปฺปโมกฺขาย** เพื่อพ้นจากคำพูดผิด’ ดังนี้ **วิหฺรณฺติ** ย่อมอยู่ **ยถา** โดยประการใด.

(ภิกษุ) ภิกษุ **ปฏิวิโรโต โทติ** ย่อมเป็นผู้เว้นขาดแล้ว **วิคฺคาทิกกถาย** จากคำพูดโต้เถียง **เอวรูปาย** อันเช่นนั้น **อติ** โดยประการนั้น. **อิทมปิ** แม้ **สีลสุมิ โทติ** ย่อมเป็นศีล (สีลสุมิ สัตตมี อรรณพฐมา) **อสุส (ภิกษุสุส)** ของภิกษุนั้น.

[๒๐๓] **วา ปน** ก็หรือว่า **เอเก โภโกโต สมณพราหมณา** สมณะและพราหมณ์ทั้งหลาย ผู้เจริญ พวกหนึ่ง **ภุชชิตวา** บริโภคแล้ว **โภชนานิ** ซึ่งโภชนาหารทั้งหลาย **สทฺธาเทยยานิ** อันเขาถวายด้วยศรัทธา **เต** สมณะและพราหมณ์ทั้งหลายเหล่านั้น **อนุยุตฺตา** ผู้ประกอบเนืองนิจแล้ว **ทฺถุเตยฺยปทิมคฺคมนาโยคํ** ซึ่งการส่งไปซึ่งทูตและการนำข่าวสาร **เอวรูปิ** อันเช่นนั้น **เสยฺยถิ** ได้แก่ **สาสนํ** ซึ่งข่าวสาร **รณฺณํ** ของพระราชาทั้งหลาย **ราชมทฺตามตฺตานํ** ของราชมหาอมาตย์ทั้งหลาย **ขตฺตียนํ** ของกษัตริย์ทั้งหลาย **พฺราหมณานํ** ของพราหมณ์ทั้งหลาย **คหฺปติกาณํ** ของคฤหบดีทั้งหลาย **กุมารานํ** ของกุมารทั้งหลาย **อติ** ว่า ‘**ตฺวํ** ท่าน **คจฺฉ** จงไป **อิธ (จาเน)**, **ตฺวํ** ท่าน **อาคจฺฉ** จงมา **อมฺตฺร (จาเน)** ในที่โน้น, **หฺร** จงนำไป **อิทํ** ซึ่งสิ่งนี้’ ดังนี้, **อติ** **วา** ก็หรือว่า ‘**ตฺวํ** ท่าน **อาหฺร** จงนำมา **อิทํ** ซึ่งสิ่งนี้ **อมฺตฺร (จาเน)** ในที่โน้น’ ดังนี้ **วิหฺรณฺติ** ย่อมอยู่ **ยถา** โดยประการใด.

(ภิกษุ) ภิกษุ **ปฏิวีโรโต โทติ** ย่อมเป็นผู้เว้นขาดแล้ว **ทูเตยยปทิมคมนาโยคา** จากการศึกษาซึ่งทูตและการนำข่าวสาร **เอวรุปา** อันเช่นนั้น **อิติ** โดยประการนั้น. **อิทมปิ** แม้ **สีลสมิ โทติ** ย่อมเป็นศีล (สีลสมิ สัตตมมอรรณพจฺจมา) **อสุส (ภิกษุสุส)** ของภิกษุนั้น.

[๒๐๔] **วา ปน** ก็หรือว่า **สมณพราหมณา** สมณะและพราหมณ์ทั้งหลาย **เอเก โภโกโต** ผู้เจริญพวกหนึ่ง **ภุญชิตวา** บริโภคแล้ว **โภชนานิ** ซึ่งโภชนาหารทั้งหลาย **สทฺธาเทยยานิ** อันเขาถวายเป็นด้วยศรัทธา **เต** สมณะและพราหมณ์ทั้งหลายเหล่านั้น **กุททา โหนติ จ** เป็นผู้โกหกด้วย **ลปกา จ** กล่าวคำหลอกลวงด้วย **เนमितติกา จ** พุดเลียบเคียงด้วยนิมิตด้วย **นิปเปสิกา จ** พุดหวานล่อมด้วย **นิชิติสิตาโร** ทำการต่อ **ลามิ** ซึ่งลาม **ลาเภณ** ด้วยลาม **จ** ด้วย **วิทรนติ** ย่อมอยู่ **ยถา** โดยประการใด.

ภิกษุ ภิกษุ **ปฏิวีโรโต โทติ** เป็นผู้เว้นขาดแล้ว **กุหนลปนา** จากคำพุดหลอกลวง **เอวรุปา** อันเช่นนั้น **อิติ** โดยประการนั้น. **อิทมปิ** แม้ **(วตุต)** **โทติ** ย่อมเป็นประพฤติ **สีลสมิ** ในศีล **อสุส (ภิกษุโส)** ของภิกษุนั้น.

มชฺฉิมสีล มัชฉิมศีล **นิฏฺฐิต** จบแล้ว.

มหาสีล

มหาศีล

[๒๐๕] **วา ปน** ก็หรือว่า **เอเก โภโกโต สมณพราหมณา** สมณะและพราหมณ์ทั้งหลาย ผู้เจริญ พวกหนึ่ง **ภุญชิตวา** บริโภคแล้ว **โภชนานิ** ซึ่งโภชนาหารทั้งหลาย **สทฺธาเทยยานิ** อันเขาถวายเป็นด้วยศรัทธา, **เต** สมณะและพราหมณ์ทั้งหลายเหล่านั้น **กปเปนติ** ย่อมสำเร็จ **ชีวิต** ซึ่งการเลี้ยงชีพ **มิจฺฉาชีเวน** ด้วยอาชีพผิด **ตฺริจฺฉานวิชฺชา** เพราะตฺริจฺฉานวิชา **เอวรุปาย** อันเช่นนั้น **เสยฺยถิ** ได้แก่ (สตุถ) การทำนาย **องฺค** ซึ่งอวัยวะ **นิมิตฺต** ซึ่งตำหนิ **อุปฺปาต** ซึ่งโทษกลาง **สุปฺน** ซึ่งความฝัน **ลกฺขณ** ซึ่งลักษณะ **มุสิกจฺฉินฺน** ซึ่งผ้าอันหนูกัดแล้ว **อคฺคิโหม** ซึ่งการบูชาด้วยไฟ **ทพฺพิโหม** ซึ่งการบูชาด้วยการเปิกแวนเวียนเทียน **ถุสโหม** ซึ่งการบูชาโดยการชดแกลบ **กณโหม** ซึ่งการบูชาโดยการชดรำ **ตณฺฑุลโหม** ซึ่งการบูชาโดยการชดข้าวสาร **สพฺปิโหม** ซึ่งการบูชาโดยการลาดเนยใส **เตลโหม** ซึ่งการบูชาโดยการลาดน้ำมัน **มุขโหม** ซึ่งการบูชาโดยการพนเครื่องเช่น **โลหิตโหม** ซึ่งการบูชาโดยการลาดด้วยเลือด **อิติ วา** หรือว่า **องฺควิชฺชา** วิชาดูซึ่งอวัยวะ **วตุวิชฺชา** วิชาดูซึ่งพื้นที่ **ขตฺตวิชฺชา** วิชาดูซึ่งการปกครอง **สิววิชฺชา** วิชาทำซึ่งเสน่ห์ **ภุตวิชฺชา** วิชาขับไล่ซึ่งภูตผี **ภุริวิชฺชา** วิชาตั้งซึ่งศาลพระภูมิ **อหิวิชฺชา** วิชาดูซึ่งลักษณะงู **วิสวิชฺชา** วิชาทำซึ่งพิษ **วิจฺฉิกวิชฺชา** วิชาดูซึ่งลักษณะแมงป่อง **มุสิกวิชฺชา** วิชาดูซึ่งลักษณะหนู **สกุณวิชฺชา** วิชาดูซึ่งลักษณะนก **วายสวิชฺชา** วิชาฟังซึ่งเสียงนกเสียงกา **ปกฺกชฺฉมาน** วิชาแห่งการวิเคราะห์ **สรปฺริตฺตานิ** คาถาป้องกันลูกศร **มิจฺจก** วิชากำหนดซึ่งเสียงสัตว์ **ยถา** โดยประการใด.

(ภิกษุ) ภิกษุ **ปฏิวีโรโต โทติ** ย่อมเป็นผู้เว้นขาดแล้ว **ตริจฉานวิชชา** จากตริจฉานวิชา **เอวรूपาย** อันเช่นนั้น **อิตติ** โดยประการนั้น. **อิทมปิ** แม่นี้ **สีลสัมมิ โทติ** ย่อมเป็นศีล (สีลสัมมิ สัตตม็อรรรตปฐมา) **อสุส (ภิกษุสุส)** ของภิกษุนั้น.

[๒๐๖] **วา ปน** ก็หรือว่า **เอเก โภณโต สมณพราหมณา** สมณะและพราหมณ์ทั้งหลาย ผู้เจริญ พวกหนึ่ง **ภุญชิตวา** บริโภคแล้ว **โภชนานิ** ซึ่งโภชนาหารทั้งหลาย **สพฺธาเทยยานิ** อันเขาถวายด้วยศรัทธา, **เต** สมณะและพราหมณ์ทั้งหลายเหล่านั้น **กปเปนติ** ย่อมสำเร็จ **ชีวิต** ซึ่งการเลี้ยงชีพ **มิจฺจาชีเวน** ด้วยอาชีพผิด **ตริจฉานวิชชา** เพราะตริจฉานวิชา **เอวรूपาย** อันเช่นนั้น **เสยฺยถิ** ได้แก่ (สตถิ) การทำนาย **มณิลกฺขณ** ซึ่งลักษณะของแก้วมณี **วตถลกฺขณ** ซึ่งลักษณะของผ้า **ทณฺฑลกฺขณ** ซึ่งลักษณะของไม้พลอง **สตถลกฺขณ** ซึ่งลักษณะของศีลตรา **อสิลลกฺขณ** ซึ่งลักษณะของดาบ **อุสุลลกฺขณ** ซึ่งลักษณะของลูกศร **ธนฺดลกฺขณ** ซึ่งลักษณะของธนู **อาวฺรลกฺขณ** ซึ่งลักษณะของอาวุธ **อิตถิลกฺขณ** ซึ่งลักษณะของสตรี **ปุริสลกฺขณ** ซึ่งลักษณะของบุรุษ **กุมารลกฺขณ** ซึ่งลักษณะของกุมาร **กุมาริลกฺขณ** ซึ่งลักษณะของกุมารี **ทาสลกฺขณ** ซึ่งลักษณะของทาสชาย **ทาสิลลกฺขณ** ซึ่งลักษณะของทาสหญิง **หตถิลกฺขณ** ซึ่งลักษณะของช้าง **อสุสลกฺขณ** ซึ่งลักษณะของม้า **มทิสลลกฺขณ** ซึ่งลักษณะของกระบือ **อุสภลกฺขณ** ซึ่งลักษณะของโคอุสภะ **โคลลกฺขณ** ซึ่งลักษณะของโค **อชลลกฺขณ** ซึ่งลักษณะของแพะ **เมณฺฑลลกฺขณ** ซึ่งลักษณะของแกะ **กุกกฺกฺกฺลลกฺขณ** ซึ่งลักษณะของไก่ **วฏฺฏกฺกฺกฺลลกฺขณ** ซึ่งลักษณะของนกกระทา **โคธาลกฺขณ** ซึ่งลักษณะของเหี้ย **กณฺณิกลลกฺขณ** ซึ่งลักษณะของตุ้มหู **กจฺจปลลกฺขณ** ซึ่งลักษณะของเต่า **อิตติ** **วา** หรือว่า **มิลลลกฺขณ** ซึ่งลักษณะของมฤคะ **ยถา** โดยประการใด.

(ภิกษุ) ภิกษุ **ปฏิวีโรโต โทติ** ย่อมเป็นผู้เว้นขาดแล้ว **ตริจฉานวิชชา** จากตริจฉานวิชา **เอวรूपาย** อันเช่นนั้น **อิตติ** โดยประการนั้น. **อิทมปิ** แม่นี้ **สีลสัมมิ โทติ** ย่อมเป็นศีล (สีลสัมมิ สัตตม็อรรรตปฐมา) **อสุส (ภิกษุสุส)** ของภิกษุนั้น.

[๒๐๗] **วา ปน** ก็หรือว่า **เอเก โภณโต สมณพราหมณา** สมณะและพราหมณ์ทั้งหลาย ผู้เจริญ พวกหนึ่ง **ภุญชิตวา** บริโภคแล้ว **โภชนานิ** ซึ่งโภชนาหารทั้งหลาย **สพฺธาเทยยานิ** อันเขาถวายด้วยศรัทธา, **เต** สมณะและพราหมณ์ทั้งหลายเหล่านั้น **กปเปนติ** ย่อมสำเร็จ **ชีวิต** ซึ่งการเลี้ยงชีพ **มิจฺจาชีเวน** ด้วยอาชีพผิด **ตริจฉานวิชชา** เพราะตริจฉานวิชา **เอวรूपาย** อันเช่นนั้น **เสยฺยถิ** ได้แก่ (พฺยาคโรนฺติ) ย่อมพยากรณ์ (อิตติ) ว่า ‘(๑) **นินฺยยาน** การเสด็จไป **รณฺณ** ของพระราชาทั้งหลาย **ภวิสฺสติ** จักมี, **อนินฺยยาน** การเสด็จกลับ **รณฺณ** ของพระราชาทั้งหลาย **ภวิสฺสติ** จักมี, (๒) **อุปฺยาน** การเสด็จเข้ามา **อพฺภนฺตราน** **รณฺณ** ของพระราชาทั้งหลายผู้อยู่ภายในราชอาณาจักร **ภวิสฺสติ** จักมี, **อปฺยาน** การเสด็จหนีไป **พาหิราน** **รณฺณ** ของพระราชาทั้งหลายผู้อยู่นอกราชอาณาจักร **ภวิสฺสติ** จักมี, (๓) **อุปฺยาน** การเสด็จเข้าประชิด **พาหิราน** **รณฺณ** ของพระราชาทั้งหลายผู้อยู่นอกราชอาณาจักร **ภวิสฺสติ** จักมี, **อปฺยาน** การเสด็จหนีไป **อพฺภนฺตราน** **รณฺณ** ของพระราชาทั้งหลายผู้อยู่ในราชอาณาจักร **ภวิสฺสติ** จักมี, (๔) **ชโย** ชัยชนะ **อพฺภนฺตราน** **รณฺณ** ของพระราชาทั้งหลายผู้อยู่ในราชอาณาจักร **ภวิสฺสติ** จักมี, **ปราชโย** ความปราชัย **พาหิราน** **รณฺณ** ของพระราชาทั้งหลายผู้อยู่นอกราชอาณาจักร **ภวิสฺสติ** จักมี, (๕) **ชโย** ชัยชนะ **พาหิราน** **รณฺณ** ของพระราชาทั้ง

หลายผู้อยู่ภายนอกราชอาณาจักร **ภวิสฺสติ** จักมี, **ปราชโย** ความปราชย **อพฺภนฺตฺรานํ** รณณ์
ของพระราชาทองหลายผู้ภายในราชอาณาจักร **ภวิสฺสติ** จักมี. (๖) **อิตฺติ** วา หรือว่า **ชโย**
ชัยชนะ **ภวิสฺสติ** จักมี **อิมสฺส** ราชนิ แก่พระราชาทององค์นี้ **อิตฺติ** เพราะเหตุนี้, **ปราชโย**
ความปราชย **ภวิสฺสติ** จักมี **อิมสฺส** ราชนิ แก่พระราชาทององค์นี้ **อิตฺติ** เพราะเหตุนี้' ดังนี้
ยถา โดยประการใด. (ภิกฺขุ) ภิกฺขุ **ปฏฺวิโรโต** โหติ ย่อมเป็นผู้เว้นขาดแล้ว **ติรจฺจนวิชฺชชย**
จากติรจฺจนวิชา **เอวรฺูปาย** อันเช่นนั้น **อิตฺติ** โดยประการนั้น. **อิทฺมปิ** แม้ **สิลฺลสฺมิ** โหติ ย่อม
เป็นศีล (สิลฺลสฺมิ สัตตมมิมอรธปฺปฐมา) **อสฺส** (ภิกฺขุสฺส) ของภิกฺขุนั้น.

[๒๐๘] **วา** **ปน** ก็หรือว่า **เอเก** **โภนฺโต** **สมณพฺรหฺมณา** สมณะและพฺรหฺมณทั้งหลาย ผู้
เจริญ พวกหนึ่ง **ภุญฺชิตฺวา** บริโภคแล้ว **โภชนานิ** ซึ่งโภชนาหารทั้งหลาย **สทฺธา** **เทยฺยานิ** อัน
เขาถวายด้วยศรัทธา, **เต** สมณะและพฺรหฺมณทั้งหลายเหล่านั้น **กปฺเปเนติ** ย่อมสำเร็จ **ชีวิตํ**
ซึ่งการเลี้ยงชีพ **มิจฺจาชีเวณ** ด้วยอาชีพผิด **ติรจฺจนวิชฺชชย** เพราะติรจฺจนวิชา **เอวรฺูปาย**
อันเช่นนั้น **เสยฺยถิ** ได้แก่ (พฺยากโรนฺติ) ย่อมพยากรณ์ (อิตฺติ) ว่า 'จฺนฺตคฺคาโห จันฺตคราส
ภวิสฺสติ จักมี, **สุริยคฺคาโห** สุริยคราส **ภวิสฺสติ** จักมี, **นกฺขตฺตคฺคาโห** นักษัตรคราส **ภวิสฺสติ**
จักมี, **ปฺลคฺคณํ** การโคจรถูกทาง **จฺนฺติมสุริยานํ** ของดวงจันทร์และดวงอาทิตย์ **ภวิสฺสติ** จักมี,
อุปฺปคฺคณํ การโคจรผิดทาง **จฺนฺติมสุริยานํ** ของดวงจันทร์และดวงอาทิตย์ **ภวิสฺสติ** จักมี,
ปฺลคฺคณํ การโคจรถูกทาง **นกฺขตฺตคฺคาโห** ของนักษัตร **ภวิสฺสติ** จักมี, **อุปฺปคฺคณํ** การโคจรผิด
ทาง **นกฺขตฺตคฺคาโห** ของนักษัตร **ภวิสฺสติ** จักมี, **อุกฺกาปาโต** อุกกาบาท(การตกแห่งดวงไฟ)
ภวิสฺสติ จักมี, **ทิสาทาโห** เปลวไฟจุดใหม่ในทิศ **ภวิสฺสติ** จักมี, **ภูมิจาล** การไหวแห่งแผ่นดิน
ภวิสฺสติ จักมี, **เทวทฺทฺรภิ** เสียงกึกก้องแห่งเมฆฝน **ภวิสฺสติ** จักมี, **อุคฺคณํ** การขึ้น
โอมณํ การตก **สํกิลฺล** ความมัวหมอง **โวทานํ** ความแจ่มกระจ่าง **จฺนฺติมสุริยนกฺขตฺตคฺคาโห**
แห่งดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์ และนักษัตร **ภวิสฺสติ** จักมี.

จฺนฺตคฺคาโห จันฺตคราส **เอวฺวิปาโก** อันมีผลอย่างนี้ **ภวิสฺสติ** จักมี, **สุริยคฺคาโห**
สุริยคราส **เอวฺวิปาโก** อันมีผลอย่างนี้ **ภวิสฺสติ** จักมี, **นกฺขตฺตคฺคาโห** นักษัตรคราส
เอวฺวิปาโก อันมีผลอย่างนี้ **ภวิสฺสติ** จักมี, **ปฺลคฺคณํ** การโคจรถูกทาง **เอวฺวิปาโก** อันมีผล
อย่างนี้ **จฺนฺติมสุริยานํ** ของดวงจันทร์และดวงอาทิตย์ **ภวิสฺสติ** จักมี, **อุปฺปคฺคณํ** การโคจรผิด
ทาง **เอวฺวิปาโก** อันมีผลอย่างนี้ **จฺนฺติมสุริยานํ** ของดวงจันทร์และดวงอาทิตย์ **ภวิสฺสติ** จักมี,
ปฺลคฺคณํ การโคจรถูกทาง **เอวฺวิปาโก** อันมีผลอย่างนี้ **นกฺขตฺตคฺคาโห** ของนักษัตร **ภวิสฺสติ** จักมี,
อุปฺปคฺคณํ การโคจรผิดทาง **เอวฺวิปาโก** อันมีผลอย่างนี้ **นกฺขตฺตคฺคาโห** ของนักษัตร **ภวิสฺสติ** จัก
มี, **อุกฺกาปาโต** อุกกาบาท(การตกแห่งดวงไฟ) **เอวฺวิปาโก** อันมีผลอย่างนี้ **ภวิสฺสติ** จักมี,
ทิสาทาโห เปลวไฟจุดใหม่ในทิศ **เอวฺวิปาโก** อันมีผลอย่างนี้ **ภวิสฺสติ** จักมี, **ภูมิจาล** การ
ไหวแห่งแผ่นดิน **เอวฺวิปาโก** อันมีผลอย่างนี้ **ภวิสฺสติ** จักมี, **เทวทฺทฺรภิ** เสียงกึกก้องแห่งเมฆ
ฝน **เอวฺวิปาโก** อันมีผลอย่างนี้ **ภวิสฺสติ** จักมี, **อิตฺติ** วา หรือว่า **อุคฺคณํ** การขึ้น **โอมณํ**
การตก **สํกิลฺล** ความมัวหมอง **โวทานํ** ความแจ่มกระจ่าง **เอวฺวิปาโก** อันมีผลอย่างนี้ **จฺนฺติม-**
สุริยนกฺขตฺตคฺคาโห แห่งดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์ และนักษัตร **ภวิสฺสติ** จักมี' ดังนี้ **ยถา** โดยประการ
ใด.

(ภิกขุ) ภิกขุ **ปฏิวีโรโต โทติ** ย่อมเป็นผู้เว้นขาดแล้ว **ติริจฉานวิชชชา** จากติริจฉานวิชา **เอวรูปาย** อันเช่นนั้น **อิตติ** โดยประการนั้น. **อิทมปิ** แม่นี้ **สีลสมี โทติ** ย่อมเป็นศีล (สีลสมี สัตตม็อรรรณปจฺจมา) **อสุส (ภิกขุสุส)** ของภิกษุนั้น.

[๒๐๙] **วา ปน** ก็หรือว่า **เอเก โภณโต สมณพราหมณา** สมณะและพราหมณ์ทั้งหลาย ผู้เจริญ พวกหนึ่ง **ภุญชิตวา** บริโภคแล้ว **โภชนานิ** ซึ่งโภชนาหารทั้งหลาย **สทฺธาเทยยานิ** อันเขาถวายด้วยศรัทธา, **เต** สมณะและพราหมณ์ทั้งหลายเหล่านั้น **กปเปนฺติ** ย่อมสำเร็จ **ชีวิตํ** ซึ่งการเลี้ยงชีพ **มิจฺจาชีเวน** ด้วยอาชีพผิด **ติริจฉานวิชชชา** เพราะติริจฉานวิชา **เอวรูปาย** อันเช่นนั้น **เสยฺยถิทํ** ได้แก่ (พฺยาคโรนฺติ) ย่อมพยากรณ์ (อิตติ) ว่า ‘**สุภฺจิกา** ฝนดี **ภวิสฺสติ** จักมี, **ทพฺพภฺจิกา** ฝนแล้ง **ภวิสฺสติ** จักมี, **สุภฺจิกํ** อาหารอันหาได้ง่าย **ภวิสฺสติ** จักมี, **ทพฺพภฺจิกํ** อาหารอันหาได้ยาก **ภวิสฺสติ** จักมี, **เขมํ** ความปลอดภัย **ภวิสฺสติ** จักมี, **ภยํ** ภัย **ภวิสฺสติ** จักมี, **โรโค** โรค **ภวิสฺสติ** จักมี, **อาโรคฺยํ** ความปราศจากโรค **ภวิสฺสติ** จักมี, **อิตติ** **วา** หรือว่า **มุตฺทา** การคาดคะเน **คณนา** การคำนวณ **สงฺขานํ** การกำหนดหมาย **กาเวยฺยํ** การรำยมนต์ **โลกายตํ** การอนุমানตามโลก’ ดังนี้ **ยถา** โดยประการใด.

(ภิกขุ) ภิกขุ **ปฏิวีโรโต โทติ** ย่อมเป็นผู้เว้นขาดแล้ว **ติริจฉานวิชชชา** จากติริจฉานวิชา **เอวรูปาย** อันเช่นนั้น **อิตติ** โดยประการนั้น. **อิทมปิ** แม่นี้ **สีลสมี โทติ** ย่อมเป็นศีล (สีลสมี สัตตม็อรรรณปจฺจมา) **อสุส (ภิกขุสุส)** ของภิกษุนั้น.

[๒๑๐] **วา ปน** ก็หรือว่า **เอเก โภณโต สมณพราหมณา** สมณะและพราหมณ์ทั้งหลาย ผู้เจริญ พวกหนึ่ง **ภุญชิตวา** บริโภคแล้ว **โภชนานิ** ซึ่งโภชนาหารทั้งหลาย **สทฺธาเทยยานิ** อันเขาถวายด้วยศรัทธา, **เต** สมณะและพราหมณ์ทั้งหลายเหล่านั้น **กปเปนฺติ** ย่อมสำเร็จ **ชีวิตํ** ซึ่งการเลี้ยงชีพ **มิจฺจาชีเวน** ด้วยอาชีพผิด **ติริจฉานวิชชชา** เพราะติริจฉานวิชา **เอวรูปาย** อันเช่นนั้น **เสยฺยถิทํ** ได้แก่ **อาวาหนํ** บอกฤกษ์อ่าวาหมงคล **วิวาหนํ** บอกฤกษ์อ่าวาหมงคล **สํวารณํ** บอกฤกษ์เข้าเรือนหอ **วิวารณํ** บอกฤกษ์หย่าร้าง **สงฺกิริณํ** บอกฤกษ์เก็บทรัพย์ **วิกิริณํ** บอกฤกษ์จ่ายทรัพย์ **สุภคฺคกรณํ** กระทำให้โชคดี **ทพฺพคฺคกรณํ** กระทำให้โชคร้าย **วิรุทฺทคพฺพคฺคกรณํ** กระทำซึ่งยามดวงครุฑ **ชีวฺทานิพนฺธนํ** ผูกมนต์ให้ลิ้นแข็ง **ทนุสํหนนํ** ร่ายมนต์ให้คางแข็ง **ทตฺถาภิชฺชปฺปนํ** เป่ามนต์ให้มือสั้น **ทนุชฺชปฺปนํ** เป่ามนต์ให้คางสั้น **กณฺณชฺชปฺปนํ** เป่ามนต์ให้หูอื้อ **อาทาสปฺปนํ** ทำนายโดยส่องกระจก **กุมาริกปฺปนํ** ทำนายโดยเด็กหญิงทรง **เทวปฺปนํ** ทำนายโดยหญิงเฝ้าเทวาลัย **อาทิจฺจุปฺปนํ** บวงสรวงซึ่งดวงอาทิตย์ **มทฺตฺตฺปนํ** บวงสรวงซึ่งทำวมหาพรหม **อพฺมุชฺชลนํ** ร่ายมนต์ฝนไฟ **อิตติ** **วา** หรือว่า **สิริวฺทายนํ** ทำพิธีเรียกขวัญ **ยถา** โดยประการใด.

(ภิกขุ) ภิกขุ **ปฏิวีโรโต โทติ** ย่อมเป็นผู้เว้นขาดแล้ว **ติริจฉานวิชชชา** จากติริจฉานวิชา **เอวรูปาย** อันเช่นนั้น **อิตติ** โดยประการนั้น. **อิทมปิ** แม่นี้ **สีลสมี โทติ** ย่อมเป็นศีล (สีลสมี สัตตม็อรรรณปจฺจมา) **อสุส (ภิกขุสุส)** ของภิกษุนั้น.

[๒๑๑] **วา ปน** ก็หรือว่า **เอเก โภณโต สมณพราหมณา** สมณะและพราหมณ์ทั้งหลาย ผู้เจริญ พวกหนึ่ง **ภุญชิตวา** บริโภคแล้ว **โภชนานิ** ซึ่งโภชนาหารทั้งหลาย **สทฺธาเทยยานิ** อัน

เขาถวายด้วยศรัทธา, **เต** สมณะและพราหมณ์ทั้งหลายเหล่านั้น **กปเปนฺติ** ย่อมสำเร็จ **ชีวิติ** ซึ่งการเลี้ยงชีพ **มิจฺจาชีเวน** ด้วยอาชีพผิด **ติรจฺฉานวิชฺชา** เพราะติรจฺฉานวิชา **เอวรฺุปาย** อันเช่นนั้น **เสยฺยถิ** ได้แก่ **สนฺติกมฺม** การบนบาน(ให้มีความสงบ) **ปณฺธิกมฺม** การแก้บน(ตอบแทน) **ภูตกมฺม** การรำยมนต์ไล่ผี **ภูริกมฺม** การตั้งศาลพระภูมิ **วสฺสกมฺม** การแปลงเพศ(ให้กะเทยเป็นชาย) **โวสฺสกมฺม** การแปลงเพศ(ให้ชายเป็นกะเทย) **วตฺถุกมฺม** ทำพิธีปลุกเรื้อน **วตฺถุปริกมฺม** การบวงสรวงพื้นที่ **อาจมนํ** เสกน้ำมนต์ **นุหฺพาปนํ** พรมน้ำมนต์ **ชฺุหนํ** ตั้งแท่นไฟบูชา **วมนํ** ประงยาสำรอง **วิเรจนํ** ประงยาถ่าย **อุทฺธวิเรจนํ** ประงยาแก้ลมตีขึ้น **อโรวิเรจนํ** ประงยาแก้ลมตีลง **สีสฺวิเรจนํ** ประงยาแก้ปวดซึ่งศีรษะ **กณฺณเตลํ** ทำน้ำมันหยอดซึ่งหู **เนตฺต-ตปฺปนํ** หุงน้ำมันหยอดซึ่งตา **นตฺถุกมฺม** กระทำซึ่งยานัตถุ **อณฺชนํ** ประงยาหยอดตา **ปจฺฉณฺชนํ** ประงยาป้ายตา **สาลาภิยํ** เป็นหมอตา **สลฺลกตฺติยํ** เป็นหมดผ่าตัด **ทารกตฺติกฺฉา** เป็นกุมารเวช **มูลเภสชฺชานํ** บอกลสมุนไพรรและยา **อิติ วา** หรือว่า **ปฏฺวิโมกฺโข** การถอนออก **อนุปรฺพานํ** **โอสฺสินํ** แห่งยาทั้งหลายที่พอกไว้ **ยถา** โดยประการใด.

(ภิกฺขุ) ภิกษุ **ปฏฺวิโรโต โทติ** ย่อมเป็นผู้เว้นขาดแล้ว **ติรจฺฉานวิชฺชา** จากติรจฺฉานวิชา **เอวรฺุปาย** อันเช่นนั้น **อิติ** โดยประการนั้น. **อิทฺมปิ** แม้ **สีลสฺมิ โทติ** ย่อมเป็นศีล (สีลสฺมิ เป็น สัตตม็ีอรรณพปฐมมา) **อสฺส** (ภิกฺขุสฺส) ของภิกษุนั้น.

[๒๑๒] **มหาราช** ดูก่อนมหาบพิตร **ส โข** ภิกษุนั้นแล **โส ภิกฺขุ** คือภิกษุนั้น **สีลสฺมฺปนฺโน** ผู้ถึงพร้อมแล้วด้วยศีล **เอวํ** อย่างนี้ **ยทิ** **สีลสฺวรโต** คือเป็นผู้สำรวมแล้วในศีล **น สมนุปรสฺสตี** ย่อมไม่ประสพ **ภยํ** ซึ่งภัย **กุโตจิ** จากที่ไหนๆ. **มหาราช** ดูก่อนมหาบพิตร **ขตฺติโย** กษัตริย์ **ราชา** คือพระราชา **มุทฺธาภิสฺสโต** ผู้ได้รับมูรธาภิเษกแล้ว **นิทตฺปจฺจามิตฺโต** ผู้มีข้าศึกอันตนกำจัดได้แล้ว **ยทิ** **ปจฺจตฺถิกโต** คือเป็นผู้อยู่ตรงข้ามกับข้าศึกแล้ว **น สมนุปรสฺสตี** ย่อมไม่ประสพ **ภยํ** ซึ่งภัย **กุโตจิ** จากที่ไหนๆ **เสยฺยถาปิ** แม้ฉันใด.

มหาราช ดูก่อนมหาบพิตร **ภิกฺขุ** ภิกษุ **สีลสฺมฺปนฺโน** ผู้ถึงพร้อมแล้วด้วยศีล **เอวํ** อย่างนี้ **ยทิ** **สีลสฺวรโต** คือเป็นผู้สำรวมแล้วในศีล **น สมนุปรสฺสตี** ย่อมไม่ประสพ **ภยํ** ซึ่งภัย **กุโตจิ** จากที่ไหนๆ **เอวเมว โข** ฉะนั้นนั่นเทียวแล. **โส (ภิกฺขุ)** ภิกษุนั้น **สมฺนนาโคโต** ผู้ถึงพร้อมแล้ว **อิมินา อริเณ** **สีลกฺขนฺเรน** ด้วยกองแห่งศีลอันเป็นอริยะนี้ **ปฏฺวิสฺเวเทติ** ย่อมเสวย **อนวชฺชสฺสุ** ซึ่งสุขอันไม่มีโทษ **อชฺฉมตฺตํ** ในภายใน. **มหาราช** ดูก่อนมหาบพิตร **ภิกฺขุ** ภิกษุ **สีลสฺมฺปนฺโน** **โทติ** ย่อมเป็นผู้ถึงพร้อมแล้วด้วยศีล **เอวํ โข** อย่างนี้แล.

มหาสีลํ มหาศีล **นิฏฺจิตํ** จบแล้ว.

อินฺทริยสํวโร

ผู้สำรวมอินฺทริย์

[๒๑๓] **มหาราช** ดูก่อนมหาบพิตร **จ กิ** **ภิกฺขุ** ภิกษุ **คฺคตฺตทฺวารโ** **โทติ** ย่อมเป็นผู้มีทวารอันตนคุ้มครองแล้ว **อินฺทริเยสฺสุ** ในอินฺทริย์ทั้งหลาย **กถํ** เป็นอย่างไร ? **มหาราช** ดูก่อนมหาบพิตร **ภิกฺขุ** ภิกษุ **อิธ (ธมฺมวินเย)** ในพระธรรมวินัยนี้ **ทิสฺวา** เห็นแล้ว **รูปํ** ซึ่งรูป **จกฺขุณา**

ด้วยตา **น นิมิตตคคาที โทติ** ย่อมเป็นผู้ไม่ถือเอาโดยนิमित(รวบถือ) **นानุพยุฉนคคาที** ไม่ถือเอาโดยอนุพยุฉนนะ (แยกถือ).

อภิขมา ความชอบทั้งหลาย **โทมนสฺสา** ความซังทั้งหลาย **ปาปกา อกุสลา ธมมา** ธรรมทั้งหลายอันเป็นบาปอกุศล **อนฺวาสุสเวยฺยํ** สามารถครอบงำ **เอณํ (ภิกขุ)** ซึ่งภิกษุนั้น **อสุตํ** ผู้ไม่สำรวมแล้ว **จกฺขุณฺทริยํ** ซึ่งจักขุณฺทริยํ **อิธิกรณํ** ให้มัน **วิหฺรณฺตํ** อยู่ **ยโต** เพราะเหตุใด, **(ตโต)** เพราะเหตุนั้น **(ภิกขุ)** ภิกษุ **ปฏฺวิปชฺชติ** ย่อมปฏิบัติ **สํวราย** เพื่อการสำรวม **ตสฺส (จกฺขุณฺทริยสฺส)** แห่งจักขุณฺทริยํนั้น, **รกฺขติ** ย่อมรักษา **จกฺขุณฺทริยํ** ซึ่งจักขุณฺทริยํ, **อาปชฺชติ** ย่อมถึง **สํวรํ** ซึ่งการสังวร **จกฺขุณฺทริเย** ในจักขุณฺทริยํ.

สุตฺวา ฟังแล้ว **สทฺทํ** ซึ่งเสียง **โสเตน** ด้วยหู ..ฯลฯ..

ฆายิตฺวา สูดดมแล้ว **คนฺธํ** ซึ่งกลิ่น **ฆาเนน** ด้วยจมูก ..ฯลฯ..

สายิตฺวา ลิ้มชิมแล้ว **รสํ** ซึ่งรส **ชีวฺหาย** ด้วยลิ้น ..ฯลฯ..

มุสฺสิตฺวา สัมผัสแล้ว **โผฏฺฐพฺพํ** ซึ่งการกระทบ **กาเยน** ด้วยกาย ..ฯลฯ..

วิญฺญาเย รู้แจ้งแล้ว **ธมฺมํ** ซึ่งสภาวะธรรม **มนฺสา** ด้วยใจ **น นิมิตตคคาที โทติ** ย่อมเป็นผู้ไม่ถือเอาโดยนิमित(รวบถือ) **นานุพยุฉนคคาที** ไม่ถือเอาโดยอนุพยุฉนนะ (แยกถือ).

อภิขมา ความชอบทั้งหลาย **โทมนสฺสา** ความซังทั้งหลาย **ปาปกา อกุสลา ธมมา** ธรรมทั้งหลายอันเป็นบาปอกุศล **อนฺวาสุสเวยฺยํ** สามารถครอบงำ **เอณํ (ภิกขุ)** ซึ่งภิกษุนั้น **อสุตํ** ผู้ไม่สำรวมแล้ว **มนินฺทริยํ** ซึ่งมนินฺทริยํ **อิธิกรณํ** ให้มัน **วิหฺรณฺตํ** อยู่ **ยโต** เพราะเหตุใด, **(ตโต)** เพราะเหตุนั้น **(ภิกขุ)** ภิกษุ **ปฏฺวิปชฺชติ** ย่อมปฏิบัติ **สํวราย** เพื่อการสำรวม **ตสฺส (มนินฺทริยสฺส)** แห่งมนินฺทริยํนั้น, **รกฺขติ** ย่อมรักษา **มนินฺทริยํ** ซึ่งมนินฺทริยํ, **อาปชฺชติ** ย่อมถึง **สํวรํ** ซึ่งการสังวร **มนินฺทริเย** ในมนินฺทริยํ.

โส (ภิกขุ) ภิกษุ นั้น **สมนฺนาคโต** ผู้ถึงพร้อมแล้ว **อิมินา อริเยน อินฺทฺริยสํวเรน** ด้วยความสำรวมในอินฺทฺริยอันเป็นอริยะนี้ **ปฏฺวิสเวเตติ** ย่อมเสวย **อชฺฉตฺตํ อพฺยาเสกฺสฺสฺขํ** ซึ่งความสุขอันไม่ปนด้วยกิเลส ในภายใน.

มหาราช ดูก่อนมหาบพิตร **ภิกขุ** ภิกษุ **คฺคตฺทวารโ** **โทติ** ย่อมเป็นผู้มีทวารอันตนคุ้มครองแล้ว **อินฺทฺริเยสุ** ในอินฺทฺริยทั้งหลาย **เอวํ โข** อย่างนี้แล.

สติสมปชฌณ

สติและสัมปชัญญะ

[๒๑๔] **มหาราช** ดูก่อนมหาบพิตร **จ กั ภิกขุ ภิกษุ สมณนาโคโต โทติ** ย่อมเป็นผู้ถึงพร้อมแล้ว **สติสมปชฌณ** ด้วยสติและสัมปชัญญะ **กถ** เป็นอย่างไร ?

มหาราช ดูก่อนมหาบพิตร **อิธ (ธมฺมวินเย)** ในพระธรรมวินัยนี้ (๑) **สมปชานการี โทติ** ย่อมเป็นผู้มีปรกติกระทำซึ่งความรู้สึกตัว **อภิกกนฺเต** ในการก้าวไป **ปฏิกกนฺเต** ในเวลาก้าวกลับ, (๒) **สมปชานการี โทติ** ย่อมเป็นผู้มีปรกติกระทำซึ่งความรู้สึกตัว **อาโลกิต** ในการเหลียวดู **วิโลกิต** ในการเหลียวดู, (๓) **สมปชานการี โทติ** ย่อมเป็นผู้มีปรกติกระทำซึ่งความรู้สึกตัว **สมิณฺชิต** ในการคู้เข้า **ปสาริต** ในการเหยียดออก, (๔) **สมปชานการี โทติ** ย่อมเป็นผู้มีปรกติกระทำซึ่งความรู้สึกตัว **สงฺฆาปฏิตตจิวรธารณ** ในการครองซึ่งผ้าสังฆาฏิ บาตร และจิวร, (๕) **สมปชานการี โทติ** ย่อมเป็นผู้มีปรกติกระทำซึ่งความรู้สึกตัว **อสิเต** ในการกิน **ปีเต** ในการดื่ม **ขายิต** ในการเคี้ยว **สายิต** ในการลิ้ม, (๖) **สมปชานการี โทติ** ย่อมเป็นผู้มีปรกติกระทำซึ่งความรู้สึกตัว **อุจฺจารปสฺสวากมฺเม** ในการถ่ายอุจจาระปัสสาวะ, (๗) **สมปชานการี โทติ** ย่อมเป็นผู้มีปรกติกระทำซึ่งความรู้สึกตัว **คเต** ในการเดิน **จิต** ในการยืน **นิสินฺเน** ในการนั่ง **สุตเต** ในการหลับ **ชาคริต** ในการตื่น **ภาสิต** ในการพูดจา **ตฺถนฺทิกาว** ในความเป็นผู้หนึ่ง.

มหาราช ดูก่อนมหาบพิตร **ภิกขุ ภิกษุ สมณนาโคโต โทติ** ย่อมเป็นผู้ถึงพร้อมแล้ว **สติสมปชฌณ** ด้วยสติและสัมปชัญญะ **เอว** ไซ อย่างนี้แล.

สนฺโตโส

ผู้สันโดษ

[๒๑๕] **มหาราช** ดูก่อนมหาบพิตร **จ กั ภิกขุ ภิกษุ สนฺตฺตฺตฺจ โทติ** ย่อมเป็นผู้สันโดษ **กถ** เป็นอย่างไร ?

มหาราช ดูก่อนมหาบพิตร **อิธ (ธมฺมวินเย)** ในพระธรรมวินัยนี้ **สนฺตฺตฺจ โทติ** ย่อมเป็นผู้สันโดษ **กายปริหาริเกน จิวเรน** ด้วยจิวรอันพอปกคลุมซึ่งร่างกาย **กฺุจฺฉิปริหาริเกน ปิณฺฑปาเตน** ด้วยปิณฑปาตอันพออิมซึ่งท้อง.

มหาราช ดูก่อนมหาบพิตร **ปกฺขี สกฺุณ** นกตัวมีปีก **เทติ** จะโฉบบินไป **เยน เยเนว ณ** ที่ใด ๆ นั้นเที่ยว, **สฺปตฺตภาโร** มีปีกของตนเป็นภาระเท่านั้น **เทติ** ย่อมโฉบบินไป **เสยฺยถาปิ** แม้ฉันใด. **โส (ภิกขุ) ภิกษุ** นั้น **ปกฺกมฺติ** จะก้าวไป **เยน เยเนว ณ** ที่ใด ๆ นั้นเที่ยว, **ปกฺกมฺติ** ย่อมก้าวไป **สมาทาเยว** โดยพลันเที่ยว **เอวเมว ไซ** ฉันนั้นนั่นเที่ยวแล.

มหาราช ดูก่อนมหาบพิตร **ภิกขุ ภิกษุ สนฺตฺตฺจ โทติ** ย่อมเป็นผู้สันโดษ **กาย-ปริหาริเกน จิวเรน** ด้วยจิวรอันพอปกคลุมซึ่งร่างกาย **กฺุจฺฉิปริหาริเกน ปิณฺฑปาเตน** ด้วย

บิณฑบาตอันพออิ่มซึ่งท้อง, โส (ภิกขุ) ภิกษุนั้น ปกมตติ จะก้าวไป เยน เยนว ณ ที่ใดๆนั้น เทียว, ปกมตติ ย่อมก้าวไป สมทาหาเยว โดยพลันเทียวนั้นเทียว.

มหาราช ดูก่อนมหาบพิตร ภิกขุ ภิกษุ สนตุฏฺโฐ โทติ ย่อมเป็นผู้สันโดษ เอว โข อย่างนี้ แล.

นิวรรณุปทาน์

การละนิวรรณ ๕

[๒๑๖] โส (ภิกขุ) ภิกษุนั้น (๑) สมนุภาคโต โทติ ย่อมเป็นผู้ถึงพร้อมแล้ว อิมินา จ อริเยน สีลกขนุเรน ด้วยกองแห่งศีลอันเป็นอริยะนี้ด้วย, (๒) สมนุภาคโต โทติ ย่อมเป็นผู้ถึงพร้อมแล้ว อิมินา จ อริเยน อินุทริยสวเรน ด้วยความสำรวมในอินทริยอันเป็นอริยะนี้ด้วย, (๓) สมนุภาคโต โทติ ย่อมเป็นผู้ถึงพร้อมแล้ว อิมินา จ อริเยน สติสมปชฌเยน ด้วยสติและสัมปชัญญะอันเป็นอริยะนี้ด้วย, (๔) สมนุภาคโต โทติ ย่อมเป็นผู้ถึงพร้อมแล้ว อิมาย จ อริยาย สนตุฏฺฐิจยา ด้วยความสันโดษอันเป็นอริยะนี้ด้วย, (๕) ภขติ ย่อมอาศัย วิวิตต์ เสนาสนน ซึ่ง เสนาสนะอันสังค อรณณํ คือซึ่งป่า รุกขมุล ซึ่งควงแห่งต้นไม้ ปพพตฺ ซึ่งภูเขา กนุทรร ซึ่งชอกเขา คิริคุทฺ ซึ่งถ้ำในภูเขา สุสานน ซึ่งป่าช้า วนปตฺถน ซึ่งชฎแห่งป่า อพฺโลกาส ซึ่งที่โลกแจ้ง ปลาลปฺมุข ซึ่งชะลอมแห่งฟาง.

โส (ภิกขุ) ภิกษุนั้น บิณฑบาตปฏิกุกนุโต ผู้กลับแล้วจากบิณฑบาต ปจจมาภตฺ ในภายหลังแต่กาลแห่งภัตต นิสิตติ ย่อมนั่ง อาภุชิตวา คู่แล้ว ปลลนงก ซึ่งบัลลังก์ ปณิธาย ตั้งไว้แล้ว อุกฺ กาย ซึ่งกายอันตรง อุปฺภูจเปตวา เข้าไปตั้งไว้แล้ว ปริมุข สติ ซึ่งสติอันมีเฉพาะหน้า.

[๒๑๗] โส (ภิกขุ) ภิกษุนั้น (๑) ปหาย ละแล้ว อภิขุณฺ ซึ่งความชอบ โลก ในโลก วิหริติ ย่อมอยู่, วิตตาภิขุเมณ เจตสา ด้วยจิตอันปราศความชอบ จิตตฺ ยังจิต ปริโสเธติ ย่อมให้บริสุทฺธิ อภิขุณฺ จากความชอบ. (๒) ปหาย ละแล้ว พยาปาทปโทส ซึ่งความมุ่งร้าย ด้วยพยาบาท อพฺยาปนฺนจิตโต ผู้มีจิตอันไม่พยาบาท วิหริติ ย่อมอยู่, สพฺพปาณภูตหิตานุกมปิ ผู้มีปรกตือนุเคราะห์ด้วยประโยชน์แก่สัตว์ทั้งปวง จิตตฺ ยังจิต ปริโสเธติ ย่อมให้บริสุทฺธิ พยาปาทปโทสา จากความมุ่งร้ายด้วยพยาบาท. (๓) ปหาย ละแล้ว ถินมิทฺธ ซึ่งความหดหู่และความง่วงซึม วิตถินมิทฺธ ผู้มีความหดหู่และความง่วงซึมไปปราศแล้ว วิหริติ ย่อมอยู่, อาโลกสณณิ ผู้มีปรกตีสาคัญว่าสว่าง สโต มีความระลึกได้ สมฺปชาโน มีความรู้ตัว จิตตฺ ยังจิต ปริโสเธติ ย่อมให้บริสุทฺธิ ถินมิทฺธา จากความหดหู่และความง่วงซึม. (๔) ปหาย ละแล้ว อุตฺธจจกุกุกุจจ ซึ่งความฟุ้งซ่านและความรำราญใจ อนฺุทฺโต ผู้ไม่ฟุ้งซ่านแล้ว วิหริติ ย่อมอยู่, วุปสนฺตจิตโต ผู้มีจิตอันสงบยิ่งแล้ว อชฺณตตฺ ในภายใน จิตตฺ ยังจิต ปริโสเธติ ย่อมให้บริสุทฺธิ อุตฺธจจกุกุกุจจา จากความฟุ้งซ่านและความรำราญใจ. (๕) ปหาย ละแล้ว วิจิกิจจณฺ ซึ่งความลังเลสงสัย ตินฺณวิจิกิจฺจโณ ผู้มีความลังเลสงสัยอันตนข้ามแล้ว วิหริติ ย่อมอยู่, อกถฺกถิ ผู้มีปรกตติไม่กระทำตามซึ่งคำแนะนำ จิตตฺ ยังจิต ปริโสเธติ ย่อมให้บริสุทฺธิ วิจิกิจจณฺ จากความลังเลสงสัย กุสเลสุ ธมฺเมสุ ในกุศลธรรมทั้งหลาย.

[๒๑๘] **มหาราช** ดูก่อนมหาบพิตร **ปุริโส** บุรุษ **อาทาย** ถือเอาแล้ว **อิณิ** ซึ่งหนี **ปโยเชย** สามารถประกอบ **กมุมนุต** ซึ่งการงานทั้งหลาย. **เต** **กมุมนุต** การงานทั้งหลาย เหล่านั้น **สมิขุเมยฺย** สามารถสำเร็จ **ตสฺส** (**ปุริสสฺส**) แก่บุรุษนั้น. **ยานิ จ** **โปรราณิ** **อิณมุลา** หนีอันเป็นต้นทุนทั้งหลาย อันเก่าเหล่าใด ด้วย (**สนฺติ**) มีอยู่, **โส** (**ปุริโส**) บุรุษนั้น **กเรย** สามารถกระทำ **ตานิ จ** (**อิณมุลา**) ซึ่งหนีอันเป็นต้นทุนทั้งหลายเหล่านั้นด้วย **พฺยุนฺติ** ให้เป็นกำไร, **จ** อนึ่ง (**มุล**) ต้นทุน **อตุตฺริ อวสิฏฺจ** อันเหลือเป็นกำไรยิ่งขึ้น **ทวารณาย** เพื่อเลี้ยงดูภรรยา **สิยา** พึงมี **อสฺส** (**ปุริสสฺส**) แก่บุรุษนั้น.

เอว (**จินฺตนิ**) ความคิดอย่างนี้ **อสฺส** พึงมี **ตสฺส** (**ปุริสสฺส**) แก่บุรุษนั้น **อิติ** ว่า ‘**ปฺพุเพ** ในกาลก่อน **อหิ โข** เราแล **อาทาย** ถือเอาแล้ว **อิณิ** ซึ่งหนี **ปโยเชสิ** ประกอบแล้ว **กมุมนุต** ซึ่งการงานทั้งหลาย. **เต** **กมุมนุต** การงานทั้งหลายเหล่านั้น **สมิขุมิสฺส** สำเร็จแล้ว **ตสฺส** เมแก่ เรานั้น. **ยานิ จ** **โปรราณิ** **อิณมุลา** หนีอันเป็นต้นทุนทั้งหลาย อันเก่าเหล่าใด ด้วย (**สนฺติ**) มี อยู่, **โส** **อหิ** เรานั้น **อกาสิ** กระทำแล้ว **ตานิ จ** (**อิณมุลา**) ซึ่งหนีอันเป็นต้นทุนทั้งหลาย เหล่า นั้นด้วย **พฺยุนฺติ** ให้เป็นกำไร, **จ** อนึ่ง (**มุล**) ต้นทุน **อตุตฺริ อวสิฏฺจ** อันเหลือเป็นกำไรยิ่งขึ้น **ทวารณาย** เพื่อเลี้ยงดูภรรยา **อตุถิ** มีอยู่ **เม** แก่เรา’ ดังนี้. **โส** (**ปุริโส**) บุรุษนั้น **ลเภถ** พึงได้ **ปาโมชฺช** ซึ่งความเบิกบานใจ, **อิคฺคเจย** พึงบรรลู่ **โสมนสฺส** ซึ่งความสุขใจ **ตโตนิทาน** (**อนินฺโต**) เพราะความไม่มีหนี้เป็นเหตุ **เสยฺยถาปิ** แม้ฉันท.

[๒๑๙] **มหาราช** ดูก่อนมหาบพิตร **ปุริโส** บุรุษ **อาพาริโก** **อสฺส** อาจเป็นคนป่วย **ทุกฺขิโต** มีทุกข์ **พาสฺสทฺคิลาโน** มีไข้หนัก ; **ภตฺต** อาหาร **อสฺส** (**ปุริสสฺส**) ของบุรุษนั้น **น ฉา** **เทย** ไม่สามารถย่อย **จ** ด้วย, **พฺลมตฺตา** ความมีกำลัง **กาเย** ในร่างกาย **น อสฺส** ไม่อาจมี **จ** ด้วย. **อปฺเรน สมเยน** ในสมัยอื่นอีก **โส** (**ปุริโส**) บุรุษนั้น **มุจฺเจย** สามารถฟื้น **ตฺมทา** **อาพารา** จากอาพารานั้น ; **ภตฺต** อาหาร **อสฺส** (**ปุริสสฺส**) ของบุรุษนั้น **ฉาเทย** สามารถย่อย **จ** ด้วย, **พฺลมตฺตา** ความมีกำลัง **กาเย** ในร่างกาย **อสฺส** สามารถมี **จ** ด้วย.

เอว (**จินฺตนิ**) ความคิดอย่างนี้ **อสฺส** พึงมี **ตสฺส** (**ปุริสสฺส**) แก่บุรุษนั้น **อิติ** ว่า ‘**ปฺพุเพ** ในกาลก่อน **อหิ โข** เราแล **อาพาริโก** **อโหสิ** ได้เป็นคนป่วยแล้ว **ทุกฺขิโต** มีทุกข์ **พาสฺสท-** **คิลาโน** มีไข้หนัก, **ภตฺต** อาหาร **เม** ของเรา **น ฉาเทสิ** ไม่ย่อยแล้ว **จ** ด้วย, **พฺลมตฺตา** ความมี กำลัง **กาเย** ในร่างกาย **น อาสิ** ไม่มีแล้ว **จ** ด้วย, **เอตฺริ** ในกาลนี้ **โส** (**อหิ**) เรานั้น **มุจฺโต** **อมฺหิ** ย่อมเป็นผู้ฟื้นแล้ว **ตฺมทา** **อาพารา** จากอาพารานั้น ; **ภตฺต** อาหาร **เม** ของเรา **ฉาเทติ** ย่อมย่อย **จ** ด้วย, **พฺลมตฺตา** ความมีกำลัง **กาเย** ในกาย **เม** ของเรา **อตุถิ** มีอยู่ **จ** ด้วย’ ดังนี้. **โส** (**ปุริโส**) บุรุษนั้น **ลเภถ** พึงได้ **ปาโมชฺช** ซึ่งความเบิกบานใจ, **อิคฺคเจย** พึงบรรลู่ **โสมนสฺส** ซึ่งความสุขใจ **ตโตนิทาน** (**อาพารมุจฺโต**) เพราะความฟื้นจากอาพารานั้นเป็นเหตุ **เสยฺยถาปิ** แม้ฉันท.

[๒๒๐] **มหาราช** ดูก่อนมหาบพิตร **ปุริโส** บุรุษ **พฺโธ** **อสฺส** อาจเป็นผู้ถูกจองจำ **พฺนฺธนาคาร** ในเรือนจำ. **อปฺเรน สมเยน** ในสมัยอื่นอีก **โส** (**ปุริโส**) บุรุษนั้น **มุจฺเจย** สามารถ ฟื้น **ตฺมทา** **พฺนฺธนาคาร** จากเรือนจำนั้น **โสตฺถิ** โดยสวัสดิ์ **อพฺภเยน** โดยปราศจากภัย,

จ หนึ่ง วโย ความสิ้นไป โภคานํ แห่งทรัพย์ทั้งหลาย กิณฺจิ อะไรๆ น (โหติ) ย่อมไม่มี อสฺส (ปฺริสฺสฺส) แก่บุรุษนั้น.

เอวํ (จินฺตณํ) ความคิดอย่างนี้ อสฺส พึงมี ตสฺส (ปฺริสฺสฺส) แก่บุรุษนั้น อิติ ว่า ‘บุพฺเพ ในกาลก่อน อหํ โข เราแล พทฺโธ อโหสิ ได้เป็นอันเขาจงจำแล้ว พนฺธนาคาร ในเรือนจำ, เอตฺรทฺธิ ในกาลนี้ โส (อหํ) เรานั้น มุตฺโต อมฺหิ ย่อมเป็นผู้พ้นแล้ว ตมฺหา พนฺธนาคารา จากเรือนจำนั้น โสตุถิโน โดยสวัสดิ์ อพฺภเยน โดยปราศจากภัย, จ หนึ่ง วโย ความสิ้นไป โภคานํ แห่งทรัพย์ทั้งหลาย กิณฺจิ อะไรๆ นตฺถิ ย่อมไม่มี เม แก่เรา” ดังนี้. โส (ปฺริโส) บุรุษนั้น ลภถ พึงได้ ปาโมชฺชํ ซึ่งความเบิกบานใจ, อธิคฺจฺเจยฺย พึงบรรลฺล โสมนสฺส ซึ่งความสุขใจ ตโตนิทานํ (พนฺธนมุตฺโต) เพราะความพ้นจากการจองจำนั้นเป็นเหตุ เสยฺยถาปี แม้ฉันใด.

[๒๒๑] มหาราช ดูก่อนมหาบพิตร ปฺริโส บุรุษ ทาโส อสฺส อาจเป็นทาส อนตฺตารีโน ผู้ไม่มีตนเป็นที่พึ่ง ปฺรารีโน ผู้มีบุคคลอื่นเป็นที่พึ่ง น เยนกามํคโม ผู้ไปในที่ใดตามปรารธนาไม่ได้. อปฺเรน สมเยน ในสมัยอื่นอีก โส (ปฺริโส) บุรุษนั้น มุจฺเจยฺย สามารถพ้น ตมฺหา ทาสพฺยา จากความเป็นแห่งทาสนั้น อตฺตารีโน ผู้มีตนเป็นที่พึ่ง อปฺรารีโน ผู้ไม่มีบุคคลอื่นเป็นที่พึ่ง ภูชิสฺโส ผู้เป็นอิสระ เยนกามํคโม ผู้ไปในที่ใดตามปรารธนา.

เอวํ (จินฺตณํ) ความคิดอย่างนี้ อสฺส พึงมี ตสฺส (ปฺริสฺสฺส) แก่บุรุษนั้น อิติ ว่า ‘บุพฺเพ ในกาลก่อน อหํ โข เราแล ทาโส อโหสิ ได้เป็นทาสแล้ว อนตฺตารีโน ผู้ไม่มีตนเป็นที่พึ่ง ปฺรารีโน ผู้มีบุคคลอื่นเป็นที่พึ่ง น เยนกามํคโม ผู้ไปในที่ใดตามปรารธนาไม่ได้. เอตฺรทฺธิ ในกาลนี้ โส (อหํ) เรานั้น มุตฺโต อมฺหิ ย่อมเป็นผู้พ้นแล้ว อตฺตารีโน ผู้มีตนเป็นที่พึ่ง อปฺรารีโน ผู้ไม่มีบุคคลอื่นเป็นที่พึ่ง ภูชิสฺโส ผู้เป็นอิสระ เยนกามํคโม ผู้ไปในที่ใดตามปรารธนา’ ดังนี้. โส (ปฺริโส) บุรุษนั้น ลภถ พึงได้ ปาโมชฺชํ ซึ่งความเบิกบานใจ, อธิคฺจฺเจยฺย พึงบรรลฺล โสมนสฺส ซึ่งความสุขใจ ตโตนิทานํ (ทาสพฺยมุตฺโต) เพราะความพ้นจากความเป็นทาสนั้นเป็นเหตุ เสยฺยถาปี แม้ฉันใด.

[๒๒๒] มหาราช ดูก่อนมหาบพิตร ปฺริโส บุรุษ สฺรโน ผู้เป็นไปกับด้วยทรัพย์ สโกโค ผู้เป็นไปกับด้วยโภคะ ปฺฏิปชฺเชยฺย อาจดำเนินไป กนฺตารทฺธานมคฺคํ สู่หนทางไกลอันกันดาร ทฺพฺภิกฺขํ อันหาภิกษุได้ยาก สปฺปฏฺธิญํ อันเป็นไปกับด้วยภัยเฉพาะหน้า. อปฺเรน สมเยน ในสมัยอื่นอีก โส (ปฺริโส) บุรุษนั้น นิตฺถเรยฺย สามารถข้ามพ้น ตํ กนฺตารํ ซึ่งทางกันดารนั้น โสตุถิโน โดยสวัสดิ์, ออนุปฺปฏฺเญยฺย สามารถไปถึงโดยลำดับ คามนฺตํ ซึ่งหมู่บ้าน เขมํ โดยปลอดภัย อปฺปฏฺธิญํ โดยไม่มีภัยเฉพาะหน้า.

เอวํ (จินฺตณํ) ความคิดอย่างนี้ อสฺส พึงมี ตสฺส (ปฺริสฺสฺส) แก่บุรุษนั้น อิติ ว่า ‘บุพฺเพ ในกาลก่อน อหํ โข เราแล สฺรโน ผู้เป็นไปกับด้วยทรัพย์ สโกโค ผู้เป็นไปกับด้วยโภคะ ปฺฏิปชฺชํ ดำเนินไปแล้ว กนฺตารทฺธานมคฺคํ สู่หนทางไกลอันกันดาร ทฺพฺภิกฺขํ อันหาภิกษุได้ยาก สปฺปฏฺธิญํ อันเป็นไปกับด้วยภัยเฉพาะหน้า. เอตฺรทฺธิ ในกาลนี้ โส (อหํ) เรานั้น นิตฺถิณฺโณ ส ข้ามพ้นแล้ว ตํ กนฺตารํ ซึ่งทางกันดารนั้น โสตุถิโน โดยสวัสดิ์, ออนุปฺตฺโต ไปถึงโดยลำดับ

แล้ว **คามนุต์** ซึ่งหมู่บ้าน **เขม** โดยปลอดภัย **อปปฏิภย** โดยไม่มีภัยเฉพาะหน้า' ดังนี้. **โส (ปรีโส)** บุรุษนั้น **ลภถ** ฟังได้ **ปาโมชช** ซึ่งความเบิกบานใจ, **อริคฺจเจยฺย** ฟังบรรลु **โสมนสฺส** ซึ่งความสุขใจ **ตโตนินานํ (กนฺตารมุตฺโต)** เพราะความพ้นจากกันดารนั้นเป็นเหตุ **เสยฺยถาปิ** แม้ฉนั้นใด.

[๒๒๓] **มหาราช** ดูก่อนมหาบพิตร **ภิกฺขุ** ภิกษุ **สมนุสฺสตี** ย่อมพิจารณาเห็น **อิเม ปญฺจ นีวรณ** ซึ่งนิวรณทั้งหลาย ๕ ประการเหล่านี้ **อตฺตนิ** ในตน **อปฺปทีเน** อันยังละไม่ได้ **เอว** อย่างนี้ **ยถา อธิ** ว่าเหมือนหนึ่ง **ยถา โรค** ว่าเหมือนโรค **ยถา พนฺธนาการ์** ว่าเหมือนเรือนจองจำ **ยถา ทาสพฺย** ว่าเหมือนความเป็นทาส **ยถา กนฺตารทฺธานมคฺค** ว่าเหมือนทางไกลอันกันดาร **เอวเมว โข** ฉนั้นนั้นนั่นเทียวแล.

[๒๒๔] **มหาราช** ดูก่อนมหาบพิตร **ภิกฺขุ** ภิกษุ **สมนุสฺสตี** ย่อมพิจารณาเห็น **อิเม ปญฺจ นีวรณ** ซึ่งนิวรณทั้งหลาย ๕ ประการเหล่านี้ **อตฺตนิ** ในตน **ปฺปทีเน** อันละได้แล้ว **ยถา อาณณฺย** ว่าเหมือนความไม่มีหนึ่ง **ยถา อาโรคฺย** ว่าเหมือนความไม่มีโรค **ยถา พนฺธนา โมกฺข** ว่าเหมือนความหลุดพ้นจากการจองจำ **ยถา ภูชิสฺส** ว่าเหมือนความเป็นอิสระ **ยถา เขมฺนตฺถุมิ** ว่าเหมือนภูมิสถานอันปลอดภัย **เสยฺยถาปิ** แม้ฉนั้นใด, **มหาราช** ดูก่อนมหาบพิตร **เอวเมว โข** ฉนั้นนั้นนั่นเทียวแล.

[๒๒๕] **ตสฺส (ภิกฺขุโน)** เมื่อภิกษุนั้น **สมนุสฺสโต** พิจารณาเห็นอยู่ **อิเม ปญฺจ นีวรณ** ซึ่งนิวรณทั้งหลาย ๕ ประการเหล่านี้ **ปฺปทีเน** อันละได้แล้ว **อตฺตนิ** ในตน **ปาโมชช** ความเบิกบานใจ **ชายติ** ย่อมเกิดขึ้น, **(ภิกฺขุโน) ปมุทิตสฺส** เมื่อภิกษุเบิกบานใจแล้ว **ปิติ** ความเอิบอิมใจ **ชายติ** ย่อมเกิดขึ้น, **(ภิกฺขุโน) ปิติมนสฺส** เมื่อภิกษุมีใจเอิบอิม **กาโย** กาย **ปสฺสมุทฺติ** ย่อมสงบ, **ปสฺสทฺรกาโย (ภิกฺขุ)** ภิกษุผู้มีกายสงบแล้ว **เวเทติ** ย่อมเสวย **สุข** ซึ่งความสุข, **(ภิกฺขุโน) สุขิโน** เมื่อภิกษุมีความสุข **จิตฺตํ จิต** **สมาธิยติ** ย่อมตั้งมั่น.

ปจฺมชฺฌานํ

ฌานที่ ๑

[๒๒๖] **โส (ภิกฺขุ)** ภิกษุนั้น **วิวิจฺเจว** สงัดแล้วนั้นเทียว **กาเมติ** จากกามทั้งหลาย **วิวิจฺจ** สงัดแล้ว **อกุสเลติ ธมฺเมติ** จากธรรมทั้งหลายอันเป็นอกุศล **อุปสมฺปชฺช** บรรลุแล้ว **ปจฺม ฌานํ** ซึ่งฌานที่หนึ่ง **สวิตกฺก** อันเป็นไปพร้อมด้วยวิตก **สฺวิจาร์** อันเป็นไปพร้อมด้วยวิจาร์ **วิเวกขํ ปิติสฺสขํ** มีปิติกันเกิดจากวิเวก **วิหฺรติ** ย่อมอยู่. **โส (ภิกฺขุ)** ภิกษุนั้น **อิมเมว กาย** ยังกายนี้มั่นเทียว **อภิสนฺนเทติ** ย่อมให้ชุ่มชื้น **ปฺริสนฺนเทติ** ย่อมให้เอิบอิม **ปฺริปุเรติ** ย่อมให้เต็มเปี่ยม **ปฺริปฺพรติ** ย่อมให้แผ่ไป **วิเวกเขน ปิติสฺสเขน** ด้วยปิติและสุขอันเกิดจากวิเวก, **ภิกฺขุจ (อวยว)** ส่วนใดๆ **อสุส กายสุส** ของกายนั้น **สพฺพาวโต** โดยส่วนทั้งปวง **วิเวกเขน ปิติสฺสเขน อปฺมุฏฺถ** เป็นส่วนอันปิติและสุขอันเกิดจากวิเวกไม่กระทบแล้ว **น โทติ** ย่อมไม่มี.

[๒๒๗] **มหาราช** ดูก่อนมหาบพิตร **เสยฺยถาปิ** **นฺหาปโก วา** พนักงานสรณานหรือ **นฺหาปกนฺตฺวาสิ วา** หรือว่าลูกมือของพนักงานสรณาน **ทกฺโข** ผู้มีความชำนาญ **อาภิริตฺวา**
พระมหาสมปอง มุทิต ฌจ ๒๕๖๘ *สถาบันบาลีใหญ่และพระไตรปิฎก วัดวิหารธรรม*

เกี่ยวลงแล้ว **นุทานิยจฺจนฺยานิ** ซึ่งผงสบุอันควรวาบ **กัสมฺมาเล** ในถาดสัมฤทธิ์ **สนฺเนยฺย** ฟิงปั้น **ปริบฺโผสกํ ปริบฺโผสกํ** ให้เกาะเป็นก้อนๆ **อุทฺเทน** ด้วยน้ำ, **สายํ** ในเวลาเย็น **นุทานิยปิณฺฑติ** ก้อนสบุสำหรับอาบ **สนฺนาหฺนคฺคา** ติดเนื่องกันแล้ว **สนฺนาหฺนปฺเรตา** ติดเนื่องกันอีก **สนฺตฺรพาหิรา** **มุฏฺทา** เกาะกุมกันทั้งภายในและภายนอก **น ปคฺขรณฺนิ** ไม่กระจายออก **สนฺเนหฺน** เพราะการปั้น **จ** ด้วย **เสยฺยถาปิ** แม้นั้นได้ ;

มหาราช ดูก่อนมหาบพิตร **ภิกฺขุ ภิกฺษุ อิมเมว กายํ** ยังกายนี้มั่นเดียว **อภิสนฺนเทติ** ย่อมให้ชุ่มชื้น **ปริสนฺนเทติ** ย่อมให้เอิบอิม **ปริปฺรูเรติ** ย่อมให้เต็มเปี่ยม **ปริปฺพรติ** ย่อมให้แผ่ไป **วิเวกเขน ปิตฺติสฺสฺเขน** ด้วยปิตติและสุขอันเกิดจากวิเวก, **ภิกฺขุจ (อวยว)** ส่วนใดๆ **อสุส กายสุส** ของกายนั้น **สพฺพาวโต** โดยส่วนทั้งปวง **วิเวกเขน ปิตฺติสฺสฺเขน อปฺมุฏฺฏํ** เป็นส่วนอันปิตติและสุขอันเกิดจากวิเวกไม่กระทบแล้ว **น โทติ** ย่อมไม่มี **เอวเมว โข** ฉะนั้นมั่นเดียวแล.

มหาราช ดูก่อนมหาบพิตร **อิทฺมปิ โข** แม้นี้แล **สนฺนทฺธิจฺจิกํ สามญฺญผลํ (โทติ)** ย่อมเป็นผลของความเป็นแห่งสมณะ อันเห็นประจักษ์ **อภิกฺกนฺตตรณฺจ** อันยิ่งกว่าด้วย **ปณฺนิตฺตรณฺจ** อันประณีตกว่าด้วย **ปริเมหิ สนฺนทฺธิจฺเจหิ สามญฺญผลเลหิ** กว่าผลของความเป็นแห่งสมณะ อันเห็นประจักษ์ อันมีนัยก่อน.

ทฺติยชฺฌมานํ

ฌมานํที่ ๒

[๒๒๘] **มหาราช** ดูก่อนมหาบพิตร **ปฺน จ ปรี** ก็อีกประการหนึ่ง **วฺรูปสฺมา** เพราะความสงบระงับ **วิตกฺกวิจฺจารานํ** แห่งวิตกและวิจาร์ **ภิกฺขุ ภิกฺษุ อฺปฺสมฺปชฺช** บรรลุแล้ว **ทฺติยํ ฌานํ** ซึ่งฌานที่สอง **อชฺฌตฺตํ สมฺปสาทฺนํ** อันปล่อยใสในภายใน **เอโกทฺธิภาวํ** อันมีอารมณ์เป็นเลิศ **เจตฺโต** แห่งจิต **อวิตกํ** ไม่มีวิตก **อวิจาร์** ไม่มีวิจาร์ **สมาริซํ ปิตฺติสฺสํ** อันมีปิตติและสุข อันเกิดจากสมาธิ **วิหฺรติ** ย่อมอยู่.

โส (ภิกฺขุ) ภิกฺษุณฺณํ อิมเมว กายํ ยังกายนี้มั่นเดียว **อภิสนฺนเทติ** ย่อมให้ชุ่มชื้น **ปริสนฺนเทติ** ย่อมให้เอิบอิม **ปริปฺรูเรติ** ย่อมให้เต็มเปี่ยม **ปริปฺพรติ** ย่อมให้แผ่ไป **วิเวกเขน ปิตฺติสฺสฺเขน** ด้วยปิตติและสุขอันเกิดจากวิเวก, **ภิกฺขุจ (อวยว)** ส่วนใดๆ **อสุส กายสุส** ของกายนั้น **สพฺพาวโต** โดยส่วนทั้งปวง **วิเวกเขน ปิตฺติสฺสฺเขน อปฺมุฏฺฏํ** เป็นส่วนอันปิตติและสุขอันเกิดจากวิเวกไม่กระทบแล้ว **น โทติ** ย่อมไม่มี.

[๒๒๙] **มหาราช** ดูก่อนมหาบพิตร **อุทฺทฺรทฺโท** ห้วงแห่งน้ำ **คฺมภีโร** อันลึก **อฺพฺภิทฺทโก (โทติ)** มีน้ำเป็นวังวน, **อายมุขํ** ทางไหลไป **ปฺรตฺถิมาย ทิสาย** ในทิศตะวันออก **ตฺสฺส อฺทฺทฺสฺส** แห่งน้ำนั้น **น (อสุส)** ไม่สามารถมีมั่นเดียว, **อายมุขํ** ทางไหลไป **ทกฺขิณฺมาย ทิสาย** ในทิศใต้ **ตฺสฺส อฺทฺทฺสฺส** แห่งน้ำนั้น **น (อสุส)** ไม่สามารถมี, **อายมุขํ** ทางไหลไป **ปจฺฉิมาย ทิสาย** ในทิศตะวันตก **ตฺสฺส อฺทฺทฺสฺส** แห่งน้ำนั้น **น (อสุส)** ไม่สามารถมี, **อายมุขํ** ทางไหลไป **อฺตฺตราย ทิสาย** ในทิศเหนือ **ตฺสฺส อฺทฺทฺสฺส** แห่งน้ำนั้น **น (อสุส)** ไม่สามารถมี, **จ** อนึ่ง **เทโว** ฝน **น อฺนุปฺปเวจฺเจยฺย** ไม่อาจหลั่ง **สมฺมาธารํ** ซึ่งสายธารโดยง่าย **กาเลนกาลํ** ตลอดกาลในกาล.

อถ โข ครั้งนั้นแล **สีตา อุทกรททา** ห้วงแห่งน้ำอันเย็น **อุพฺภิชชิตฺวา** พวยพุ่งขึ้นแล้ว **ตมฺหาว วาริธารา** จากสายธารแห่งน้ำนั้น **ตเมว อุทกรทฺ** ยังห้วงแห่งน้ำนั้นนั้นเทียว **อภิสนฺทยฺย** พึงให้ชุ่มชื้น **ปริสนฺทยฺย** พึงให้เอิบอาบ **ปริปฺุเรยฺย** พึงให้เต็มเปี่ยม **ปริปฺุผลฺเรยฺย** พึงให้ฟุ้งกระจายไป **สีเตน วารินา** ด้วยสายน้ำอันเย็นนั้น,

กิญฺจิ (อวยว) ส่วนใดๆ **อสุส (อุทกรทฺสุส)** ของห้วงแห่งน้ำนั้น **สพฺพาวโต** โดยส่วนทั้งปวง **สีเตน วารินา อปฺมุญฺ** เป็นส่วนอันน้ำอันเย็นไม่กระทบแล้ว **น อสุส** ไม่พึงมี **เสยฺยถาปิ** แม้ฉับใด.

มหาราช ดูก่อนมหาบพิตร **ภิกฺขุ ภิกฺษุ อิมเมว กายํ** ยังกายนี้มันเทียว **อภิสนฺทเทติ** ย่อมให้ชุ่มชื้น **ปริสนฺทเทติ** ย่อมให้เอิบอาบ **ปริปฺุเรติ** ย่อมให้เต็มเปี่ยม **ปริปฺุผลฺเรติ** ย่อมให้แผ่ไป **วิเวกเซน ปิตฺติสุเซน** ด้วยปิติและสุขอันเกิดจากวิเวก, **กิญฺจิ (อวยว)** ส่วนใดๆ **อสุส กายสุส** ของกายนั้น **สพฺพาวโต** โดยส่วนทั้งปวง **วิเวกเซน ปิตฺติสุเซน อปฺมุญฺ** เป็นส่วนอันปิติและสุขอันเกิดจากวิเวกไม่กระทบแล้ว **น โทติ** ย่อมไม่มี **เอวเมว โข** ฉะนั้นนั้นเทียวแล.

มหาราช ดูก่อนมหาบพิตร **อิทฺมปิ โข** แม้นี้แล **สนฺทิจฺจิกํ สามญฺญผลํ (โทติ)** ย่อมเป็นผลของความเป็นแห่งสมณะ อันเห็นประจักษ์ **อภิกฺกนฺตตรณฺจ** อันยิ่งกว่าด้วย **ปณฺนิตตรณฺจ** อันประณีตกว่าด้วย **ปุริเมหิ สนฺทิจฺจิกเกหิ สามญฺญผลเลหิ** กว่าผลของความเป็นแห่งสมณะ อันเห็นประจักษ์ อันมีนัยก่อน.

ตติยขุณฺณํ

ณฺณํที่ ๓

[๒๓๐] **มหาราช** ดูก่อนมหาบพิตร **ปฺน จ ปรี** ก็อีกประการหนึ่ง **วิราคา** เพราะความคลายไป **ปิตฺติยา** แห่งปิติ **จ** ด้วย **ภิกฺขุ ภิกฺษุ อุเปกฺขโก** ผู้มีอุเบกขา **สโต** มีความระลึกได้ **สมฺปชาโน** มีความรู้สึกรู้ตัว **จ** ด้วย **วิหฺรติ** ย่อมอยู่, **ปฏฺิสฺเวเตติ** ย่อมเสวย **สุขํ** ซึ่งความสุข **กาเยน** ด้วยนามกาย **จ** ด้วย.

อริยา พระอริยะทั้งหลาย **อาจิกฺขนฺตติ** ย่อมเรียก **ยํ ตํ (ภิกฺขุ)** ซึ่งภิกฺษุใด **อิตฺติ** ว่า 'อุเปกฺขโก ผู้มีอุเบกขา **สตีมา** มีสติ **สุขวิหฺรตี** มีปรกติดอยู่เป็นสุข' ดังนี้, **(โส) ภิกฺขุ ภิกฺษุ** นั้น **อุปสมฺปชฺช** บรรลุแล้ว **ตติยํ ณฺณํ** ซึ่งณฺณํที่สาม **วิหฺรติ** ย่อมอยู่.

โส (ภิกฺขุ) ภิกฺษุ นั้น **อิมเมว กายํ** ยังกายนี้มันเทียว **อภิสนฺทเทติ** ย่อมให้ชุ่มชื้น **ปริสนฺทเทติ** ย่อมให้เอิบอาบ **ปริปฺุเรติ** ย่อมให้เต็มเปี่ยม **ปริปฺุผลฺเรติ** ย่อมให้แผ่ไป **วิเวกเซน ปิตฺติสุเซน** ด้วยปิติและสุขอันเกิดจากวิเวก, **กิญฺจิ (อวยว)** ส่วนใดๆ **อสุส กายสุส** ของกายนั้น **สพฺพาวโต** โดยส่วนทั้งปวง **วิเวกเซน ปิตฺติสุเซน อปฺมุญฺ** เป็นส่วนอันปิติและสุขอันเกิดจากวิเวกไม่กระทบแล้ว **น โทติ** ย่อมไม่มี.

[๒๓๑] **มหาราช** ดูก่อนมหาบพิตร **อุปฺปลินฺนียํ วา** ในกอกแห่งบัวเขียวหรือ **ปทุมินฺนียํ วา** หรือในกอกแห่งแดง **ปฺุณฺทริกีนฺนียํ วา** หรือว่าในกอกแห่งขาว **อุปฺปลานี วา** ดอกบัวเขียวทั้งหลาย **พระมหาสมปอง มฺหิโต ฌจ ๒๕๖๘** **สถำบันบาลีใหญ่และพระไตรปิฎก วัดวชิรารธรรม**

หรือ **ปทุมานิ** วา หรือดอกบัวแดงทั้งหลาย **ปทุมทริกานิ** วา หรือว่าดอกบัวขาวทั้งหลาย **อปฺเปกฺจฺจานิ** แม้บางเหล่า **ชาตานิ** อันเกิดแล้ว **อุทฺเท** ในน้ำ **สํวตฺตานิ** เจริญแล้ว **อุทฺเท** ในน้ำ **อนุคฺคตานิ** ไม่พ่นแล้ว **อุทฺกา** จากน้ำ **อนฺโตนิมฺมุคฺคโปสีนิ** อันจมอยู่ในน้ำและมีน้ำหล่อเลี้ยงไว้, **ตานิ** (**อฺปฺปลาทีนิ**) ดอกบัวทั้งหลายมีบัวเขียวเป็นต้นเหล่านั้น **อภิสนฺนานิ** ชุ่มชื้น **ปริสนฺนานิ** เอิบอาบ **ปริปุรานิ** เต็มเปี่ยม **ปริปฺมุฏฺฏานิ** แผ่ไป **ยาว** **อคฺคา จ** จรดยอดด้วย **ยาว** **มฺูลา จ** จรดเหง้าด้วย **สีเตน** **วารินา** ด้วยสายน้ำอันเย็น, **กิญฺจิ** (**อวยว์**) ส่วนใดๆ **อสฺส** (**อฺปฺปลาทีโน**) ของบัวมีบัวเขียวเป็นต้นนั้นคือ **อฺปฺปลานํ** วา แห่งบัวเขียวทั้งหลายหรือ **ปทุมานํ** วา หรือแห่งบัวแดงทั้งหลาย **ปทุมทริกานํ** วา หรือว่าแห่งบัวขาวทั้งหลาย **สพฺพาวตํ** อันมีส่วนทั้งปวง **สีเตน** **วารินา** **อฺปฺมุฏฺฏํ** เป็นส่วนอันสายน้ำอันเย็นไม่กระทบแล้ว **น** **อสฺส** ไม่อาจมี **เสยฺยถาปี** แม้ฉันใด ; **มหาราช** ดูก่อนมหาบพิตร **ภิกฺขุ** ภิกษุ นั้น **อิมเมว** **กายํ** ยังกายนี้ นั้น เทียว **อภิสนฺนเตติ** ย่อมให้ชุ่มชื้น **ปริสนฺนเตติ** ย่อมให้เอิบอาบ **ปริปุเรติ** ย่อมให้เต็มเปี่ยม **ปริปฺมุฏฺเติ** ย่อมให้แผ่ไป **วิเวกเขน** **ปีติสุขเขน** ด้วยปีติและสุขอันเกิดจากวิเวก, **กิญฺจิ** (**อวยว์**) ส่วนใดๆ **อสฺส** **กายสฺส** ของกายนั้น **สพฺพาวโต** อันมีส่วนทั้งปวง **วิเวกเขน** **ปีติสุขเขน** **อฺปฺมุฏฺฏํ** เป็นส่วนอันปีติและสุขอันเกิดจากวิเวกไม่กระทบแล้ว **น** **โหติ** ย่อมไม่มี.

มหาราช ดูก่อนมหาบพิตร **อิทฺมปิ** **โฆ** แม้นี้แล **สนฺทิจฺฉิกํ** **สามญฺญผลํ** (**โหติ**) ย่อมเป็นผลของความเป็นแห่งสมณะ อันเห็นประจักษ์ **อภิกฺกนฺตตรณฺจ** อันยิ่งกว่าด้วย **ปณฺนิตตรณฺจ** อันประณีตกว่าด้วย **ปุริเมหิ** **สนฺทิจฺฉิกเกหิ** **สามญฺญผลเลหิ** กว่าผลของความเป็นแห่งสมณะ อันเห็นประจักษ์ อันมีนัยก่อน.

จตุตฺถชฺฌมานํ

ฌมานํที่ ๔

[๒๓๒] **มหาราช** ดูก่อนมหาบพิตร **ปฺน จ** **ปรํ** ก็อีกประการหนึ่ง **ปทานา** เพราะละ **สุขสฺส** ซึ่งสุข **จ** ด้วย **ปทานา** เพราะละ **ทุกฺขสฺส** ซึ่งทุกข์ **จ** ด้วย **อตฺถงฺคมา** เพราะความดับไป **โสมนสฺสโทมนสฺसानํ** แห่งความยินดีและความยินร้ายทั้งหลาย **ปฺพุเพว** ในกาลก่อนนั้น เทียว **ภิกฺขุ** ภิกษุ **อฺปฺสมฺปชฺช** บรรลุแล้ว **จตุตฺถํ** **ฌมานํ** ซึ่งฌมานที่สี่ **อทุกฺขมสุขํ** อันไม่มีทุกข์ ไม่มีสุข **อฺเปกฺขาสติปาริสฺสุทฺธิ** มีความบริสุทธิ์แห่งสติเพราะอุเบกขา **วิหฺรติ** ย่อมอยู่.

โส (**ภิกฺขุ**) ภิกษุ นั้น **เจตฺสา** มีใจ **ปริสฺสุทฺเธน** อันบริสุทธิ์ **ปริโยทาเตน** อันหลุดพ้น **ผริตฺวา** **นิสินฺโน** **โหติ** ย่อมเป็นผู้นั่งแผ่ไปแล้ว **อิมเมว** **กายํ** ตลอดกายนี้ นั้น เทียว, **กิญฺจิ** (**อวยว์**) ส่วนใดๆ **อสฺส** **กายสฺส** ของกายนั้น **สพฺพาวโต** อันมีส่วนทั้งปวง **เจตฺสา** **ปริสฺสุทฺเธน** **ปริโยทาเตน** **อฺปฺมุฏฺฏํ** อัน อันใจที่บริสุทธิ์หลุดพ้น ไม่กระทบแล้ว **น** **โหติ** ย่อมไม่มี.

[๒๓๓] **มหาราช** ดูก่อนมหาบพิตร **ปุริโส** **บุรุษ** **ปารุปีตฺวา** **นิสินฺโน** **อสฺส** พึงเป็นผู้นั่งห่มคลุมแล้ว **สสีสํ** (**กายํ**) ซึ่งร่างกายพร้อมด้วยศีระะ **โอทาเตน** **วตฺถเณ** ด้วยผ้าอันขาว, **กิญฺจิ** (**อวยว์**) อวัยวะส่วนใดๆ **อสฺส** **กายสฺส** ของร่างกายนั้น **สพฺพาวโต** โดยรอบ **วตฺถเณ** อันผ้า **โอทาเตน** สีขาว **อฺปฺมุฏฺฏํ** ไม่กระทบแล้ว **น** **อสฺส** ไม่อาจมี **เสยฺยถาปี** แม้ฉันใด ;

มหาราช ดูก่อนมหาบพิตร **ภิกขุ** ภิกษุ นั้น **ผริตวา** นิสินโน **โหติ** ย่อมเป็นผู้นั่งแผ่ไปแล้ว **อิมเมว** กายํ ตลอดกายนี้ นั่นเทียว **เจตสา** ด้วยใจ **ปริสสุเทเน** อันปริสสุเทธิ **ปริโยทาเตน** อัน ผุดผ่อง, **ภิกขุจि** (อวยว) อวยวะส่วนใดๆ **อสุส** กายสุส ของร่างกายนั้น **สพฺพาวาโต** อันมีส่วนทั้ง ปวง **เจตสา** **ปริสสุเทเน** **ปริโยทาเตน** **อปฺมุญฺหิ** อัน อันใจที่ปริสสุเทธิ ผุดผ่อง ไม่กระทบแล้ว **น โหติ** ย่อมไม่มี.

มหาราช ดูก่อนมหาบพิตร **อิทฺมปิ โข** แม่นี่แล **สามญฺญผลํ** (โหติ) ย่อมเป็นผลของความ เป็นแห่งสมณะ **สนฺทิกฺกจิกิ** อันเห็นประจักษ์ **อภิกฺกนฺตตรณฺจ** อันดีกว่าด้วย **ปณฺนิตตรณฺจ** อัน ประณีตกว่าด้วย **สามญฺญผลลลิติ** กว่าผลของความเป็นแห่งสมณะทั้งหลาย **สนฺทิกฺกจิกิ** อันเห็น ประจักษ์ **ปริเมทิ** อันมีในก่อน.

วิปัสสนาญาณ

วิปัสสนาญาณ

[๒๓๔] **จิตฺเต** เมื่อจิต **สมาทิตเต** ตั้งมั่นแล้ว **ปริสสุเท** ปริสสุเทธิแล้ว **ปริโยทาเต** ผุดผ่อง แล้ว **อนนฺคณ** ไม่มีกิเลสเพียงตั้งเนิ่น **วิคตฺตฺตฺตฺตฺต** มีกิเลสเครื่องเศร้าหมองไปปราศแล้ว **มฺหุญฺจเต** มีสภาพอ่อนแล้ว **กมฺมณิเย** ควรแก่การงาน **จิตเต** ดำรงมั่นแล้ว **อาเนญฺชปฺตฺเต** ถึง แล้วซึ่งความไม่หวั่นไหว **เอว** อย่างนี้, **โส** (ภิกขุ) ภิกษุ นั้น **อภินิหฺรติ** ย่อมส่งไป **จิตฺตํ** คือยัง จิต **อภินินฺนาเมติ** ย่อมให้ย่อมไป **ฌานทสฺสนาย** เพื่อความเห็นด้วยญาณ. **โส** (ภิกขุ) ภิกษุ นั้น **ปชานาติ** ย่อมรู้ชัด **เอว** อย่างนี้ **อิติ** ว่า 'อโย โข กาโย กายนี้แล **เม** ของเรา **รูปิ** มีรูปร่าง **จาตุมหาภูติโก** อันอาศัยมหาภูตรูปสี่ **มาตาเบตติกสมฺภโว** อันเกิดจากมารดาและบิดา **โธทฺท- กุมฺมาสุปฺจโย** อันเจริญเติบโตเพราะข้าวสุกและขนมสด **อนิจฺจจฺฉาตฺนปริมฺทฺทนภทฺทนวิทฺธํสน- ธมฺโม** อันมีความไม่เที่ยง ความประคบบประทงม ความนวดเฟ้น ความทำลาย และความ กระจัดกระจายไป เป็นธรรมดา; **จ ปน** ก็แล **อิทํ วิญฺญาณํ** วิญญาณนี้ **เม** ของเรา **สิตํ** อาศัย อยู่แล้ว **เอตฺถ** (กาย) ในกายนี้ **ปฏฺวิพฺทฺธ** อันเนื่องอยู่ **เอตฺถ** (กาย) ในกายนี้' ดังนี้.

[๒๓๕] **มหาราช** ดูก่อนมหาบพิตร **มณิ เวสุริโย** แก้วชื่อไพฑูรย์ **สุภ** อันงดงาม **ชาติมา** อันเกิดตามธรรมชาติ **อฏฺฐส** มีเหลี่ยมแปดเหลี่ยม **สุปริกมฺมกโต** อันกระทำซึ่งการ เจียรไนแล้วด้วยดี **อจฺโฉ** อันสุกใส **วิปฺปสนฺโน** อันเปล่งประกาย **อนาวิโล** อันไม่ขุ่นมัว **สพฺพการสมฺปนฺโน** อันสมบูรณ์แล้วด้วยลักษณะทั้งปวง. **สฺตฺตํ** เส้นด้าย **นิลํ** วา อันสีเขียวบ้าง **ปีตํ** วา สีเหลืองบ้าง **โลหิตํ** วา สีแดงบ้าง **โอทาทํ** วา สีขาวบ้าง **ปณฺฑุสฺสฺตฺตํ** วา เส้นด้ายอัน สีนวลบ้าง (มณิการณ) อันช่างแก้ว **อาวฺตํ** รัยไว้แล้ว **ตฺตร** (เวสุริเย) ในแก้วไพฑูรย์นั้น **อสุส** ฟุ้งมี.

จกฺขุมมา **ปริโส** บุรุษผู้มีตา **กริตฺวา** กระทำไว้แล้ว **ตํ** เอนิ (เวสุริย) ในแก้วไพฑูรย์นั้น **หตฺถ** ในมือ **ปจฺจเวกฺเขยฺย** สามารถพิจารณาเห็น **อิติ** ว่า 'อโย โข **มณิ** **เวสุริโย** แก้วชื่อ ไพฑูรย์นี้แล **สุภ** อันงดงาม **ชาติมา** อันเกิดตามธรรมชาติ **อฏฺฐส** มีเหลี่ยมแปดเหลี่ยม **สุปริกมฺมกโต** อันกระทำซึ่งการเจียรไนแล้วด้วยดี **อจฺโฉ** อันสุกใส **วิปฺปสนฺโน** อันเปล่งประกาย

อนาวิโล อันไม่ขุ่นมัว สพฺพการสมฺปนฺโน อันสมบรูณ์แล้วด้วยลักษณะทั้งปวง. อิํ สุตฺตํ เส้นด้ายนี้ นิลํ วา อันสีเขียวบ้าง ปีตํ วา สีเหลืองบ้าง โลหิตํ วา สีแดงบ้าง โอทาทํ วา สีขาวบ้าง ปณฺฑิตฺตํ วา เส้นด้ายอันสีนวลบ้าง (มณิการณ) อันช่างแก้ว อาวูตํ รัยไว้แล้ว ตตร (เวฬุริเย) ในแก้วไพฑูรย์นั้น (อสุส) ฟิงมี' ดังนี้ เสยฺยถาปิ แม้ฉันใด.

มหาราช ดูก่อนมหาบพิตร จิตฺเต เมื่อจิต สมฺมาจิตฺเต ตั้งมั่นแล้ว ปริสุทฺเธ บริสุทฺธิแล้ว ปริโยทาเต ผุดผ่องแล้ว อนนฺตคณฺเณ ไม่มีกิเลสเพียงดั่งเนิน วิตฺตูปกฺกิลเสเส มีกิเลสเครื่องเศร้าหมองไปปราศแล้ว มุทฺตญฺเต มีสภาพอ่อนแล้ว กมฺมณิเย ควรแก่การงาน จิตฺเต ดำรงมั่นแล้ว อาเนญฺชปฺปตฺเต ถึงความไม่หวั่นไหวแล้ว เอวํ อย่างนี้, ภิกฺขุ ภิกฺษุณฺณ อภินิหฺรติ ย่อมส่งไป จิตฺตํ คือยังจิต อภินินฺนาเมติ ย่อมให้โน้มไป ญาณทสฺสนาย เพื่อความเห็นด้วยญาณ. โส (ภิกฺขุ) ภิกฺษุณฺณ ปชานาติ ย่อมรู้ชัด เอวํ อย่างนี้ อิติ ว่า 'อโย โข กาโย กายนี้แล เม ของเรา รูปี มีรูปร่าง จาตุมหากฺกิตฺตโก อันอาศัยมหาภูตรูปสี่ มาตาเปตฺติกสมฺภโว อันเกิดจากมารดาและบิดา โอทนฺกมฺมาสุปฺจโย อันเจริญเติบโตเพราะข้าวสุกและขนมสด อนิจฺจุจฺจาทนปฺริมทฺทน-เภทนวิหฺรตฺสนธฺมโม อันมีความไม่เที่ยง ความประคบบประหงม ความนวดเพ้น ความทำลาย และความกระจัดกระจายไป เป็นธรรมดา; จ ปน ก็แล อิํ วิญฺญาณํ วิญฺญาณนี้ เม ของเรา สิตํ อาศัยอยู่แล้ว เอตถ (กาย) ในกายนี้ ปฏฺวิพฺพทฺธํ อันเนื่องอยู่ เอตถ (กาย) ในกายนี้' ดังนี้ เอวเมว โข ฉันนั้นนั้นเพียงแล.

มหาราช ดูก่อนมหาบพิตร อิํทมิปิ โข นี้แล สนฺทิกฺกจิกํ สามญฺญผลํ (โหติ) ย่อมเป็นผลของความเป็นแห่งสมณะ อันเห็นประจักษ์ อภิกฺกนฺตตฺรํ จ อันยิ่งกว่าด้วย ปณฺนิตฺตรํ จ อันประณีตกว่าด้วย สนฺทิกฺกจิกเกหิ สามญฺญผลเลหิ กว่าผลของความเป็นแห่งสมณะ อันเห็นประจักษ์ ปฺริเมหิ อันมีนัยก่อน.

มโนมยฺหิทธิญาณํ

มโนมยฺหิทธิญาณ

[๒๓๖] จิตฺเต เมื่อจิต สมฺมาจิตฺเต ตั้งมั่นแล้ว ปริสุทฺเธ บริสุทฺธิแล้ว ปริโยทาเต ผุดผ่องแล้ว อนนฺตคณฺเณ ไม่มีกิเลสเพียงดั่งเนิน วิตฺตูปกฺกิลเสเส มีความเศร้าหมองไปปราศแล้ว มุทฺตญฺเต มีสภาพอ่อนแล้ว กมฺมณิเย ควรแก่การใช้งาน จิตฺเต ดำรงมั่นแล้ว อาเนญฺชปฺปตฺเต ถึงความไม่หวั่นไหวแล้ว เอวํ อย่างนี้, โส (ภิกฺขุ) ภิกฺษุณฺณ อภินิหฺรติ ย่อมส่งไป จิตฺตํ คือยังจิต อภินินฺนาเมติ ย่อมให้โน้มไป อภินิมฺมานาย เพื่อเนรมิต มโนมยํ กายํ ซึ่งกายอันสำเร็จด้วยใจ. โส (ภิกฺขุ) ภิกฺษุณฺณ อภินิมฺมินาติ ย่อมเนรมิต อญฺณํ กายํ ซึ่งกายอื่น อิมฺมุหา กายา จากกายนี้ รูปี มโนมยํ มีรูปอันเกิดแต่ใจ สพฺพนฺกคฺปจฺจจฺติ มีอวัยวะน้อยใหญ่ครบถ้วน อทีนินฺทฺริยํ มีอินทรีย์ไม่บกพร่อง.

[๒๓๗] มหาราช ดูก่อนมหาบพิตร ปฺริโส บุรุษ อีสิกํ ยังได้ ปวาเหยย ใ้ไหลออกแล้ว มุญฺชมุหา จากหญ้าปล้อง. เอวํ (จินตฺน) ความคิดอย่างนี้ อสุส ฟิงมี ตสฺส (ปฺริสสุส) แก่บุรุษนั้น อิติ ว่า 'อโย มุญฺโซ นี้หญ้าปล้อง, อโย อีสิกา นี้ไ้, อญฺโฆ มุญฺโซ หญ้าปล้องเป็น

อย่างอื่น, **อญญา อสิกา** ไล่เป็นอย่างอื่น, **ตุ** แต่ว่า **อสิกา ไล่ (เม)** อันเรา **ปวาสุหา** สาวออกแล้ว **มฺมุขมฺหา เอว** จากหญ้าปล้องนั้นเที่ยว' ดังนี้ **เสยฺยถาปิ** แม้ฉันใด.

มหาราช ดูก่อนมหาบพิตร **วา ปน** ก็หรือว่า **ปุริโส** บุรุษ **อสิ** ยังดาบ **ปวาเหยย** ฟิงให้ถอดออก **โกสิยา** จากฝัก. **เอว (จินตน์)** ความคิดอย่างนี้ **อสุส** ฟิงมี **ตสุส (ปุริสสุส)** แก่บุรุษนั้น **อติ** ว่า 'อัย อสิ นี้ดาบ, อัย โกสิ นี้ฝัก, **อญโณ อสิ** ดาบเป็นอย่างอื่น, **อญญา โกสิ** ฝักเป็นอย่างอื่น, **ตุ** แต่ว่า **อสิ** ดาบ (เม) อันเรา **ปวาสุโ** ถอดออกแล้ว **โกสิยา เอว** จากฝักนั้นเที่ยว' ดังนี้ **เสยฺยถา** ฉันใด.

มหาราช ดูก่อนมหาบพิตร **วา ปน** ก็หรือว่า **ปุริโส** บุรุษ **อุทุเรยฺย** ฟิงถอนออก **อทิ** ซึ่งงู **กรณฺหา** จากคราบ. **เอว (จินตน์)** ความคิดอย่างนี้ **อสุส** ฟิงมี **ตสุส (ปุริสสุส)** แก่บุรุษนั้น **อติ** ว่า 'อัย อทิ นี้งู, อัย กรณฺโท นี้คราบ. **อญโณ อทิ** งูเป็นอย่างอื่น, **อญโณ กรณฺโท** คราบเป็นอย่างอื่น. **ตุ** แต่ว่า **อทิ** งู (เม) อันเรา **อุทุโ** ถอนออกแล้ว **กรณฺหา เอว** จากคราบนั้นเที่ยว' ดังนี้ **เสยฺยถา** ฉันใด.

มหาราช ดูก่อนมหาบพิตร **จิตเต** เมื่อจิต **สมาธิเต** ตั้งมั่นแล้ว **ปริสุทุเร** บริสุทธิ์แล้ว **ปริโยทาเต** ผุดฟ่องแล้ว **อนนฺคเณ** ไม่มีกิเลสเพียงดังเนิน **วิคตฺวปกฺกิลเส** มีความเศร้าหมองไปปราศแล้ว **มฺมุฏฺเต** มีสภาพอ่อนแล้ว **กมฺมนิเย** ควรแก่การใช้งาน **จิตเต** ดำรงมั่นแล้ว **อาเนญฺชปฺปตฺเต** ถึงความไม่หวั่นไหวแล้ว **เอว** อย่างนี้, **โส (ภิกฺขุ)** ภิกษุ นั้น **อภินิหฺรติ** ย่อมบรรดาล **จิตฺตํ** คือยังจิต **อภินินฺนาเมติ** ย่อมให้น้อมไป **อภินิมฺมานาย** เพื่อเนรมิต **มโนมยํ** กาย ซึ่งกายอันสำเร็จด้วยใจ. **โส (ภิกฺขุ)** ภิกษุ นั้น **อภินิมฺมินาติ** ย่อมเนรมิต **อญฺญํ** กาย ซึ่งกายอื่น **อิมฺมฺหา** กายา จากกายนี้ **รูปี มโนมยํ** มีรูปอันเกิดแต่ใจ **สพฺพญฺคปจฺจจฺติ** มีอวัยวะน้อยใหญ่ครบถ้วน **อหิณฺนฺหฺริยํ** มีอินทรีย์ไม่บกพร่อง **เอวเมว โข** ฉะนั้นนั่นเที่ยวแล.

มหาราช ดูก่อนมหาบพิตร **อิทฺมปิ โข** นี้แล **สนฺทิกฺกจฺกํ** สามัญญผล (โหติ) ย่อมเป็นผลของความเป็นแห่งสมณะ อันเห็นประจักษ์ **อภิกฺกนฺตตรํ จ** อันยิ่งกว่าด้วย **ปณฺนิตตรํ จ** อันประณีตกว่าด้วย **สนฺทิกฺกจฺกเกหิ** สามัญญผลเลหิ กว่าผลของความเป็นแห่งสมณะ อันเห็นประจักษ์ **ปุริเมหิ** อันมีนัยก่อน.

อิทธิวิธญาณ

อิทธิวิธญาณ

[๒๓๘] **จิตเต** เมื่อจิต **สมาहित** ตั้งมั่นแล้ว **ปริสุทธ** บริสุทธิ์แล้ว **ปริโยทาเต** ผุดผ่องแล้ว **อนนฺคณ** ไม่มีกิเลสเพียงดั่งเนิน **วิคตฺตฺตฺกฺกิลเส** มีความเศร้าหมองไปปราศแล้ว **มฺหฺมฺกฺเต** มีสภาพอ่อนแล้ว **กมฺมนิเย** ควรแก่การใช้งาน **จิต** ดำรงมั่นแล้ว **อาเนญชฺชปฺตเต** ถึงความไม่หวั่นไหวแล้ว **เอว** อย่างนี้, **โส (ภิกฺขุ)** ภิกษุนี้ **อภินิหฺรติ** ย่อมส่งไป **จิตฺตํ** ยังจิต **อภินินฺนาเมติ** น้อมให้น้อมไป **อิทธิวิธาย** เพื่ออิทธิวิธญาณ, **โส (ภิกฺขุ)** ภิกษุนี้ **ปจฺจบุโภติ** ย่อมแสดง **อนกฺวิหิตํ อิทธิวิธํ** ซึ่งอิทธิวิธญาณอันมีวิธีเป็นอนก, (๑) **เอโก** หุตฺวา มีคนเดียว **พฺหฺรา** โหติ ย่อมเป็นหลายคน **อปิ** บ้าง, **พฺหฺรา** หุตฺวา แม้มีหลายคน **เอโก** โหติ ย่อมเป็นคนเดียว **อปิ** บ้าง ; (๒) **อสฺชชมาโน** ผู้ไม่ปรากฏอยู่ **คจฺจติ** ย่อมไป **อาวิภาวํ** ให้เห็นชัด **ติโรภาวํ** ให้หายไป **ติโรกฺกฺกฺกฺ** ให้ทะลุฝาเรือน **ติโรปการํ** ให้ทะลุกำแพง **ติโรปพฺพตํ** ให้ทะลุภูเขา **เสยฺยถาปิ** **อากาศ** (คจฺจติ) เหมือนไปในอากาศ. (๓) **กโรติ** ย่อมกระทำ **อุมฺมุชฺชนิมฺมุชฺ** ซึ่งการต่ำลงและไพล่ขึ้น **ปถวิยาปิ** แม้บนพื้นดิน **เสยฺยถาปิ** **อุทเก** เหมือนในน้ำ, (๔) **คจฺจติ** ย่อมไป **อุทเกปิ** **อภิชฺชมาเน** แม้ในน้ำอันไม่แยกออก **เสยฺยถาปิ** **ปถวิยา** เหมือนไปบนแผ่นดิน, (๕) **กมฺติ** ย่อมไป **ปลลฺงฺเกน** โดยทำคู้บัลลังก์ **อากาศปิ** แม้บนท้องฟ้า **เสยฺยถาปิ** **ปภฺชิ** **สกุโณ** เหมือนนกตัวมีปีก. (๖) **ปรามสฺติ** ย่อมลูบ **ปริมฺชชติ** ย่อมคลำ **อิมปิ** **จฺนฺทิมฺสุริเย** ซึ่งพระจันทร์และพระอาทิตย์ **เอวฺมฺหิทธิเก** อันมีฤทธิ์มากอย่างนี้ **เอวฺมฺหานุภาเว** อันมีอนุภาพมากอย่างนี้ **ปาณินา** ด้วยมือ. (๗) **วสํ** ยังอำนาจ **กาเยน** ทางกาย **วตฺเตติ** ย่อมให้เป็นไป **ยาว** **พฺรหฺม-โลกาปิ** เพียงใดแม้แต่พรหมโลก **เอวเมว โข** ฉะนั้นนั่นเทียวแล.

[๒๓๙] **มหาราช** ดูก่อนมหาบพิตร **กฺมฺภกาโร** **วา** ช่างผู้กระทำซึ่งหม้อหรือ **กฺมฺภการ-นฺเตวาสี** **วา** หรือว่าลูกมือของช่างผู้กระทำซึ่งหม้อ **ทกฺโข** ผู้ชำนาญ **อากงฺเขยฺย** พึงหวัง **ยํ ยเทว** **ภาชนวิกฺติ** ซึ่งภาชนะแปรรูปใดๆนั้นเทียว **สฺปริกมฺมกตาย** **มตฺติกาย** ด้วยดินเหนียว อันกระทำซึ่งการนวดดีแล้ว, **กเรยฺย** สามารถกระทำ **ตํ ตเทว (ภาชนวิกฺติ)** คือยังภาชนะแปรรูปนั้นๆนั้นเทียว **อภินิพฺพาเทยฺย** สามารถให้สำเร็จ **เสยฺยถาปิ** แม้ฉนั้นใด.

มหาราช ดูก่อนมหาบพิตร **วา ปน** ก็หรือว่า **ทนฺตกาโร** **วา** ช่างผู้กระทำซึ่งงาหรือ **ทนฺตการนฺเตวาสี** **วา** หรือว่าลูกมือของช่างผู้กระทำซึ่งงา **ทกฺโข** ผู้ชำนาญ **อากงฺเขยฺย** พึงหวัง **ยํ ยเทว** **ทนฺตวิกฺติ** ซึ่งเครื่องงาแปรรูปใดๆนั้นเทียว **สฺปริกมฺมกตสฺมิ** **ทนฺตสฺมิ** ในงาอันกระทำซึ่งการแต่งดีแล้ว, **กเรยฺย** สามารถกระทำ **ตํ ตเทว (ทนฺตวิกฺติ)** คือยังเครื่องงาแปรรูปนั้นๆนั้นเทียว **อภินิพฺพาเทยฺย** สามารถให้สำเร็จ **เสยฺยถา** ฉนั้นใด.

มหาราช ดูก่อนมหาบพิตร **วา ปน** ก็หรือว่า **สฺวณฺณกาโร** **วา** ช่างผู้กระทำซึ่งทองหรือ **สฺวณฺณการนฺเตวาสี** **วา** หรือว่าลูกมือของช่างผู้กระทำซึ่งทอง **ทกฺโข** ผู้ชำนาญ **อากงฺเขยฺย** พึงหวัง **ยํ ยเทว** **สฺวณฺณวิกฺติ** ซึ่งเครื่องทองแปรรูปใดๆนั้นเทียว **สฺปริกมฺมกตสฺมิ** **สฺวณฺณสฺมิ** ด้วยทอง อันกระทำซึ่งการหลอมดีแล้ว, **กเรยฺย** สามารถกระทำ **ตํ ตเทว (สฺวณฺณวิกฺติ)** คือยังเครื่องทองแปรรูปนั้นๆนั้นเทียว **อภินิพฺพาเทยฺย** สามารถให้สำเร็จ **เสยฺยถา** แม้ฉนั้นใด.

มหาราช ดูก่อนมหาบพิตร **จิตฺเต** เมื่อจิต **สมาหิตเต** ตั้งมั่นแล้ว **ปริสุทฺเธ** บริสุทธิ์แล้ว **ปริโยทาเต** ผุดผ่องแล้ว **อนนฺคเณ** ไม่มีกิเลสเพียงดั่งเนิน **วิคตฺวปกฺกิลเส** มีความเศร้าหมองไปปราศแล้ว **มฺหุทฺเต** มีสภาพอ่อนแล้ว **กมฺมณิเย** ควรแก่การใช้งาน **จิตฺเต** ดำรงมั่นแล้ว **อาเนญฺชปฺตฺเต** ถึงความไม่หวั่นไหวแล้ว **เอวํ** อย่างนี้, **ภิกฺขุ** ภิกษุ **อภินิหฺรติ** ย่อมส่งไป **จิตฺตํ** ยังจิต **อภินินฺนาเมติ** ย่อมน้อมให้น้อมไป **อิทฺธิวโร** เพื่ออิทธิวิธญาณ, **โส (ภิกฺขุ)** ภิกษุนั้น **ปจฺจฺนุโภติ** ย่อมแสดง **อนกฺวิหิตํ** **อิทฺธิวโร** ซึ่งอิทธิวิธญาณอันมีวิธีเป็นอนกคือ (๑) **เอโก** **หุตฺวา** มีคนเดียว **พฺพฺธา โหติ** ย่อมเป็นหลายคน **อปิ** บ้าง, **พฺพฺธา** **หุตฺวา** แม้มีหลายคน **เอโก** **โหติ** ย่อมเป็นคนเดียว **อปิ** บ้าง ; (๒) **อสนฺชฺชมาโน** ผู้ไม่ปรากฏอยู่ **คจฺจติ** ย่อมไป **อาวิภาวํ** ให้เห็นชัด **ติโรภาวํ** ให้หายไป **ติโรกฺกฺกํ** ให้ทะลุฝาเรือน **ติโรปการํ** ให้ทะลุกำแพง **ติโรปพฺพตํ** ให้ทะลุภูเขา **เสยฺยถาปิ** **อากาเส** (คจฺจติ) เหมือนไปในอากาศ. (๓) **กโรติ** ย่อมกระทำ **อุมฺมุขฺชนิมุขฺชํ** ซึ่งการด่าลงและโผล่ขึ้น **ปถวียาปิ** แม้บนพื้นดิน **เสยฺยถาปิ** **อุทฺเท** เหมือนในน้ำ, (๔) **คจฺจติ** ย่อมไป **อุทฺเท** **อภิชฺชมาเน** แม้ในน้ำอันไม่แยกออก **เสยฺยถาปิ** **ปถวียา** เหมือนไปบนแผ่นดิน, (๕) **กมฺติ** ย่อมไป **ปลฺลงฺเก** โดยทำคู้บัลลังก์ **อากาเส** แม้บนท้องฟ้า **เสยฺยถาปิ** **ปกฺขี** **สกุโณ** เหมือนนกตัวมีปีก. (๖) **ปรามสฺติ** ย่อมลูบ **ปริมฺมุขฺติ** ย่อมคลำ **อิมปิ** **จฺนฺทิมสุริเย** ซึ่งพระจันทร์และพระอาทิตย์ **เอวํ** **อิทฺธิวโร** อันมีฤทธิ์มากอย่างนี้ **เอวํ** **อิทฺธิวโร** อันมีอำนาจมากอย่างนี้ **ปาณินา** ด้วยมือ. (๗) **วสํ** ยังอำนาจ **กาเย** ทางกาย **วตฺเตติ** ย่อมให้เป็นไป **ยาว** **พฺรหฺมโลกาปิ** เพียงใดแม้แต่พรหมโลก **เอวเมว** **โช** ฉะนั้นนั่นเทียวแล.

มหาราช ดูก่อนมหาบพิตร **อิทฺธิวโร** นี้แล **สนฺทฺธิกฺกํ** **สามญฺญผลํ (โหติ)** ย่อมเป็นผลของความเป็นแห่งสมณะ อันเห็นประจักษ์ **อภิกฺกนฺตฺตโร จ** อันยิ่งกว่าด้วย **ปณฺนิตฺตโร จ** อันประณีตกว่าด้วย **สนฺทฺธิกฺกเก** **สามญฺญผลเล** กว่าผลของความเป็นแห่งสมณะ อันเห็นประจักษ์ **ปริเม** **ทิ** อันมีนัยก่อน.

ทิพฺพโส

ทิพฺพโส

[๒๔๐] มหาราช ดูก่อนมหาบพิตร **จิตฺเต** เมื่อจิต **สมาหิตเต** ตั้งมั่นแล้ว **ปริสุทฺเธ** บริสุทธิ์แล้ว **ปริโยทาเต** ผุดผ่องแล้ว **อนนฺคเณ** ไม่มีกิเลสเพียงดั่งเนิน **วิคตฺวปกฺกิลเส** มีความเศร้าหมองไปปราศแล้ว **มฺหุทฺเต** มีสภาพอ่อนแล้ว **กมฺมณิเย** ควรแก่การใช้งาน **จิตฺเต** ดำรงมั่นแล้ว **อาเนญฺชปฺตฺเต** ถึงความไม่หวั่นไหวแล้ว **เอวํ** อย่างนี้, **โส (ภิกฺขุ)** ภิกษุนั้น **อภินิหฺรติ** ย่อมส่งไป **จิตฺตํ** คือยังจิต **อภินินฺนาเมติ** ย่อมน้อมให้น้อมไป **ทิพฺพาย** **โส** **ธาตฺตฺวา** เพื่อโสธาตฺอันเป็นทิพย์, **โส (ภิกฺขุ)** ภิกษุนั้น **สุณฺนํ** ย่อมได้ยิน **อุโ** **สทฺเต** ซึ่งเสียงทั้งหลายสองอย่างคือ **ทิพฺเพ** **จ** อันเป็นทิพย์ด้วย **มานุเส** **จ** อันเป็นของมนุษย์ด้วย **เย** **สทฺเต** ซึ่งเสียงทั้งหลายเหล่าใด **ทฺเว** อันอยู่ไกลด้วย **สนฺติเก** **จ** อันอยู่ใกล้ด้วย **ทิพฺพาย** **โส** **ธาตฺตฺวา** ด้วยโสธาตฺอันเป็นทิพย์ **วิสุทฺธาย** อันบริสุทธิ์ **อติกฺกนฺตฺมานุสึกาย** อันยิ่งกว่าโสตะของมนุษย์.

[๒๔๑] มหาราช ดูก่อนมหาบพิตร **ปริโส** **บุรุษ** **อทฺธานมคฺคปฺปฏิปนฺโน (โหติ)** เป็นผู้ดำเนินไปแล้วสู่หนทางอันไกล, **โส (ปริโส)** บุรุษนั้น **สุณฺนํ** สามารถได้ยิน **ภริสทฺทฺมปิ** แม้ซึ่ง พระมหาสมปอง มุทิต ๓๕๖๘ สถาบันบาลีใหญ่และพระไตรปิฎก วัดวชิรธรรม

เสียงแห่งกลอง **มุทิงคสททุมปิ** แม้ซึ่งเสียงแห่งตะโพน **สงขปนาวทินุทิมสททุมปิ** แม้ซึ่งเสียงแห่งสังข์ บัณเฑาะว์ และเปิงมาง.

เอว (จินตน์) ความคิดอย่างนี้ **อสุส** ฟังมี **ตสุส** (ปุริสสุส) แก่บุรุษนั้น **'ภริสทโท'** อิติปิว่า 'เสียงแห่งกลอง' ดังนี้บ้าง, **'มุทิงคสทโท'** อิติปิ ว่า 'เสียงแห่งตะโพน' ดังนี้บ้าง, **'สงขปนาวทินุทิมสทโท'** อิติปิ ว่า 'เสียงแห่งสังข์ บัณเฑาะว์ และเปิงมาง' ดังนี้บ้าง **เสยฺยถาปิ** แม้ฉันใด.

มหาราช ดูก่อนมหาบพิตร **จิตฺเต** เมื่อจิต **สมาหิตเต** ตั้งมั่นแล้ว **ปริสุทฺเธ** บริสุทธิ์แล้ว **ปริโยทาเต** ผุดฟ่องแล้ว **อนนฺคเณ** ไม่มีกิเลสเพียงดั่งเนิน **วิคตฺวปกฺกิลเส** มีความเศร้าหมองไปปราศแล้ว **มฺหุทฺเต** มีสภาพอ่อนแล้ว **กมฺมฺนียเ** ควรแก่การใช้งาน **จิตฺเต** ดำรงมั่นแล้ว **อาเนญฺชปฺตฺเต** ถึงความไม่หวั่นไหวแล้ว **เอว** อย่างนี้, **โส** (ภิกฺขุ) ภิกษุ นั้น **อภินิหฺรติ** ย่อมส่งไป **จิตฺตํ** คือยังจิต **อภินินฺนาเมติ** ย่อมน้อมให้น้อมไป **ทิพฺพาย โสฺตธาตฺยา** เพื่อโสตราตุอันเป็นทิพย์, **โส** (ภิกฺขุ) ภิกษุ นั้น **สุณาติ** ย่อมได้ยิน **อุโภ สทฺเท** ซึ่งเสียงทั้งหลายสองอย่างคือ **ทิพฺเพจ** อันเป็นทิพย์ด้วย **มานุเส จ** อันเป็นของมนุษย์ด้วย **เย สทฺเท** ซึ่งเสียงทั้งหลายเหล่าใด **ทฺูเร** อันอยู่ไกลด้วย **สนฺติเก จ** อันอยู่ใกล้ด้วย **ทิพฺพาย โสฺตธาตฺยา** ด้วยโสตราตุอันเป็นทิพย์ **วิสุทฺธาย** อันบริสุทธิ์ **อติกฺกนฺตมานุสิกาย** อันยิ่งกว่าโสตะของมนุษย์ **เอวเมว โข** ฉะนั้นนั่น เทียวแล.

มหาราช ดูก่อนมหาบพิตร **อิทฺมุปี โข** นี้แล **สนฺทิฏฺฐิจิํ** สามณฺณผล (โหติ) ย่อมเป็นผลของความเป็นแห่งสมณะ อันเห็นประจักษ์ **อภิกฺกนฺตตฺรํ จ** อันยิ่งกว่าด้วย **ปณฺนิตฺตํ จ** อันประณีตกว่าด้วย **สนฺทิฏฺฐิจิเกหิ** สามณฺณผลเลหิ กว่าผลของความเป็นแห่งสมณะ อันเห็นประจักษ์ **ปริเมหิ** อันมีนัยก่อน.

เจโตปริยญาณ เจโตปริยญาณ

[๒๕๒] **จิตฺเต** เมื่อจิต **สมาหิตเต** ตั้งมั่นแล้ว **ปริสุทฺเธ** บริสุทธิ์แล้ว **ปริโยทาเต** ผุดฟ่องแล้ว **อนนฺคเณ** ไม่มีกิเลสเพียงดั่งเนิน **วิคตฺวปกฺกิลเส** มีความเศร้าหมองไปปราศแล้ว **มฺหุทฺเต** มีสภาพอ่อนแล้ว **กมฺมฺนียเ** ควรแก่การใช้งาน **จิตฺเต** ดำรงมั่นแล้ว **อาเนญฺชปฺตฺเต** ถึงความไม่หวั่นไหวแล้ว **เอว** อย่างนี้, **โส** (ภิกฺขุ) ภิกษุ นั้น **อภินิหฺรติ** ย่อมส่งไป **จิตฺตํ** คือยังจิต **อภินินฺนาเมติ** ย่อมน้อมให้น้อมไป **เจโตปริยญาณาย** เพื่อเจโตปริยญาณ, **โส** (ภิกฺขุ) ภิกษุ นั้น **ปริจฺจ** กำหนดแล้ว **ปชานาติ** ย่อมรู้ชัด **เจโต** ซึ่งจิต **ปรสฺตฺตานํ** ของสัตว์เหล่าอื่นทั้งหลาย **ปรปฺคฺคฺลานํ** ของบุคคลอื่นทั้งหลาย **เจตฺสา** ด้วยจิต (อิตฺติ) ว่า

- (๑) **สราคํ จิตฺตํ** จิตฺตมิราคะ **ปชานาติ** ย่อมรู้ชัด **อิตฺติ** ว่า **'สราคํ จิตฺตํ** จิตฺตมิราคะ' ดังนี้
- วา** หรือ, (๒) **วา** หรือว่า **วิตฺราคํ จิตฺตํ** จิตฺตปราศจากราคะแล้ว **ปชานาติ** ย่อมรู้ชัด **อิตฺติ** ว่า **'วิตฺราคํ จิตฺตํ** จิตฺตปราศจากราคะแล้ว" ดังนี้.
- (๓) **สโทสํ จิตฺตํ** จิตฺตมิโทสะ **ปชานาติ** ย่อมรู้ชัด **อิตฺติ** ว่า **'สโทสํ จิตฺตํ** จิตฺตมิโทสะ' ดังนี้
- วา** หรือ, (๔) **วา** หรือว่า **วิตฺโทสํ จิตฺตํ** จิตฺตปราศจากโทสะแล้ว **ปชานาติ** ย่อมรู้ชัด **อิตฺติ** ว่า **'วิตฺโทสํ จิตฺตํ** จิตฺตปราศจากโทสะแล้ว' ดังนี้.

พระมหาสมปอง มุทิต์ ๒๕๖๘ สถาบันบาลีใหญ่และพระไตรปิฎก วัดวิหารธรรม

(๕) **สโมห์ จิตต์** จิตมีโมหะ **ปชานาติ** ย่อมรู้ชัด **อิติ** ว่า ‘**สโมห์ จิตต์** จิตมีโมหะ’ ดังนี้ **วา** หรือ, (๖) **วา** หรือว่า **วิตโมห์ จิตต์** จิตปราศจากโมหะแล้ว **ปชานาติ** ย่อมรู้ชัด **อิติ** ว่า ‘**วิตโมห์ จิตต์** จิตปราศจากโมหะแล้ว’ ดังนี้. (๗) **สงฺขิตฺตํ จิตฺตํ** จิตหดหู่ **ปชานาติ** ย่อมรู้ชัด **อิติ** ว่า ‘**สงฺขิตฺตํ จิตฺตํ** จิตหดหู่’ ดังนี้ **วา** หรือ. (๘) **วา** หรือว่า **วิกฺขิตฺตํ จิตฺตํ** จิตฟุ้งซ่าน **ปชานาติ** ย่อมรู้ชัด **อิติ** ว่า ‘**วิกฺขิตฺตํ จิตฺตํ** จิตฟุ้งซ่าน’ ดังนี้. (๙) **มหคฺคตํ จิตฺตํ** จิตมีอารมณ์เลิศ **ปชานาติ** ย่อมรู้ชัด **อิติ** ว่า ‘**มหคฺคตํ จิตฺตํ** จิตมีอารมณ์เลิศ’ ดังนี้ **วา** หรือ. (๑๐) **วา** หรือว่า **อมหคฺคตํ จิตฺตํ** จิตมีอารมณ์ไม่เลิศ **ปชานาติ** ย่อมรู้ชัด **อิติ** ว่า ‘**อมหคฺคตํ จิตฺตํ** จิตมีอารมณ์ไม่เลิศ’ ดังนี้. (๑๑) **สอฺตุตฺตรํ จิตฺตํ** จิตมีจิตอื่นยิ่งกว่า **ปชานาติ** ย่อมรู้ชัด **อิติ** ว่า ‘**สอฺตุตฺตรํ จิตฺตํ** จิตมีจิตอื่นยิ่งกว่า’ ดังนี้ **วา** หรือ. (๑๒) **วา** หรือว่า **อนอฺตุตฺตรํ จิตฺตํ** จิตไม่มีจิตอื่นยิ่งกว่า **ปชานาติ** ย่อมรู้ชัด **อิติ** ว่า ‘**อนอฺตุตฺตรํ จิตฺตํ** จิตไม่มีจิตอื่นยิ่งกว่า’ ดังนี้. (๑๓) **สมมาหิตํ จิตฺตํ** จิตตั้งมั่น **ปชานาติ** ย่อมรู้ชัด **อิติ** ว่า ‘**สมมาหิตํ จิตฺตํ** จิตตั้งมั่น’ ดังนี้ **วา** หรือ. (๑๔) **วา** หรือว่า **อสมมาหิตํ จิตฺตํ** จิตไม่ตั้งมั่น **ปชานาติ** ย่อมรู้ชัด **อิติ** ว่า ‘**อสมมาหิตํ จิตฺตํ** จิตไม่ตั้งมั่น’ ดังนี้. (๑๕) **วิมุตฺตํ จิตฺตํ** จิตหลุดพ้น **ปชานาติ** ย่อมรู้ชัด **อิติ** ว่า ‘**วิมุตฺตํ จิตฺตํ** จิตหลุดพ้น’ ดังนี้ **วา** หรือ. (๑๖) **วา** หรือว่า **อวิมุตฺตํ จิตฺตํ** จิตไม่หลุดพ้น **ปชานาติ** ย่อมรู้ชัด **อิติ** ว่า ‘**อวิมุตฺตํ จิตฺตํ** จิตไม่หลุดพ้น’ ดังนี้.

[๒๔๓] **มหาราช** ดูก่อนมหาบพิตร **อิตฺถิ** **วา** สตรีหรือ **ปุริโส** **วา** หรือว่าบุรุษ **ททโร** ผู้ยังหนุ่มสาว **ยฺว** ผู้ยังเยาว์ **มณฺฑนชาติโก** ผู้ชอบซึ่งการประดับ **ปจฺจเวกฺขมาโน** เมื่อส่องดู **สกํ** **มุขนิมิตฺตํ** ซึ่งลักษณะแห่งใบหน้า อันเป็นของตน **อาทาเส** ในกระจก **ปริสุทฺเธ** อันสะอาด **ปริโยทาเต** อันหมดจด **วา** หรือ **วา** หรือว่า **อุทกปตฺเต** ในภาชนะแห่งนี้ **อจฺเจ** อันใส, **ชานะยฺย** สามารถรู้ **สกณิกํ (มุขํ)** ซึ่งใบหน้าอันมีไฟฟ้า ‘**สกณิกํ** **นฺติ** ว่ามีไฟฟ้า **วา** หรือ, **วา** หรือว่า **ชานะยฺย** สามารถรู้ **อกณิกํ (มุขํ)** ซึ่งใบหน้าอันไม่มีไฟฟ้า ‘**อกณิกํ** **นฺติ** ว่าไม่มีไฟฟ้า **เสยฺยถาปี** แม้นใด ;

มหาราช ดูก่อนมหาบพิตร **จิตฺเต** เมื่อจิต **สมมาหิต** ตั้งมั่นแล้ว **ปริสุทฺเธ** บริสุทธิ์แล้ว **ปริโยทาเต** หมดจดแล้ว **อนนฺคเณ** ไม่มีกิเลสเพียงดังเนิน **วิคฺคูปกฺกิลเส** มีความเศร้าหมองไปปราศแล้ว **มฺหุทฺเต** มีสภาพอ่อนแล้ว **กมฺมุนิเย** ควรแก่การใช้งาน **จิตฺเต** ดำรงมั่นแล้ว **อานะนฺชปตฺเต** ถึงความไม่หวั่นไหวแล้ว **เอวํ** อย่างนี้, **ภิกฺขุ** **ภิกฺษุ** **อภินิหฺรติ** ย่อมส่งไป **จิตฺตํ** คือยังจิต **อภินินฺนามะติ** ย่อมน้อมให้น้อมไป **เจโตปริยญาณาย** เพื่อเจโตปริยญาณ, **โส (ภิกฺขุ)** **ภิกฺษุ** นั้น **ปริจฺจ** กำหนดแล้ว **ปชานาติ** ย่อมรู้ชัด **เจโต** ซึ่งจิต **ปรสฺตฺตานํ** ของสัตว์เหล่าอื่นทั้งหลาย **ปรปฺคฺคลานํ** ของบุคคลอื่นทั้งหลาย **เจตฺสา** ด้วยจิต (**อิติ**) ว่า

(๑) **สราคํ จิตฺตํ** จิตมีราคะ **ปชานาติ** ย่อมรู้ชัด **อิติ** ว่า ‘**สราคํ จิตฺตํ** จิตมีราคะ’ ดังนี้ **วา** หรือ, (๒) **วา** หรือว่า **วิตราคํ จิตฺตํ** จิตปราศจากราคะแล้ว **ปชานาติ** ย่อมรู้ชัด **อิติ** ว่า ‘**วิตราคํ จิตฺตํ** จิตปราศจากราคะแล้ว’ ดังนี้. (๓) **สโทสํ จิตฺตํ** จิตมีโทสะ **ปชานาติ** ย่อมรู้ชัด **อิติ** ว่า ‘**สโทสํ จิตฺตํ** จิตมีโทสะ’ ดังนี้ **วา** หรือ, (๔) **วา** หรือว่า **วิตโทสํ จิตฺตํ** จิตปราศจากโทสะแล้ว **ปชานาติ** ย่อมรู้ชัด **อิติ** ว่า ‘**วิตโทสํ จิตฺตํ** จิตปราศจากโทสะแล้ว’ ดังนี้. (๕) **สโมห์ จิตฺตํ** จิตมีโมหะ **ปชานาติ** ย่อมรู้ชัด **อิติ** ว่า ‘**สโมห์ จิตฺตํ** จิตมีโมหะ’ ดังนี้ **วา** หรือ,

(๖) วา หรือว่า **วิตโมหํ จิตตํ** จิตปราศจากโมหะแล้ว **ปชานาติ** ย่อมรู้ชัด **อิติ** ว่า **'วิตโมหํ จิตตํ** จิตปราศจากโมหะแล้ว' ดังนี้. (๗) **สงฺขิตตํ จิตตํ** จิตหดหู่ **ปชานาติ** ย่อมรู้ชัด **อิติ** ว่า **'สงฺขิตตํ จิตตํ** จิตหดหู่' ดังนี้ **วา** หรือ. (๘) **วา** หรือว่า **วิกฺขิตตํ จิตตํ** จิตฟุ้งซ่าน **ปชานาติ** ย่อมรู้ชัด **อิติ** ว่า **'วิกฺขิตตํ จิตตํ** จิตฟุ้งซ่าน' ดังนี้. (๙) **มหคฺคตํ จิตตํ** จิตมีอารมณ์เลิศ **ปชานาติ** ย่อมรู้ชัด **อิติ** ว่า **'มหคฺคตํ จิตตํ** จิตมีอารมณ์เลิศ' ดังนี้ **วา** หรือ. (๑๐) **วา** หรือว่า **อมหคฺคตํ จิตตํ** จิตมีอารมณ์ไม่เลิศ **ปชานาติ** ย่อมรู้ชัด **อิติ** ว่า **'อมหคฺคตํ จิตตํ** จิตมีอารมณ์ไม่เลิศ' ดังนี้. (๑๑) **สอฺตุตฺตรํ จิตตํ** จิตมีจิตอื่นยิ่งกว่า **ปชานาติ** ย่อมรู้ชัด **อิติ** ว่า **'สอฺตุตฺตรํ จิตตํ** จิตมีจิตอื่นยิ่งกว่า' ดังนี้ **วา** หรือ. (๑๒) **วา** หรือว่า **อนอฺตุตฺตรํ จิตตํ** จิตไม่มีจิตอื่นยิ่งกว่า **ปชานาติ** ย่อมรู้ชัด **อิติ** ว่า **'อนอฺตุตฺตรํ จิตตํ** จิตไม่มีจิตอื่นยิ่งกว่า' ดังนี้. (๑๓) **สมาหิตํ จิตตํ** จิตตั้งมั่น **ปชานาติ** ย่อมรู้ชัด **อิติ** ว่า **'สมาหิตํ จิตตํ** จิตตั้งมั่น' ดังนี้ **วา** หรือ. (๑๔) **วา** หรือว่า **อสมาหิตํ จิตตํ** จิตไม่ตั้งมั่น **ปชานาติ** ย่อมรู้ชัด **อิติ** ว่า **'อสมาหิตํ จิตตํ** จิตไม่ตั้งมั่น' ดังนี้. (๑๕) **วิมุตฺตํ จิตตํ** จิตหลุดพ้น **ปชานาติ** ย่อมรู้ชัด **อิติ** ว่า **'วิมุตฺตํ จิตตํ** จิตหลุดพ้น' ดังนี้ **วา** หรือ. (๑๖) **วา** หรือว่า **อวิมุตฺตํ จิตตํ** จิตไม่หลุดพ้น **ปชานาติ** ย่อมรู้ชัด **อิติ** ว่า **'อวิมุตฺตํ จิตตํ** จิตไม่หลุดพ้น' ดังนี้ **เอวเมว โข** ฉะนั้นนั่นเทียวแล.

มหาราช ดูก่อนมหาบพิตร **อิทมปิ โข** นี้แล **สนฺทิกฺขจิกํ สามณฺณผลํ (โหติ)** ย่อมเป็นผลของความเป็นแห่งสมณะ อันเห็นประจักษ์ **อภิกฺกนฺตตฺรํ จ** อันยิ่งกว่าด้วย **ปณฺนิตตฺรํ จ** อันประณีตกว่าด้วย **สนฺทิกฺขจิกฺเกหิ สามณฺณผลลลหิ** กว่าผลของความเป็นแห่งสมณะ อันเห็นประจักษ์ **ปริเมหิ** อันมีนัยก่อน.

ปุพฺพเพนิวาसानุสฺสตีณาณํ

ปุพฺพเพนิวาसानุสฺสตีณาณ

[๒๔๔] **จิตฺเต** เมื่อจิต **สมาหิตเต** ตั้งมั่นแล้ว **ปริสุทฺเธ** บริสุทธิ์แล้ว **ปริโยทาเต** ผุดผ่องแล้ว **อนนฺคเณ** ไม่มีกิเลสเพียงดั่งเนิน **วิคฺคตฺตฺปกฺกิลเส** มีความเศร้าหมองไปปราศแล้ว **มฺหฺกฺกุเต** มีสภาพอ่อนแล้ว **กมฺมณิเย** ควรแก่การใช้งาน **จิตเต** ดำรงมั่นแล้ว **อาเนญฺชปฺตฺเต** ถึงแล้วซึ่งความไม่หวั่นไหว **เอวํ** อย่างนี้, **โส (ภิกฺขุ) ภิกฺษุณฺณ** **อภินิหฺรติ** ย่อมสงบไป **จิตตํ** คือยังจิต **อภินินฺนาเมติ** ย่อมให้น้อมไป **ปุพฺพเพนิวาसानุสฺสตีณาณาย** ในญาณอันระลึกถึงซึ่งความเป็นอยู่ในกาลก่อน. **โส (ภิกฺขุ) ภิกฺษุณฺณ** **อนุสฺสรติ** ย่อมระลึกถึง **ปุพฺพเพนิวาสํ** ซึ่งความเป็นอยู่ในกาลก่อน **อเนกวิหิตํ** อันมีนัยเป็นเอนก **เสยฺยถิทํ** ได้แก่ **เอกมฺปิ ชาตี** ซึ่งชาติหนึ่งบ้าง **ทฺเวปิ ชาตีโย** ซึ่งชาติทั้งหลายสองบ้าง **ติสฺสฺสฺปิ ชาตีโย** ซึ่งชาติทั้งหลายสามบ้าง **จตฺสฺสฺปิ ชาตีโย** ซึ่งชาติทั้งหลายสี่บ้าง **ปญฺจปิ ชาตีโย** ซึ่งชาติทั้งหลายห้าบ้าง **ทฺสฺปิ ชาตีโย** ซึ่งชาติทั้งหลายสิบบ้าง **วิสมฺปิ ชาตีโย** ซึ่งชาติทั้งหลายยี่สิบบ้าง **ติสมฺปิ ชาตีโย** ซึ่งชาติทั้งหลายสามสิบบ้าง **จตฺตาลีสมฺปิ ชาตีโย** ซึ่งชาติทั้งหลายสี่สิบบ้าง **ปญฺญาสมฺปิ ชาตีโย** ซึ่งชาติทั้งหลายห้าสิบบ้าง **ชาตีสมฺปิ** ซึ่งร้อยแห่งชาติบ้าง **ชาตีสมฺปิ** ซึ่งพันแห่งชาติบ้าง **ชาตีสมฺปิ** ซึ่งแสนแห่งชาติบ้าง **อเนกปิ สํวณฺณกฺปฺเป** ในสังวัณฺณกฺปฺเปเป็นเอนกบ้าง **อเนกปิ วิวณฺณกฺปฺเป** ในวิวัณฺณกฺปฺเปเป็นเอนกบ้าง **อเนกปิ สํวณฺณวิวณฺณกฺปฺเป** ในสังวัณฺณกฺปฺเปและวิวัณฺณกฺปฺเปเป็นเอนกบ้าง **อิติ** ว่า

‘อมฺตร (ชาติย) ในชาติโน้น (อห) เรา เอว์นาโม อาสี มีชื่ออย่างนั้น เอว์โคตโต มีโคตรอย่างนั้น เอว์วณฺโณ มีวรรณะอย่างนั้น เอว์มาหาโร มีอาหารอย่างนั้น เอว์สุขทุกขปปฏิสเวที มีปรกติเสวยซึ่งสุขและทุกข์อย่างนั้น เอว์มายุปริยนฺโต มีที่สุดแห่งอายุอย่างนั้น, โส (อห) เรานั้น จุโต ผู้เคลื่อนแล้ว ตโต (ชาติโต) จากชาติโน้น อุปาทิ ได้อุบัติขึ้นแล้ว อมฺตร (ชาติย) ในชาติโน้น; ตตฺราปี (ชาติย) ในชาติแม้นั้น (อห) เรา เอว์นาโม อาสี มีชื่ออย่างนั้น เอว์โคตโต มีโคตรอย่างนั้น เอว์วณฺโณ มีวรรณะอย่างนั้น เอว์มาหาโร มีอาหารอย่างนั้น เอว์สุขทุกขปปฏิสเวที มีปรกติเสวยซึ่งสุขและทุกข์อย่างนั้น เอว์มายุปริยนฺโต มีที่สุดแห่งอายุอย่างนั้น, โส (อห) เรานั้น จุโต ผู้เคลื่อนแล้ว ตโต (ชาติโต) จากชาติโน้น อุปนฺโน อุบัติขึ้นแล้ว อิศ (ภเว) ในภพนี้’ ดังนี้.

(โส ภิกฺขุ) ภิกษุณั้น อนุสฺสรติ ย่อมระลึกถึง ปุพฺพเพนิวาส์ ซึ่งชาติอันอยู่ในกาลก่อน อนเภาวิทฺตํ อันมีนัยเป็นเอนก สากาโร พร้อมด้วยลักษณะ สอุทฺเทสํ พร้อมด้วยประวัติ อิติ ด้วยประการฉะนี้.

[๒๔๕] มหาราช ดูก่อนมหาบพิตร บุริโส บุรุษ (นิกฺขมิตฺวา) ออกไปแล้ว สกฺมหา คามา จากหมู่บ้านอันเป็นของตน คจฺเจยฺย พึงไป อณฺณํ คามํ สู่มุ่บ้านอื่น, (นิกฺขมิตฺวา) ออกไปแล้ว ตมฺหาปี คามา จากหมู่บ้านแม้นั้น คจฺเจยฺย พึงไป อณฺณํ คามํ สู่มุ่บ้านอื่นอีก. โส (บุริโส) บุรุษนั้น (นิกฺขมิตฺวา) ออกไปแล้ว ตมฺหา คามา จากหมู่บ้านนั้น ปจฺจาคจฺเจยฺย พึงกลับมา สกฺเยว คามํ สู่มุ่บ้านอันเป็นของตนนั้นเทียว.

เอว์ (จินฺตณ) ความคิดนี้ อโหสิ ได้มีแล้ว ตสฺส (บุริสฺส) แก่บุรุษนั้น อิติ ว่า ‘อห โข เราแล (นิกฺขมิตฺวา) ออกไปแล้ว สกฺมหา คามา จากหมู่บ้านอันเป็นของตน อคฺจฺฉิ ได้ไปแล้ว อมฺ คามํ สู่มุ่บ้านโน้น, ตตฺราปี (คาม) แม้นในหมู่บ้านนั้น เอว์ อฏฺฐาสิ ได้ฮิ้นแล้วอย่างนี้, เอว์ นิสีทิ ได้นั่งแล้วอย่างนี้, เอว์ อภาสิ ได้กล่าวแล้วอย่างนี้, เอว์ ตณฺหิ อโหสิ ได้เป็นผู้หนึ่งแล้วอย่างนี้. (อห) เรา (นิกฺขมิตฺวา) ออกไปแล้ว ตมฺหาปี คามา อ จากหมู่บ้านแม้นั้น อคฺจฺฉิ ได้ไปแล้ว อมฺ คามํ สู่มุ่บ้านโน้น, ตตฺราปี แม้นในหมู่บ้านนั้น (อห) เรา เอว์ อฏฺฐาสิ ได้ฮิ้นแล้วอย่างนี้, เอว์ นิสีทิ ได้นั่งแล้วอย่างนี้, เอว์ อภาสิ ได้กล่าวแล้วอย่างนี้, เอว์ ตณฺหิ อโหสิ ได้เป็นผู้หนึ่งแล้วอย่างนี้. โส (อห) เรานั้น (นิกฺขมิตฺวา) ออกไปแล้ว ตมฺหา คามา จากหมู่บ้านนั้น ปจฺจาคโต อมฺหิ ย่อมเป็นผู้กลับมาแล้ว สกฺเยว คามํ สู่มุ่บ้านอันเป็นของตนนั้นเทียว’ ดังนี้ เสยฺยถาปี แม้ฉันใด.

จิตฺเต เมื่อจิต สมาหิตะ ตั้งมั่นแล้ว ปริสฺสุเท บริสฺสุธิแล้ว ปริโยทาเต ผุดผ่องแล้ว อนนฺกเถเน ไม่มีกิเลสเพียงดั่งเนิน วิคฺตูปกฺกิลเส มีความเศร้าหมองไปปราศแล้ว มุทฺฏเต มีสภาพอ่อนแล้ว กมฺมณิเย ควรแก่การใช้งาน จิตะ ดำรงมั่นแล้ว อาเนญฺชปฺตเต ถึงแล้วซึ่งความไม่หวั่นไหว เอว์ อย่างนี้, โส (ภิกฺขุ) ภิกษุณั้น อภินิหฺรติ ย่อมสงบไป จิตฺตํ คือยังจิต อภินินฺนาเมติ ย่อมให้น้อมไป ปุพฺพเพนิวาसानุสฺสตีถาณาย ในญาณอันระลึกถึงซึ่งความเป็นอยู่ในกาลก่อน.

โส (ภิกขุ) ภิกษุหนึ่ง **อนุสฺสรติ** ย่อมระลึกถึง **ปุพฺพนิวาสํ** ซึ่งความเป็นอยู่ในกาลก่อน **อนเนกวิหิตํ** อันมีนัยเป็นเอนก **เสยฺยถิทํ** ได้แก่ **เอกมฺปิ ชาตี** ซึ่งชาติหนึ่งบ้าง **ทฺเวปิ ชาตีโย** ซึ่งชาติทั้งหลายสองบ้าง **ติสฺโสปิ ชาตีโย** ซึ่งชาติทั้งหลายสามบ้าง **จตฺโสปิ ชาตีโย** ซึ่งชาติทั้งหลายสี่บ้าง **ปญฺจปิ ชาตีโย** ซึ่งชาติทั้งหลายห้าบ้าง **ทสฺปิ ชาตีโย** ซึ่งชาติทั้งหลายสิบบ้าง **วิสฺมฺปิ ชาตีโย** ซึ่งชาติทั้งหลายยี่สิบบ้าง **ติสฺมฺปิ ชาตีโย** ซึ่งชาติทั้งหลายสามสิบบ้าง **จตฺตาสฺมฺปิ ชาตีโย** ซึ่งชาติทั้งหลายสี่สิบบ้าง **ปญฺจาสฺมฺปิ ชาตีโย** ซึ่งชาติทั้งหลายห้าสิบบ้าง **ชาตีสตมฺปิ** ซึ่งร้อยแห่งชาติบ้าง **ชาตีสทสฺสมฺปิ** ซึ่งพันแห่งชาติบ้าง **ชาตีสตสทสฺสมฺปิ** ซึ่งแสนแห่งชาติบ้าง **อนเนกปิ สํวณฺณกฺปฺเป** ในสังวัณฺณกฺปฺเปเป็นเอนกบ้าง **อนเนกปิ วิวณฺณกฺปฺเป** ในวิวณฺณกฺปฺเปเป็นเอนกบ้าง **อนเนกปิ สํวณฺณวิวณฺณกฺปฺเป** ในสังวัณฺณกฺปฺเปและวิวณฺณกฺปฺเปเป็นเอนกบ้าง **อิติ** ว่า 'อมุตร (ชาตฺย) ในชาติโน้น (อหํ) เรา **เอวํนาโม อาสี** มีชื่ออย่างนั้น **เอวํโคตโต** มีโคตรอย่างนั้น **เอวํวณฺโณ** มีวรรณะอย่างนั้น **เอวมาหาโร** มีอาหารอย่างนั้น **เอวํสุขทุกฺขปฺปฏิสฺสเวทึ** มีปรกติเสวยซึ่งสุขและทุกข์อย่างนั้น **เอวมายุปริยนฺโต** มีที่สุดแห่งอายุอย่างนั้น, **โส (อหํ) เรานั้น จูโต** ผู้เคลื่อนแล้ว **ตโต (ชาตฺโต)** จากชาตินั้น **อุปฺปาทึ** ได้อุบัติขึ้นแล้ว **อมุตร (ชาตฺย)** ในชาติโน้น; **ตตฺตฺราปิ (ชาตฺย)** ในชาติเมื่อนั้น (อหํ) เรา **เอวํนาโม อาสี** มีชื่ออย่างนั้น **เอวํโคตโต** มีโคตรอย่างนั้น **เอวํวณฺโณ** มีวรรณะอย่างนั้น **เอวมาหาโร** มีอาหารอย่างนั้น **เอวํสุขทุกฺขปฺปฏิสฺสเวทึ** มีปรกติเสวยซึ่งสุขและทุกข์อย่างนั้น **เอวมายุปริยนฺโต** มีที่สุดแห่งอายุอย่างนั้น, **โส (อหํ) เรานั้น จูโต** ผู้เคลื่อนแล้ว **ตโต (ชาตฺโต)** จากชาตินั้น **อุปฺปนฺโน** อุบัติขึ้นแล้ว **อิธ (ภเว)** ในภพนี้' ดังนี้.

(โส ภิกขุ) ภิกษุหนึ่ง **อนุสฺสรติ** ย่อมระลึกถึง **ปุพฺพนิวาสํ** ซึ่งชาติอันอยู่ในกาลก่อน **อนเนกวิหิตํ** อันมีนัยเป็นเอนก **สากาโร** พร้อมด้วยลักษณะ **สอฺทุกฺเทศํ** พร้อมด้วยประวัติ **อิติ** ด้วยประการฉะนี้.

มหาราช คู่ก่อนมหาบพิตร **อิทฺมฺปิ โข** นี้แล **สนฺทฺธิญฺจิกํ สามณฺณผลํ (โหติ)** ย่อมเป็นผลของความเป็นแห่งสมณะ **อันเห็นประจักษํ อภิกฺกนฺตตรํ จ** อันยิ่งกว่าด้วย **ปณฺนิตฺตรํ จ** อันประณีตกว่าด้วย **สนฺทฺธิญฺจิกเกหิ สามณฺณผลเอหิ** กว่าผลของความเป็นแห่งสมณะ **อันเห็นประจักษํ ปฺริเมหิ** อันมีนัยก่อน.

ทิพพจกขุณฺหาณํ

ทิพพจกขุณฺหาณ

[๒๔๖] **จิตฺเต** เมื่อจิต **สมาหิตเต** ตั้งมั่นแล้ว **ปริสุทฺเธ** บริสุทธิ์แล้ว **ปริโยทาเต** ผุดผ่องแล้ว **อนนฺคเณ** ไม่มีกิเลสเพียงดั่งเนิน **วิคตฺวปกฺกิลเส** มีความเศร้าหมองไปปราศแล้ว **มฺหุทฺเต** มีสภาพอ่อนแล้ว **กมฺมฺนิเย** ควรแก่การใช้งาน **จิตฺเต** ดำรงมั่นแล้ว **อาเนญฺชปฺตเต** ถึงแล้วซึ่งความไม่หวั่นไหว **เอวํ** อย่างนี้, **โส (ภิกฺขุ)** ภิกษุหนึ่ง **อภินิหรตี** ย่อมสงบไป **จิตฺตํ** คือยังจิต **อภินินฺนาเมตี** ย่อมให้น้อมไป **จฺตุปฺปาตญาณาย** เพื่อจตุปปาตญาณ. **โส (ภิกฺขุ)** ภิกษุหนึ่ง **ปสฺสตี** ย่อมเห็น **สฺตฺเต** ซึ่งสัตว์ทั้งหลาย **จวฺมานเ** ผู้ตายอยู่ **อุปฺปชฺชมาเน** ผู้เกิดอยู่ **ทีเเน** ผู้หยาบ **ปณฺนิเต** ผู้ละเอียด **สฺวณฺเณ** ผู้ฟังพรรณงาม **ทฺพฺพณฺเณ** ผู้ฟังพรรณทราม **สฺสฺเต** ผู้ถึงซึ่งสุคติ **ทฺคฺคเต** ผู้ถึงซึ่งทุกคติ **ทิพฺเพน จกฺขฺนา** ด้วยจักษุอันเป็นทิพย์ **วิสุทฺเธน** อันบริสุทธิ์ **อดิกกนฺตมานุสฺสเณ** อันล่องซึ่งจักษุอันเป็นของมนุษย์.

โส (ภิกฺขุ) ภิกษุหนึ่ง **ปชานาตี** ย่อมรู้ชัด **สฺตฺเต** ซึ่งสัตว์ทั้งหลาย **ยถากมฺมุเป** ผู้เป็นไปตามกรรม **อิติ** ว่า 'อิมเ วต โภณฺโต สฺตฺตา' สัตว์ทั้งหลายผู้เจริญเหล่านี้หนอ **สมฺนฺนาคฺตา** ผู้ถึงพร้อมแล้ว **กายทฺวจฺริเตน** ด้วยกายทุจริต **สมฺนฺนาคฺตา** ผู้ถึงพร้อมแล้ว **วจฺิทฺวจฺริเตน** ด้วยวจิตฺตทุจริต **สมฺนฺนาคฺตา** ผู้ถึงพร้อมแล้ว **มโนทฺวจฺริเตน** ด้วยมโนทุจริต **อุปฺวาทกา** ผู้กล่าวตู่ **อริยานํ** ซึ่งพระอริยะทั้งหลาย **มิจฺฉาทิฎฺฐิกา** ผู้เป็นมิจฉาทิฎฐิ **มิจฺฉาทิฎฺฐิกมฺมสมฺมาทานา** ผู้ชักชวนให้กระทำตามมิจฉาทิฎฐิ. **เต (สฺตฺตา)** สัตว์ทั้งหลายเหล่านั้น **ปรี** เบื้องหลัง **มรณา** แต่การตาย **ภทฺตา** เพราะการแตกทำลาย **กายสฺส** แห่งกาย **อุปฺปนฺนา** เข้าถึงแล้ว **อปายํ** ซึ่งอบาย **ทฺคฺคตี** ซึ่งทุกคติ **วินิปาตํ** ซึ่งวินิบาต **นิริยํ** ซึ่งนรก.

วา ปน ก็หรือว่า **อิมเ โภณฺโต สฺตฺตา** สัตว์ทั้งหลายผู้เจริญเหล่านี้ **สมฺนฺนาคฺตา** ผู้ถึงพร้อมแล้ว **กายทฺวจฺริเตน** ด้วยกายทุจริต **สมฺนฺนาคฺตา** ผู้ถึงพร้อมแล้ว **วจฺิทฺวจฺริเตน** ด้วยวจิตฺตทุจริต **สมฺนฺนาคฺตา** ผู้ถึงพร้อมแล้ว **มโนทฺวจฺริเตน** ด้วยมโนทุจริต **อุปฺวาทกา** ผู้กล่าวตู่ **อริยานํ** ซึ่งพระอริยะทั้งหลาย **มิจฺฉาทิฎฺฐิกา** ผู้เป็นมิจฉาทิฎฐิ **มิจฺฉาทิฎฺฐิกมฺมสมฺมาทานา** ผู้ชักชวนให้กระทำตามมิจฉาทิฎฐิ. **เต (สฺตฺตา)** สัตว์ทั้งหลายเหล่านั้น **ปรี** เบื้องหลัง **มรณา** แต่การตาย **ภทฺตา** เพราะการแตกทำลาย **กายสฺส** แห่งกาย **อุปฺปนฺนา** เข้าถึงแล้ว **อปายํ** ซึ่งอบาย **ทฺคฺคตี** ซึ่งทุกคติ **วินิปาตํ** ซึ่งวินิบาต **นิริยํ** ซึ่งนรก' ดังนี้.

(ภิกฺขุ) ภิกษุ **ปสฺสตี** ย่อมเห็น **สฺตฺเต** ซึ่งสัตว์ทั้งหลาย **จวฺมานเ** ผู้ตายอยู่ **อุปฺปชฺชมาเน** ผู้เกิดอยู่ **ทีเเน** ผู้หยาบ **ปณฺนิเต** ผู้ละเอียด **สฺวณฺเณ** ผู้ฟังพรรณงาม **ทฺพฺพณฺเณ** ผู้ฟังพรรณทราม **สฺสฺเต** ผู้ถึงซึ่งสุคติ **ทฺคฺคเต** ผู้ถึงซึ่งทุกคติ **ทิพฺเพน จกฺขฺนา** ด้วยจักษุอันเป็นทิพย์ **วิสุทฺเธน** อันบริสุทธิ์ **อดิกกนฺตมานุสฺสเณ** อันล่องซึ่งจักษุอันเป็นของมนุษย์. **ปชานาตี** ย่อมรู้ชัด **สฺตฺเต** ซึ่งสัตว์ทั้งหลาย **ยถากมฺมุเป** ผู้เป็นไปตามกรรม **อิติ** ด้วยประการฉะนี้.

[๒๔๗] **มหาราช** ดูก่อนมหาบพิตร **ปาสาโท** ปราสาท (ตฺถุจฺหิ) ตั้งอยู่แล้ว **มชฺเช** สิงฆาฏเณ ที่ทางสามแพร่งอันมีในท่ามกลาง, **จกฺขฺมา** บริโส บุรุษผู้มีตาดี **จิโต** ยืนแล้ว **ตฺตล**

(ปาสาท) บนปราสาทนั้น **ปสุเสยย** สามารถมองเห็น **มनुสเส** ซึ่งมนุษย์ทั้งหลาย **ปวิสนเตปิ** แม้ผู้เข้าไปอยู่ **เคห์** สูเรื่อน **นิกขมมุนเตปิ** แม้ผู้เที่ยวไปอยู่ **รติกายปิ** บนถนน **สญจรรนเต** ผู้สัญจรไป **วิธี** สูหนทาง **นินินนเนปิ** แม้ผู้นั่งแล้ว **มขุเม** **สิงฆาฏเก** ที่ทางสามแพร่งอันมีในท่ามกลาง.

เอว (จินตน์) ความคิดนี้ **อโหสิ** ได้มีแล้ว **ตสฺส** (ปุริสสฺส) แก่บุรุษนั้น **อติ** ว่า 'เอเต **มनुสสา** มนุษย์ทั้งหลายเหล่านั้น **ปวิสนติ** ย่อมเข้าไป **เคห์** สูเรื่อน, **เอเต** เหล่านี้ **นิกขมมุนติ** ย่อมออกไป, **เอเต** เหล่านี้ **สญจรรนติ** ย่อมสัญจรไป **วิธี** สูวิธี **รติกาย** ในหนทาง, **เอเต** เหล่านี้ **นินินนา** นั่งแล้ว **มขุเม** **สิงฆาฏเก** ที่ทางสามแพร่งอันมีในท่ามกลาง' ดังนี้ **เสยยถาปิ** แม้ฉันใด.

มหาราช ดูก่อนมหาบพิตร **จิตเต** เมื่อจิต **สมาทิตเต** ตั้งมั่นแล้ว **ปริสุทฺเธ** บริสุทธิ์แล้ว **ปริโยทาเต** ผุดผ่องแล้ว **อนงฺคเณ** ไม่มีกิเลสเพียงดั่งเนิน **วิคตฺตฺตฺตฺตฺตฺต** มีความเศร้าหมองไปปราศแล้ว **มฺหุทฺต** มีสภาพอ่อนแล้ว **กมฺมณิเย** ควรแก่การใช้งาน **จิตเต** ดำรงมั่นแล้ว **อาเนญฺชปฺตเต** ถึงแล้วซึ่งความไม่หวั่นไหว **เอว** อย่างนี้, **โส** (ภิกขุ) ภิกษุนี้ **อภินิหฺรติ** ย่อมส่งไป **จิตฺต** คือยังจิต **อภินินฺนาเมติ** ย่อมให้น้อมไป **จตุปฺปาตญาณาย** เพื่อจตุปปาตญาณ. **โส** (ภิกขุ) ภิกษุนี้ **ปสฺสตี** ย่อมเห็น **สฺตเต** ซึ่งสัตว์ทั้งหลาย **จวมาเน** ผู้ตายอยู่ **อุปฺปชฺชมาเน** ผู้เกิดอยู่ **ทีเเน** ผู้หยาบ **ปณฺนิเต** ผู้ละเอียด **สุวณฺเณ** ผู้วิพพวรรณงาม **ทฺพพณฺเณ** ผู้วิพพวรรณทราม **สฺคเต** ผู้ถึงซึ่งสุคติ **ทฺคคเต** ผู้ถึงซึ่งทุกคติ **ทิพฺเพน** **จกฺขุณา** ด้วยจักขุอันเป็นทิพย์ **วิสุทฺเธน** อันบริสุทธิ์ **อติกฺกนฺตมานุสฺสเกน** อันล่วงซึ่งจักขุอันเป็นของมนุษย์.

โส (ภิกขุ) ภิกษุนี้ **ปชานาติ** ย่อมรู้ชัด **สฺตเต** ซึ่งสัตว์ทั้งหลาย **ยถากมฺมุเป** ผู้เป็นไปตามกรรม **อติ** ว่า 'อิมเ วต **โฆนฺโต** **สฺตฺตา** สัตว์ทั้งหลายผู้เจริญเหล่านี้หนอ **สมนฺนาคตา** ผู้ถึงพร้อมแล้ว **กายทฺจฺจริเตน** ด้วยกายทฺจฺจริต **สมนฺนาคตา** ผู้ถึงพร้อมแล้ว **วจฺจฺจฺจริเตน** ด้วยวจฺจฺจฺจริต **สมนฺนาคตา** ผู้ถึงพร้อมแล้ว **มโนทฺจฺจริเตน** ด้วยมโนทฺจฺจริต **อุปฺวาทกา** ผู้กล่าวต่อ **อริยานํ** ซึ่งพระอริยะทั้งหลาย **มิจฺฉาทิฏฺฐิกา** ผู้เป็นมิจฉาทิฏฐิ **มิจฺฉาทิฏฺฐิกมฺมสมาทานา** ผู้ชักชวนให้กระทำตามมิจฉาทิฏฐิ. **เต** (สฺตฺตา) สัตว์ทั้งหลายเหล่านั้น **ปรี** เบื้องหลัง **มรณา** แต่การตาย **ภทฺทา** เพราะการแตกทำลาย **กายสฺส** แห่งกาย **อุปฺปนฺนา** เข้าถึงแล้ว **อปายํ** ซึ่งอบาย **ทฺคคตี** ซึ่งทุกคติ **วินิปาตํ** ซึ่งวินิบาต **นิริยํ** ซึ่งนรก.

วา ปน ก็หรือว่า **อิมเ โฆนฺโต** **สฺตฺตา** สัตว์ทั้งหลายผู้เจริญเหล่านี้ **สมนฺนาคตา** ผู้ถึงพร้อมแล้ว **กายทฺจฺจริเตน** ด้วยกายทฺจฺจริต **สมนฺนาคตา** ผู้ถึงพร้อมแล้ว **วจฺจฺจฺจริเตน** ด้วยวจฺจฺจฺจริต **สมนฺนาคตา** ผู้ถึงพร้อมแล้ว **มโนทฺจฺจริเตน** ด้วยมโนทฺจฺจริต **อุปฺวาทกา** ผู้กล่าวต่อ **อริยานํ** ซึ่งพระอริยะทั้งหลาย **มิจฺฉาทิฏฺฐิกา** ผู้เป็นมิจฉาทิฏฐิ **มิจฺฉาทิฏฺฐิกมฺมสมาทานา** ผู้ชักชวนให้กระทำตามมิจฉาทิฏฐิ. **เต** (สฺตฺตา) สัตว์ทั้งหลายเหล่านั้น **ปรี** เบื้องหลัง **มรณา** แต่การตาย **ภทฺทา** เพราะการแตกทำลาย **กายสฺส** แห่งกาย **อุปฺปนฺนา** เข้าถึงแล้ว **อปายํ** ซึ่งอบาย **ทฺคคตี** ซึ่งทุกคติ **วินิปาตํ** ซึ่งวินิบาต **นิริยํ** ซึ่งนรก' ดังนี้.

วา ปน ก็แต่ว่า **อิมเ โฆนฺโต** **สฺตฺตา** สัตว์ทั้งหลายผู้เจริญเหล่านี้ **สมนฺนาคตา** ผู้ถึงพร้อมแล้ว **กายสฺจฺจริเตน** ด้วยกายสฺจฺจริต **สมนฺนาคตา** ผู้ถึงพร้อมแล้ว **วจฺจฺจฺจริเตน** ด้วยวจฺจฺจฺจริต

สมนาคตา ผู้ถึงพร้อมแล้ว **มโนสุจริเตน** ด้วยมโนสุจริต **อนุปวาทกา** ผู้ไม่กล่าวต่อ **อริยานิ** ซึ่งพระอริยะทั้งหลาย **สมมาทิฏฐิกกา** ผู้เป็นสัมมาทิฏฐิ **สมมาทิฏฐิกมฺสมาทานา** ผู้ชักชวนให้กระทำตามสัมมาทิฏฐิ. **เต (สตุตา)** สัตว์ทั้งหลายเหล่านั้น **ปรํ** เบื้องหลัง **มรณา** แต่การตาย **เกทา** เพราะการแตกทำลาย **กายสุส** แห่งกาย **อุปปนฺนา** เข้าถึงแล้ว **สุคติ สัคคํ โลกํ** ซึ่งสุคติ โลกสวรรค์' ดังนี้ **เอวเมว โข** ฉะนั้นนั่นเทียวแล.

(ภิกขุ) ภิกษุ **ปสฺสตี** ย่อมเห็น **สตุเต** ซึ่งสัตว์ทั้งหลาย **จวมาเน** ผู้ตายอยู่ **อุปฺปชฺชมาเน** ผู้เกิดอยู่ **ทีเน** ผู้หยาบ **ปณฺเฑ** ผู้ละเอียด **สุวณฺเณ** ผู้พิวพรรณงาม **ทฺพฺพณฺเณ** ผู้พิวพรรณทราม **สุคเต** ผู้ถึงซึ่งสุคติ **ทฺคฺคเต** ผู้ถึงซึ่งทุกคติ **ทฺพฺเพน จกฺขฺนา** ด้วยจักษุอันเป็นทิพย์ **วิสุทฺเธน** อันบริสุทธิ์ **อดิฏฺกนฺตมานุสฺเสน** อันล่วงซึ่งจักษุอันเป็นของมนุษย์. **ปชานาตี** ย่อมรู้ชัด **สตุเต** ซึ่งสัตว์ทั้งหลาย **ยถากมฺมุเปค** ผู้เป็นไปตามกรรม **อิตี** ด้วยประการฉะนี้.

มหาราช ดูก่อนมหาบพิตร **อิทฺมปิ โข** นี้แล **สนฺทิฏฺฐิกํ สามณฺณผลํ (โหตี)** ย่อมเป็นผลของความเป็นแห่งสมณะ อันเห็นประจักษ์ **อภิกฺกนฺตตรํ จ** อันยิ่งกว่าด้วย **ปณฺเฑตฺตรํ จ** อันประณีตกว่าด้วย **สนฺทิฏฺฐิกเกหิ สามณฺณผลเลหิ** กว่าผลของความเป็นแห่งสมณะ อันเห็นประจักษ์ **ปริเมหิ** อันมีนัยก่อน.

อาสวกฺขยญาณํ

อาสวักขยญาณ

[๒๕๘] **จิตฺเต** เมื่อจิต **สมาธิเต** ตั้งมั่นแล้ว **ปริสุทฺเธ** บริสุทธิ์แล้ว **ปริโยทาเต** ผุดผ่องแล้ว **อนนฺคเณ** ไม่มีกิเลสเพียงดังเนิน **วิคตฺวปกฺกิลเส** มีความเศร้าหมองไปปราศแล้ว **มฺทฺภูเต** มีสภาพอ่อนแล้ว **กมฺมนิเย** ควรแก่การใช้งาน **จิตเต** ดำรงมั่นแล้ว **อาเนญฺชปฺตเต** ถึงแล้วซึ่งความไม่หวั่นไหว **เอวํ** อย่างนี้, **โส (ภิกฺขุ)** ภิกษุนี้ **อภินิหฺรตี** ย่อมส่งไป **จิตฺตํ** คือยังจิต **อภินินฺนาเมตี** ย่อมให้โน้มไป **ขยญาณาย** เพื่อความสิ้นไป **อาสวานํ** แห่งอาสวะทั้งหลาย. **โส (ภิกฺขุ)** ภิกษุนี้

(๑) **ปชานาตี** ย่อมรู้ชัด **ยถาภูตํ** ตามความเป็นจริง **'อิทํ ทฺกฺข'นฺติ** ว่า 'นี่ทุกข์' ดังนี้, (๒) **ปชานาตี** ย่อมรู้ชัด **ยถาภูตํ** ตามความเป็นจริง **'อຍํ ทฺกฺขสมฺทโย'ติ** ว่า 'นี่เหตุแห่งทุกข์' ดังนี้, (๓) **ปชานาตี** ย่อมรู้ชัด **ยถาภูตํ** ตามความเป็นจริง **'อຍํ ทฺกฺขนิโรโธ'ติ** ว่า 'นี่ความดับแห่งทุกข์' ดังนี้, (๔) **ปชานาตี** ย่อมรู้ชัด **ยถาภูตํ** ตามความเป็นจริง **'อຍํ ทฺกฺขนิโรธคามินิ ปฏิปทา'ติ** ว่า 'นี่ข้อปฏิบัติอันนำไปสู่ความดับแห่งทุกข์' ดังนี้.

(๕) **ปชานาตี** ย่อมรู้ชัด **ยถาภูตํ** ตามความเป็นจริง **'อิเม อาสวา'ติ** ว่า 'เหล่านี้อาสวะ' ดังนี้, (๖) **ปชานาตี** ย่อมรู้ชัด **ยถาภูตํ** ตามความเป็นจริง **'อຍํ อาสวสมฺทโย'ติ** ว่า 'นี่เหตุแห่งอาสวะ' ดังนี้, (๗) **ปชานาตี** ย่อมรู้ชัด **ยถาภูตํ** ตามความเป็นจริง **'อຍํ อาสวนิโรโธ'ติ** ว่า 'นี่ความดับแห่งอาสวะ' ดังนี้, (๘) **ปชานาตี** ย่อมรู้ชัด **ยถาภูตํ** ตามความเป็นจริง **'อຍํ อาสว-นิโรธคามินิ ปฏิปทา'ติ** ว่า 'นี่ข้อปฏิบัติอันนำไปสู่ความดับแห่งอาสวะ' ดังนี้.

ตสส (ภิกขุสส) เมื่อภิกษุนั้น **เอว ชาโนโต** ผู้รู้อยู่อย่างนี้ **เอว ปสฺสโต** ผู้เห็นอยู่อย่างนี้ **จิตฺตํ จิต วมุจฺจติ** ย่อมหลุดพ้น **กามาสวาปี** แม้จากกามาสวะ, **จิตฺตํ จิต วมุจฺจติ** ย่อมหลุดพ้น **ภวาสวาปี** แม้จากภวาสวะ, **จิตฺตํ จิต วมุจฺจติ** ย่อมหลุดพ้น **อวิชชาสวาปี** แม้จากอวิชชาสวะ, **จิตฺเต** เมื่อจิต **วิมุตฺตสมฺมि** หลุดพ้นแล้ว, **ญาณํ** ความรู้ **'วิมุตฺตมิต'** ว่า 'หลุดพ้นแล้ว' ดังนี้ **โหติ** ย่อมมี, **โส (ภิกขุ)** ภิกษุนั้น **ปชานาติ** ย่อมรู้ชัด **อิติ** ว่า **'ชาติ** ชาติคือการเกิดอีก **ซีณา** ลึ้นแล้ว, **พฺรหฺมจฺริยํ** พรหมจรรย์ **วฺสูติ** อยู่จบแล้ว, **กรณียํ** กิจอันควรกระทำ **กตํ** กระทำแล้ว, **(กรณีย)** กิจอันควรกระทำ **อิตถตฺตาย** เพื่อความเป็นอย่างนี้ **อปฺริ** อีก **น (โหติ)** ย่อมไม่มี' ดังนี้.

[๒๔๙] **มหาราช** ดูก่อนมหายาพิตร **อุทฺทกรทโท** ห้วงแห่งน้ำ **ปพฺพตสงฺเขเป** บนยอดแห่งภูเขา **อจฺโฉ (โหติ)** ย่อมเป็นห้วงแห่งน้ำอันใส **วิปฺปสนฺโน** อันสะอาด **อนาวิลो** อันไม่ขุ่นมัว. **จกฺขุมา ปฺริโส** บุรุษผู้มีตาดี **จิตฺโต** ยินแล้ว **ตตฺถ ติเร** ที่ฝั่งของสระนั้น **ปสฺสเสยฺย** สามารถมองเห็น **สิปฺปิสมฺพุทฺถมฺปิ** แม้ซึ่งฝูงแห่งหอยโข่งและหอยกาบ **สกฺขรกถลมฺปิ** แม้ซึ่งก้อนกรวดและก้อนหิน **มจฺจคฺคฺมพฺมปิ** แม้ซึ่งฝูงแห่งปลา **จฺรณฺตมฺปิ** ตัวเดินไปมาบ้าง **ติฏฺฐจฺนฺตมฺปิ** ตัวหยุดอยู่บ้าง.

เอว (จินฺตณ) ความคิดนี้ **อโหสิ** ได้มีแล้ว **ตสฺส (ปฺริสฺสส)** แก่บุรุษนั้น **อิติ** ว่า

'อโย โข อุทฺทกรทโท ห้วงแห่งน้ำนี้แล **อจฺโฉ (โหติ)** ย่อมเป็นห้วงแห่งน้ำอันใส **วิปฺปสนฺโน** อันสะอาด **อนาวิลो** อันไม่ขุ่นมัว. **ตตฺริเม** **สิปฺปิสมฺพุทฺถาปิ** แม้ฝูงแห่งหอยโข่งและหอยกาบทั้งหลาย **สกฺขรกถลาปิ** แม้ก้อนกรวดและก้อนหินทั้งหลาย **มจฺจคฺคฺมพฺวาปิ** แม้ฝูงแห่งปลาทั้งหลาย **จฺรณฺตปิ** ตัวเดินไปมาบ้าง **ติฏฺฐจฺนฺตปิ** หยุดอยู่บ้าง' ดังนี้ **เสยฺยถาปิ** แม้ฉันใด.

จิตฺเต เมื่อจิต **สมมาหิตเต** ตั้งมั่นแล้ว **ปฺริสฺสุเท** บริสุทธิ์แล้ว **ปฺริโยทาเต** ผุดผ่องแล้ว **อนนฺจฺฉเน** ไม่มีกิเลสเพียงดังเนิน **วิคฺคฺตฺตฺตฺตฺตฺต** มีความเศร้าหมองไปปราศแล้ว **มฺพุทฺเต** มีสภาพอ่อนแล้ว **กมฺมณิเย** ควรแก่การใช้งาน **จิตเต** ดำรงมั่นแล้ว **อาเนญฺชปฺตฺเต** ถึงแล้วซึ่งความไม่หวั่นไหว **เอว** อย่างนี้, **ภิกฺขุ** ภิกษุนั้น **อภินิหรติ** ย่อมส่งไป **จิตฺตํ** คือยังจิต **อภินินฺนาเมติ** ย่อมให้ย่อมไป **ขยฺยถาณาย** เพื่อความสิ้นไป **อาสวานํ** แห่งอาสวะทั้งหลาย **เอวเมว โข** ฉะนั้นนั้นที่ขยวแล.

โส (ภิกฺขุ) ภิกษุนั้น (๑) **ปชานาติ** ย่อมรู้ชัด **ยถาภูตํ** ตามความเป็นจริง **'อิทํ ทฺวข'นฺติ** ว่า 'นี้ทุกข์' ดังนี้, (๒) **ปชานาติ** ย่อมรู้ชัด **ยถาภูตํ** ตามความเป็นจริง **'อโย ทฺวขสมฺทโย'ติ** ว่า 'นี้เหตุแห่งทุกข์' ดังนี้, (๓) **ปชานาติ** ย่อมรู้ชัด **ยถาภูตํ** ตามความเป็นจริง **'อโย ทฺวขนิโรโร'ติ** ว่า 'นี้ความดับแห่งทุกข์' ดังนี้, (๔) **ปชานาติ** ย่อมรู้ชัด **ยถาภูตํ** ตามความเป็นจริง **'อโย ทฺวขนิโรคามินิ ปฏฺิพทา'ติ** ว่า 'นี้ข้อปฏิบัติอันนำไปสู่ความดับแห่งทุกข์' ดังนี้.

(๕) **ปชานาติ** ย่อมรู้ชัด **ยถาภูตํ** ตามความเป็นจริง **'อิมเ อาสวา'ติ** ว่า 'เหล่านี้อาสวะ' ดังนี้, (๖) **ปชานาติ** ย่อมรู้ชัด **ยถาภูตํ** ตามความเป็นจริง **'อโย อาสวสมฺทโย'ติ** ว่า 'นี้เหตุแห่งอาสวะ' ดังนี้, (๗) **ปชานาติ** ย่อมรู้ชัด **ยถาภูตํ** ตามความเป็นจริง **'อโย อาสวนิโรโร'ติ** ว่า 'นี้

ความดับแห่งอาสวะ' ดังนี้, (๘) **ปชานาติ** ย่อมรู้ชัด **ยถาภูต** ตามความเป็นจริง **'อัย อาสว-นิโรธคามินี ปฏิปทา'** ติ ว่า 'นี้ชื่อปฏิบัติอันนำไปสู่ความดับแห่งอาสวะ' ดังนี้.

ตสฺส (ภิกขุสฺส) เมื่อภิกษุ นั้น **เอว ชาโนโต** ผู้รู้อยู่อย่างนี้ **เอว ปสฺสโต** ผู้เห็นอยู่อย่างนี้ **จิตฺตํ จิต วิมุจฺจติ** ย่อมหลุดพ้น **กามาสวาปิ** แม้จากกามาสวะ, **จิตฺตํ จิต วิมุจฺจติ** ย่อมหลุดพ้น **ภวาสวาปิ** แม้จากภวาสวะ, **จิตฺตํ จิต วิมุจฺจติ** ย่อมหลุดพ้น **อวิชชาสวาปิ** แม้จากอวิชชาสวะ, **จิตฺเต** เมื่อจิต **วิมุตตสฺมี** หลุดพ้นแล้ว, **ภานํ** ความรู้ **'วิมุตตมิตี'** ว่า 'หลุดพ้นแล้ว' ดังนี้ **โหติ** ย่อมมี, **โส (ภิกขุ)** ภิกษุ นั้น **ปชานาติ** ย่อมรู้ชัด **อิตี** ว่า **'ชาติ'** ชาติคือการเกิดอีก **ซีณา** ลึ้นแล้ว, **พฺรหฺมจฺริยํ** พรหมจรรย์ **วฺสูติ** อยู่จบแล้ว, **กรณียํ** กิจอันควรกระทำ **กตํ** กระทำแล้ว, **(กรณีย)** กิจอันควรกระทำ **อิตฺถตฺตตาย** เพื่อความเป็นอยู่อย่างนี้ **อปฺริ** อีก **น (โหติ)** ย่อมไม่มี' ดังนี้.

มหาราช ดูก่อนมหาบพิตร **อิทฺมปิ โข** นี้แล **สนฺทิฏฺฐิกํ สามณฺณผลํ (โหติ)** ย่อมเป็นผลของความเป็นแห่งสมณะ อันเห็นประจักษ์ **อภิกฺกนฺตตรํ จ** อันยิ่งกว่าด้วย **ปณฺีตตรํ จ** อันประณีตกว่าด้วย **สนฺทิฏฺฐิกเกหิ สามณฺณผลเลหิ** กว่าผลของความเป็นแห่งสมณะ อันเห็นประจักษ์ **ปฺริเมหิ** อันมีนัยก่อน.

มหาราช ดูก่อนมหาบพิตร **จ ปน** ก็แล **อณฺเฬํ สนฺทิฏฺฐิกํ สามณฺณผลํ** ผลของความเป็นแห่งสมณะ อันเห็นประจักษ์ อัน **อฺตฺตริตรํ วา** อันยิ่งกว่าหรือ **ปณฺีตตรํ วา** หรือว่าอันประณีตกว่า **อิทฺมสฺมา สนฺทิฏฺฐิกกา สามณฺณผลา** กว่าผลของความเป็นแห่งสมณะ อันเห็นประจักษ์ **นินฺตลฺลิตี** ย่อมไม่มี" ดังนี้.

อชาตสตุตฺตอุปาสกตฺตปฏิเวทนา

การประกาศความเป็นอุปาสกของพระเจ้าอชาตศัตรู

[๒๕๐] (วจน) เมื่อพระดำรัส (ภควตา) อันพระผู้มีพระภาค **วฺตฺเต** ตรัสแล้ว **เอว** อย่างนี้, **ราชา** **มาคโร** **อชาตสตุตฺต เวเทหิปฺุตโต** พระราชาผู้เป็นใหญ่แห่งชนชาวมคธ พระนามว่าอชาตศัตรู เวเทหบุตร **อโวจ** ได้กราบทูลแล้ว **เอตํ (วจน)** ซึ่งพระดำรัสนี้ **ภควนฺตํ** กะพระผู้มีพระภาค **อิตี** ว่า "ภนฺเต ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (ภาสิตํ) พระภาษิต (เต) ของพระองค์ **อภิกฺกนฺตํ** ไผเราะยิ่งนัก, **ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (ภาสิตํ) พระภาษิต (เต) ของพระองค์ **อภิกฺกนฺตํ** ไผเราะยิ่งนัก. **ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (ปฺคฺคโล) บุคคล **อูกฺกฺชเชยฺย** สามารถหงาย **นิกฺกฺชชิตํ (ภาชน)** ซึ่งภาชนะอันคว่ำ **วา** หรือ, **วา** หรือว่า (ปฺคฺคโล) บุคคล **วิวเรยฺย** สามารถเปิด **ปฏฺิจฺจนฺนํ (ภาชน)** ซึ่งภาชนะอันปิด, (ปฺคฺคโล) บุคคล **อาจิกฺเขยฺย** สามารถบอก **มคฺคํ** ซึ่งหนทาง **มุหฺหสฺส (ปฺคฺคฺลสฺส)** แก่บุคคลผู้หลงทาง **วา** หรือ, **วา** หรือว่า (ปฺคฺคโล) บุคคล **ธาเรยฺย** สามารถตั้งไว้ **เตลปฺชฺโชตํ** ซึ่งตะเกียงแห่งน้ำมัน **อนฺธกาเร** ในที่มีด (อากฺขฺมานเนน) ด้วยความหวัง **อิตี** ว่า **'จกฺขฺมนฺโต (ปฺคฺคฺลา)** บุคคลผู้มีดวงตา **ทกฺขฺนฺติ** จักมองเห็น **รฺูปานิ** ซึ่งรูปทั้งหลาย' ดังนี้ **เสยฺยถาปิ** แม้ฉันใด; **ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **ธมฺโม** พระธรรม **ภควตา** อันพระผู้มีพระภาค **ปกาสิโต** ทรงประกาศแล้ว **อเนกปริยาเยน** โดยนัย

เป็นเอนก (โหด) ย่อมเป็น **เอวเมว** ฉะนั้นนัยเทียว. **ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **เอโส อหิ** ข้าพระองค์นี้ **คจฺฉามิ** ย่อมถึง **ภควนฺตํ** ซึ่งพระผู้มีพระภาค **ธมฺมณฺจ** ซึ่งพระธรรมด้วย **ภิกฺขุสงฺฆณฺจ** ซึ่งพระภิกษุสงฆ์ด้วย **สรณํ** ว่าเป็นสรณะ. **ภควา** พระผู้มีพระภาค **ธาทู** โปรดทรงจำไว้ **มํ** ซึ่งข้าพระองค์ **อุปาสกํ** ว่าเป็นอุบาสก **คตํ** ผู้ถึงแล้ว **สรณํ** ซึ่งสรณะ **อชฺชตคฺเค** ในวันนี้เป็นต้นไป **ปาณฺุเปตํ** ตลอดความสิ้นไปแห่งชีวิต. **ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **อจฺจโย** ความผิดพลาด **อจฺจมา** ได้ครอบงำแล้ว **มํ** ซึ่งข้าพระองค์ **ยถาพาลํ** ตามความเป็นพาล **ยถามุหุรํ** ตามความหลงผิด **ยถากุสลํ** ตามความโง่เขลา, **โย อหิ** ข้าพระองค์ใด **โวโรเปสึ** ปลงลงแล้ว **ปิตรํ** ซึ่งพระบิดา **ธมฺมิกํ ธมฺมราชานํ** ผู้เป็นพระราชผู้ทรงธรรม **ชีวิตา** จากชีวิต **อิสฺสรียการณา** เพราะเหตุแห่งความปรารถนาซึ่งความเป็นใหญ่. **ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **ภควา** พระผู้มีพระภาค **ปฏิกคณฺหาตุ** โปรดทรงรับไว้ **อจฺจยํ** ซึ่งความผิดพลาด **ตสฺส เม** ของข้าพระองค์นั้น **อจฺจยโต** ผู้มีความผิด **สํวราย** เพื่อความสำรวม **อายุตี** ในกาลต่อไป” ดังนี้.

[๒๕๑] **ภควา** พระผู้มีพระภาค (**อาห**) ตรัสแล้ว **อิติ** ว่า “**มหาราช** ดูก่อนมหาบพิตร **ตคฺข** เอาเถิด **อจฺจโย** ความผิด **อจฺจมา** ได้ครอบงำ **ตวํ** ซึ่งพระองค์ **ยถาพาลํ** ตามความเป็นพาล **ยถามุหุรํ** ตามความหลงผิด **ยถากุสลํ** ตามความโง่เขลา, **ตวํ** พระองค์ **โวโรเปสึ** ปลงลงแล้ว **ยํ ปิตรํ** ซึ่งพระบิดาใด **ธมฺมิกํ ธมฺมราชานํ** ผู้ทรงเป็นพระราชผู้ทรงธรรม **ชีวิตา** จากชีวิต. **มหาราช** ดูก่อนมหาบพิตร **จ โข** ก็แล **ตวํ** พระองค์ **ทิสฺวา** ทรงเห็นแล้ว **อจฺจยํ** ซึ่งความผิด **ยโต อจฺจยโต** โดยเป็นความผิดใด **ปฏิกโรสึ** ย่อมทรงกระทำคืน, **มยํ** เราทั้งหลาย **ปฏิกคณฺหาตุม** จะรับไว้ **ยถารมฺมํ ตํ (อจฺจย)** ซึ่งความผิดนั้นตามธรรม **เต** แก่พระองค์. **วฺทฺธิเทสสา มหาราช** ดูก่อนมหาบพิตร **โย (บุคคลโ)** บุคคลใด **ทิสฺวา** เห็นแล้ว **อจฺจยํ** ซึ่งความผิด **อจฺจยโต** โดยเป็นความผิด **ปฏิกโรติ** ย่อมทรงกระทำคืน, (**โส บุคคลโ)** บุคคลนั้น **อาปชฺชติ** ย่อมถึง **สํวรํ** ซึ่งความระมัดระวัง **ยถารมฺมํ** ตามสมควร **วินเย** ในวินัย **อริยสฺส** ของพระอริยะ **อายุตี** ต่อไป” ดังนี้.

[๒๕๒] (**วจน**) เมื่อคำ (**ภควตา**) อันพระผู้มีพระภาค **วฺตเต** ตรัสแล้ว **เอวํ** อย่างนี้, **ราชา มาคโร อชาตสฺตตุ เวเทหิปฺตุโต** พระราชาผู้เป็นใหญ่แห่งชนชาวมคธ พระนามว่าอชาตศัตรู เวเทหิบุตร **ทโวจ** ได้กราบทูลแล้ว **เอตํ (วจน)** ซึ่งพระวาจานี้ **ภควนฺตํ** กะพระผู้มีพระภาค **อิติ** ว่า “**ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **จ ก็** **หนฺน** เอาเถิด **อิทานิ** ในกาลนี้ **มยํ** ข้าพระองค์ทั้งหลาย **พหุภิจฺจา** ผู้มีกิจมาก **พหุภกรณฺิยา** มีธุระอันควรกระทำมาก **คจฺฉาม** จะไป, **มยํ** ข้าพระองค์ทั้งหลาย **พหุภิจฺจา (โหม)** เป็นมีกิจมาก **พหุภกรณฺิยา** มีธุระอันควรกระทำมาก” ดังนี้.

(**ภควา**) พระผู้มีพระภาค (**อาห**) ตรัสแล้ว **อิติ** ว่า “**มหาราช** ดูก่อนมหาบพิตร **อิทานิ** ในกาลนี้ **ตวํ** พระองค์ **มณฺุสสิ** ย่อมทรงทราบ **กาลํ** ซึ่งกาลอันสมควร **ยสฺส** แก่กาลใด” ดังนี้.

อถ โข ครั้งนั้นแล **ราชา มาคโร อชาตสฺตตุ เวเทหิปฺตุโต** พระราชาผู้เป็นใหญ่แห่งชนชาวมคธ พระนามว่าอชาตศัตรู เวเทหิบุตร **อภินนฺุทิตฺวา** ทรงชื่นชมแล้ว **อนฺุโมทิตฺวา** ทรงยินดีแล้ว **ภาสิตํ** ซึ่งพระภาษิต **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค **อฏฺุจาย** เสด็จลุกขึ้นแล้ว **อาสนา** จากอาสนะ **อภิวาเทตฺวา** ทรงอภิวาทแล้ว **ภควนฺตํ** ซึ่งพระผู้มีพระภาค **กตฺวา** ทรงกระทำแล้ว **ปทกฺขิณํ** ซึ่งการประทักษิณ **ปฏฺุคามิ** เสด็จหลีกไปแล้ว.

[๒๕๓] **อถ โข** ครั้งนั้นแล **รณโฆ มาครสุส อชาติสตุตสุส เวเทหิปุตฺตสุส** เมื่อพระราชารู้เป็นใหญ่แห่งชนชาวมคธ พระนามว่าอชาติสตุตฺต เวเทหิบุตร **อจิรปุกฺกนตฺตสุส** เสด็จออกไปแล้วยังไม่นาน **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อามนุเตสิ** รับสั่งแล้ว **ภิกฺขุ** กะภิกษุทั้งหลาย **อิติ** ว่า “**ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **อัย ราชชา** พระราชาพระองค์นี้ **ชโต** อันกรรมขจัดแล้ว. **ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **อัย ราชชา** พระราชาพระองค์นี้ **อุปฺหโต** อันกรรมทำลายแล้ว. **ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **สเจ** หากว่า **อัย ราชชา** พระราชาพระองค์นี้ **น โวโรเปสุสส** จักไม่ทรงปลง **ปีตรํ** ซึ่งพระบิดา **ธมฺมิกํ ธมฺมราชานํ** ผู้ทรงเป็นพระธรรมราชาผู้ทรงธรรม **ชีวิตา** จากชีวิตไซ้ร, **(ราชา)** พระราชา**อุปฺปชฺชิสฺสส** จักทรงบรรลู่ **ธมฺมจกฺขุ** ซึ่งธรรมจักขุ **วิรัชํ** อันปราศจากธุลี **วิตมฺลํ** อันมีมลทินไปปราศแล้ว **อิมฺสมิณฺเวย อาสเน** บนอาสนะนั้นนั้นเทียว” ดังนี้.

ภควา พระผู้มีพระภาค **อโวจ** ได้ตรัสแล้ว **อิทํ (วจนํ)** ซึ่งพระวาจานี้. **เต ภิกฺขุ** ภิกษุทั้งหลายเหล่านั้น **อตฺตมฺนา** มีใจยินดีเป็นของตน **อภิณฺนุทฺติ** สรรเสริญแล้ว **ภาสิตํ** ซึ่งพระภาษิต **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค.

สามัญญผลสุตฺตํ สูตรอันว่าด้วยผลของความเป็นแห่งสมณะ

ทฺติยํ สูตรที่ ๒ **นิฏฺฐิตํ** จบแล้ว.